

Bernhof Ribsskog

Oppvekstår i Flatanger og
lærerutdanning (1883-1903)

John H. Stamnes

Bernhof Ribsskog

Oppvekstår i Flatanger og
lærerutdanning (1883-1903)

John H. Stamnes



Høgskolen i Nord-Trøndelag
Rapport nr 41
Avdeling for helsefag
ISBN 978-82-7456-522-7
ISSN 1504-7172
Steinkjer 2007

Innhold

1.0 Innledning.....	1
1.1 Kilder.....	2
2.0 Hva skjedde i Trøndelag og her til lands i siste halvdel av 1800- tallet?.....	3
3.0 Det hele startet i Ribsskogen i Flatanger.....	6
3.1 Bureisningsår i Ribsskogen.....	6
3.2 Søskenflokket	7
3.3 Foreldrenes skolegang og vilkår	14
3.4 Omgangsskolen	18
3.5 Barnas oppvekst i Ribsskogen.....	21
3.6 Foreldre / barn	33
3.7 Høytider.....	34
4.0 Skolegang på Lauvsnes og Hillstad	36
4.1 Hvordan holdt de seg orientert i Ribsskogen og Flatanger på 1900- tallet?	41
4.2 Hva var det typiske kvinne- og mannssynet?.....	41
4.3 Helsetilstanden i Flatanger i siste halvdel av det 19. århundre.	45
4.4 Religiøse vekkelser.	48
4.5 Ungdomstid.....	49
5.0 Personlighet.....	51
5.1 Teorier om personlighetsdannelse.....	52
5.2 Eysenck personlighetsteori.....	53
5.3 Læringspsykologisk teori	54
5.4 Lært optimisme:	54
5.5 Self efficacy:	55
5.6 Dette var også med på å forme Bernhof Ribsskog.....	56
6.0 Bernhof Ribsskog i Levangerperioden.....	59
6.1 Hva møter han på Levanger, og hva er folket der opptatt av?	63
6.2 Levanger lærerskole i 1900	66
6.3 De lærerne ved Levanger seminar som møtte Bernhof var.....	68
6.4 Hvordan klarte han dette økonomisk?.....	78
7.0 Bernhof Ribsskog forlater Levanger, og en lang yrkeskarriere i skolen starter.....	82
8.0 Vedlegg med tilleggsopplysninger-	84
9.0 Noen kritiske betraktninger.....	88
10.0 Litteratur.....	88

Forord

I dette arbeidet forsøker jeg å se nærmere på de forholdene Bernhof Ribsskog vokste opp under i Ribsskogen i Flatanger på 1880-90- tallet, samt hans år på læreskolen i Levanger. Målet med dette arbeidet er å forsøke å si noe om hva som formet mannen og gjorde han til en ruvende skoleadministrator, forsker og brobygger. Det arbeidet han utførte i pedagogikkens tjeneste spesielt i 1930-årene, var i norsk skolehistories sammenheng noe unikt. Til grunn for dette arbeidet ligger også en nysgjerrighet for å rette søkelyset mot en sentral skolemann.

Ribsskog gav oss ikke mange nøkler eller koder til sitt liv. Skal man ha noen mulighet til å finne ut noe om personen, er man henvist til å se på den virkelighet han vokste opp med, hvilken utdanning han tok og hvilke erfaringer han gjorde som lærer. Hva fikk alt dette av følger for hans liv og karriere?

Det foreliggende arbeid har en lang og kronglet historie. Det er nå mange år siden jeg i litteraturen møtte Ribsskog for første gang i forbindelse med den historiske delen av grunnfaget i pedagogikk.

Dette arbeidet er ikke hele historien om denne delen av Ribsskogs liv. I beste fall har jeg fått med "*stubber*" av perioden 1883- 1903 da han vokste opp og tok lærerutdanning. Som alle andre ble også Ribsskog formet av sine omgivelser. Det er noen av disse omgivelsene jeg her vil forsøke å berøre.

Jeg har gjennom dette arbeidet foretatt nåtidige tilbakeblikk på hans liv gjennom min fortolkning og fortelling. Å komme så nært inn på en person stiller store krav til både nærhet og distanse. Veien til sympati og antipati kan være kort. Det skal leser ta med i betraktningen. I dette arbeidet møter jeg med min forforståelse, både i beskrivelsen og tolkingen av historisk materiale. Det er jeg som har stilt spørsmålene, valgt kildene og tolket. Det som presenteres, vil være farget av denne konstruksjonen. Følgelig er det en umulighet å legge seg opp til de klassiske objektivitetskravene.

En stor takk går til Turid Greiff, Anita Dyrendal og Anne Lise Hasselvold på biblioteket ved HiNT's avdeling i Namsos for utrolig imøtekommenhet og hjelpsomhet med å skaffe tilveie litteratur til dette arbeidet. Jeg retter også en stor takk til Odd Asbjørn Mediås som har lest gjennom manuset og gitt verdifulle kommentarer.

1.0 Innledning

Vi vet ikke så mye om Ribsskogs liv i detalj. Han etterlot seg ikke noen memoarer, og ut i fra det jeg kan finne, har heller ingen skrevet noen biografi om han. Ingen har meg bekjent skrevet noe utfyllende om han liv og karriere fra han vokste opp i Flatanger til hans død i Oslo 80 år senere. Man blir dermed stående igjen med spørsmålet hva vi faktisk vet om denne skolemannen. Spesielt lite dokumentasjon finnes om hans oppvekst i grenda Ribsskogen.

Et betimelig spørsmål kan derfor være, hvorfor skrive nettopp om han? En viktig grunn til at jeg velger å gjøre det, er at det ligger et ansvar i å ta vare på historien og den offentlige hukommelsen. Tiden går, og den tar oss med seg. Det er livets lov. Også i dette tilfelle er historien i ferd med å slette spor, og slik sett vil det være viktig å samle kunnskap om personen, skolemannen, forskeren og organisatoren før ytterligere spor forsvinner. Få i Flatanger, hvor han vokste opp, har noe kunnskap om mannen. Bernhof Ribsskog hadde 50 år bak seg i skolen, og han fikk stor betydning for norsk skole i sin samtid og frem til i dag.

Selv om han vokste opp i en praktisk virkelighet der det var lite tid til filosofiske spekulasjoner, utviklet han seg til en dristig pedagogisk banebryter og foregangsmann innenfor det eksperimentelle pedagogiske og psykologiske feltet her til lands. Han skapte noe fordi han ville, hadde kapasiteten, og ikke minst at han hadde en sterk tro på det han foretok seg. Han var dristig på mange måter, både som forsker, og ved å bygge skolen på de forsknings- resultatene han kom fram til. Det vitner om sterk indre styrke. Slik jeg ser det, bør han være et forbilde for pedagogisk personale i norsk skole.

Lars E. Dales grundige idehistoriske verk levner ikke Ribsskog mye oppmerksomhet. Dale (1999, s. 15) velger i boken "*De strategiske pedagoger*" bort Bernhof Ribsskog til fordel for bl.a. Anna Sethne og Helga Eng nettopp fordi han mente de var mer markante reformpedagogiske opinionsdannere enn Ribsskog. Dale glemmer da at mye av den praktiske utformingen av skolen spesielt på 1930- tallet kom til å bygge på den forskningen Ribsskog utførte alene og sammen med andre. Heller ikke Elisabeth Lønnå (2002) i biografien om Helga Eng, ofrer Ribsskog særlig plass. Asbjørn Hallem (1965) betraktet imidlertid Ribsskog

som en ruvende skikkelse innenfor det pedagogiske forsøksarbeidet. Rolf Grankvist (2000, s. 144) beskriver imidlertid Ribsskog som en av de store nasjonale skolestrategene på 1900-tallet. I boken "Pedagogiske profiler" (2004) redigert av Harald Thuen og Sveinung Vaage blir Ribsskog regnet som en av profilene i den reformpedagogiske bevegelsen. I samme bok beskriver Gro Hanne Aas Ribsskog som en ikke helt vanlig skoleinspektør og en sentral faglig strateg innenfor det pedagogiske feltet (s. 194-95). Ifølge Aas ble Ribsskog av Ruth Frøyland Nielsen sammenlignet med Carleton Washburne (s. 185). Ribsskog har i alle fall ikke fått noen form for heltestatus som på noen måte tilslører mennesket, læreren, administratoren og forskeren. Imidlertid er jeg enig med Aas (2001) i at han liksom forsvinner litt fra historien og er usynliggjort som aktør.

På mange måter levde Ribsskog et tilbaketrukket liv. Det var skolen og forskningen han ofret seg for. Han deltok lite i den offentlige debatten. Han skrev ikke noen memoarer, og det lå heller ikke noe ark etter han på pulten med sikre tegn om hans liv.

Jeg har ikke møtt Bernhof, og har dermed heller ikke noe personlig forhold til han. Dermed har jeg unngått at tilfeldige møter har fått for mye å si. I alle fall slipper jeg å beskrive han slik jeg opplevde han. Det kan være både en ulempe og en fordel å ikke høre lyden av hans stemme. Imidlertid synes jeg etter et langt arbeid å høre lyden av hans stemme i møte med både motstandere og venner. Kanskje var det slik at noen fryktet hans ubønhørlige krav om innsats, og kjente på hva det ville si å falle i unåde.

Dette arbeidet gir seg ikke ut for å være noen fullstendig analyse og forståelse av Bernhof Ribsskogs barndom og utdanning som lærer. Jeg forsøker her å komme inn på en del momenter jeg mener hadde betydning for hans utvikling mot den skolemannen han ble.

1.1 Kilder

Som nevnt så har jeg selv ikke møtt Bernhof Ribsskog personlig. Jeg har dermed vært avhengig av å støtte meg til de skriftlige og muntlige kildene som finnes. Jeg har hatt gjentatte møter med Ribsskogs tre nieser, søstrene Aslaug Ribsskog, Gudrun Lein Ribsskog og Gudlaug Elden. De vokste opp i samme huset som Bernhof Ribsskog, og gikk på skolen, og losjerte på samme skole som han. Aslaug Ribsskog var så å si nabo med Ribsskog mange år i

Oslo og hadde regelmessig kontakt med han og kona Margit. Det har også vært mulig for meg å intervjuje både Astrid Madsen og Sigvart Meland som noen år senere gikk på samme skolen som Ribsskog gikk på første året med broren Ole Konrad Ribsskog som lærer. Jeg har flere ganger møtt og samtalt med Asbjørn Ryen som i mange år var Bernhof Ribsskogs personlige sekretær. Han har bidratt med mye kunnskap om personen og hans arbeid.

Av skriftlige kilder har jeg benyttet meg av de spor som finnes i Flatanger, bl.a. av det Hylland (1962) har skrevet i Flatangerboka. Levanger bibliotek har bidratt med en del skriftlig materiale når det gjelder forholdene på Levanger rundt 1900 og utviklingen av Levanger læreskole. Statsarkivet i Trondheim har bidratt med en del opplysninger om Klæbu seminar og Levanger lærerskole.

2.0 Hva skjedde i Trøndelag og her til lands i siste halvdel av 1800- tallet?

Perioden fra 1840-1870 var preget av politisk stabilitet og åndelig samstemthet, og årene var det liberale borgerskapets og den liberale embetsstandens store tid i det adelsløse Norge. Samfunnet hadde inntil da nærmest stått stille i århundrer. De fleste forble i den sosiale posisjonen de var født inn i. Embetsstanden var sterk, mens borgerskapet var "*ungt og heller fattig, uten det økonomiske overskudd som var en forutsetning for å påta seg politisk lederansvar. Embetsmanden ledet fordi det ingen andre var som ville eller kunne gjøre det*" (Kaartvedt, 1967, s. 13). Uansett ble staten styrt av embetsmenn, og embedsstillingene gikk ofte i arv. Det var embetsmannsstatens tid, for å bruke Rune Slagstads ord (1998).

I landet foregikk det i årene etter 1870 en rivende og rask utvikling, fra å være et eneveldig kongelig monarki styrt av konge og embetsmenn til en utvikling mot folkestyre og parlamentarisme. Det var stor avstand fra religiøst kongelig enevelde til den radikale arbeiderbevegelsen som ville kaste kristendommen ut av skolen. Kirken ville ha makt, og derfor gikk den for enevelde. Kirke og kristendom hadde da gjennom århundrer vært en stabil identitetsskapende faktor blant folk flest.

Begivenheter både i Frankrike og Tyskland gav impulser til nytenkning, revolusjonerende ideer og mot til å snakke høyt som reaksjon på undertrykkelse og fornedrelse. Marcus Thranes norske arbeiderbevegelse var aktiv rundt 1850, og med han skjedde det en radikaliseringsprosess. På slutten av året 1848 ble den første arbeiderforening stiftet med både politiske og sosiale reformer på sitt program. Alminnelig stemmerett var et viktig krav i den nye radikale protestbevegelsen. Fra 1880 og utover ble en del partilag stiftet i Trøndelag. Venstre som ble stiftet i 1884 med Johan Sverdrup (1816-92) som første partileder og senere statsminister, fikk etter hvert stor betydning. *"Vi står ved et vendepunkt i vår indre politikk"*, var Sverdrups omkvad fra slutten av 1860-årene, og så for seg avslutningen på konflikt og strid mellom konge og embetsmakt på den ene siden og folket på den andre. Bernhof Ribsskogs bror, Ole Konrad, som senere ble første arbeiderpartifører i Trondheim i 1917 knyttet seg til denne bevegelsen. Med dannelsen av Arbeiderpartiet i 1887 og Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon i 1899 kom nye radikale elementer inn i norsk politikk. Guttorm Hansen (1953) skriver at både i Stjørdalen og i Levanger reiste arbeidsfolket seg mot urett og misnøye og det skaptes organisasjonsvaner. I samtale med Edvard Bull (1955), Namdal Arbeiderblad (1955) og Guttorm Hansen (1953) forteller Flatangeringen John T. Lauvsnes om forholdene i Flatanger i siste halvdel av 1800-tallet. Han beretter om lite mat og klær og med lange arbeidsdager for lite lønn. Barnearbeid fra 8-10 årsalderen var ikke uvanlig og boligforholdene var fryktelige. Hansen referer til andre i Trøndelag som ble slaver under den lokale handelsmannen. Langs kysten ble mange fiskere et lett bytte for handelsmenn og oppkjøpere. Begrepet minstepris var ukjent. Det var fiskekjøperne som bestemte prisene, og det gjorde de etter eget hode. Fiskerne var ofte ufrie i hendene på væreiere, handelsmenn og oppkjøpere. Hovedtrekkene i arbeidsfolks kår, her i fylket som andre steder i slutten av forrige hundreåret, var at det mange steder hersket den rene nød og fattigdom. Men fremfor alt var det gjelden som tynget (Hansen, 1953).

Det er vel ikke rett å hevde at det skjedde en kulturkamp her hjemme og spesielt ikke i Flatanger, men Bernhof Ribsskog og hans søsken vokste opp i en periode med tydelige omskiftninger. Man så en stadig sterkere kamp mot autoriteter. På den ene siden sto teologi og autoritetstro. På den andre siden empirisme, positivisme og det naturvitenskapelige synet. Det skjedde en sekularisering gjennom at kirke og kristendom mistet sitt tak på folket til fordel for ateistiske og agnostiske strømninger. Nye elementer i tanke- og samfunnsliv gjorde seg gjeldende i siste halvdel av 1800-tallet. Kirke og tro ble satt under press, der diskusjonen gikk på hvilken plass kristendommen skulle ha i samfunnet. Lekmannsstyret vokste frem, folket

fikk etter hvert mer å si, og folkemeningen ble tillagt stadig større vekt. Kort tid etter kom Johan Sverdrup på banen og proklamerte sine demokratiske ideer. Diskusjonen kom til å dreie seg om *"kvar tyngdepunktet i statskipnaden skulle liggja - i det folkevalde Stortinget eller i det embetsbaserte regjeringskollegiet"*, for å bruke Berge Furres (1990) ord. Blant arbeiderne hadde de sosialistiske ideene slått rot, og fikk dermed et gjennombrudd. Thranittbevegelsen hadde både politiske og sosiale reformer på sitt program, blant annet alminnelig stemmerett og retten til å arbeide. Thranittbevegelsen argumenterte delvis for en revolusjon for å endre de skjeve samfunnsforholdene. Mange mente at kvinnens frigjøring var jevngodt med vantro, det var i strid med Guds orden. Eikeset (1993) referer til flere sentrale historikere når han hevder at siste halvdel av det 19. århundre gjennomgikk et *"hamskifte"* i den betydning at det skjedde store endringsprosesser innenfor det sosiale, økonomiske og kulturelle området med sterk tilpasning til markedsøkonomi og pengehushold. Maskiner og industri på den ene siden og billig amerikansk og russisk korn på den andre tvang bonden over hele Europa til å legge om jordbruket. Bonden ble derigjennom tvunget til å gå over til pengehushold (Ording (1931)).

Partidannelser og flere lokalaviser resulterte i en ny måte å opplyse folk på. John T. Lauvsnes hevder i samtale med Guttorm Hansen (1953) at spiren til hans politiske bevissthet og engasjement skjedde gjennom møte med en politisk avis som nådde fram til Flatanger. Andre enn prestene fikk nå mulighet til å tolke virkeligheten.

Det måtte selvsagt komme motstrømninger. Samme måned som Ribsskog ble født, i januar 1883, kom oppropet *"Til Kristendommens venner i vort Land"* (Wisløff, 1961). I ettertid forbindes Gisle Johnsons navn med det kristelig-konservative oppropet. I oppropet, som sto på trykk i Morgenbladet den 28. januar 1883, advares det på det sterkeste mot tidens vantro og politiske radikalisme, hvis mål var å tilintetgjøre kristendommens makt. Oppropet samlet nær 250 underskrifter, hvorav alle landets biskoper. De brytningene det her refereres til, kom noen år senere til å influere og bli grunnleggende for Bernhof Ribsskogs ståsted som skolemann og forsker. Han ble etter hvert tydelig influert av den naturvitenskapelige og teknologiske tenkningen. Dette er noen indikasjoner på at de siste tiårene før 1900 var spennende brytningsår her i Norge. Mange regler og normer ble satt på prøve, og det ble stilt mange nye grunnleggende spørsmål som krevde svar av hver og en. Mange opplevde det å forlate noe trygt og kjent som vanskelig og utfordrende. Folket i Flatanger var imidlertid mest opptatt med variasjoner i årsvekst, sykdom og andre nære begivenheter.

3.0 Det hele startet i Ribsskogen i Flatanger

3.1 Bureisningsår i Ribsskogen

Bernhof Ribsskogs foreldre var Johannes Olsen Ribsskog (1836-1910) født i Fosnes, og Martha Marie Klementsdotter (1847-1901) født i Bjørnør. Hans far Johannes, ble i 1864 gift med Martha Marie, datteren til Klement Pedersen (-1892) som da hadde flyttet til Høstlandet i Flatanger. De to fulgte normen *"å bli gift inn i sin stand"*. Det hørte til sjeldenheten at husmannen fikk datteren på storgården som i Bjørnsons *"En glad gutt"*. De sosiale kjennetegn ved deres arbeid resulterte ikke i ulike verdsett. De var like slik. Martha hadde en eldre søster med samme navn som døde like etter fødselen, og hun ble dermed eldst i barneflokket. Høstlandet (Gnr. 22, Br.nr. 1) ble utskilt fra matrikkelgården Halmøy omkring 1842, og ble da for første gang bebodd. Det er imidlertid all grunn til å anta at mennesker har bodd på plassen langt tidligere. På området er det nemlig funnet en unik harpunspiss (ca 10 cm lang) av grålig skifer fra yngre steinalder. Yngre steinalder dateres tilbake til perioden 4500-1800 f. kr. I denne perioden forandres steinteknologien og man får bl.a. slipte skiferredaskaper. Folk bodde ved kysten der hvor det var godt med fisk. Opphavet til navnet Høstlandet ligger i følge Hylland (1962) i at *"hovedbølet nytta staden som utslått som dei brukte å slå utpå høsten."* Ribsskogen (Gnr. 22, Br.nr. 2) der Bernhof Ribsskog vokste opp, ble utskilt fra hovedgården Høstlandet 12. september 1864, og slik ble det to bruk i Høstlandet. Det utskilte rommet ble solgt til Johannes og Martha for 150 spd. Foreldrene var henholdsvis 28 og 17 år gamle da de kjøpte og startet nybrottsarbeid. Vi kjenner ikke hvor de møttes, men det kunne være på en eller annen tilstelning i bygda. Kanskje gikk mor rundt med et ønske om en annen tilværelse enn å bli værende i magre kår med slit på en avsides plass. Hun visste noe om plassen og hva som ventet. Kanskje bar hun på en drøm om å få komme ut av bygda for å lære noe og for å bryte fattigdommens endeløse sirkel. Et og annet ukeblad nådde Ribsskogen og gav innsyn i en verden utenfor. Også i denne grenda gikk de unge omkring og drømte om å komme bort til noe bedre. Men som med de fleste, måtte også Martha slå bort drømmene. Mangel på utsikter måtte gjøre noe med folk. Denne mangel ville

hun imidlertid ikke overføre på sine barn. Å bli tidlig gift betydde flere svangerskap og flere påkjenninger for kroppen å stri med. De ble bureisere i betydningen at de var selveiere, reiste egen bolig, etablerte et eget utkomme gjennom å dyrke opp nytt land. Husmenn var som livegne med mindre makt og innflytelse. Ribsskogs foreldre var driftige folk, og de dyrket opp et gårdsbruk på en svært avsides plass uten veiforbindelse. De hadde livsmot og arbeidsglede med en tro på at dette skulle de klare. Skulle noe fraktes dit, var det enten over fjellet eller sjøveien. Ribsskog (1959) skriver selv at *"I de dager var det ikke stønader av ymse slag for "bureisere". Det var heller ikke "barnebegrensing, så vi ble en stor søskenflokk og mye arbeid for mor."* De ble ni søsken, så det er ikke til å undres over at det ble mye arbeid på Martha. Ungeflokken ble stor, og kanskje tenkte eller sa Ribsskogs far noe av det samme som Eilert Sundts far en gang sa *"Nu er min kone skranten igjen, som jeg anser for en ulykke, da jeg har unger nok at føde på"* (Christophersen, 1959).

3.2 Søskenflokk

To år etter at Johannes og Martha giftet seg, kom første barnet som fikk navnet Ole Konrad. Etter endt folkeskole og noen år hjemme på gården, dro Ole Konrad til Klæbu og gjennomførte der lærerseminaret i 1887. Bare etter ett år som lærer og kirkesanger i Flatanger, (Lauvsnes og Dahle skole) arbeidet han en kort periode i Spydeberg og Christiania som lærer. I 1893 ble han ansatt som lærer ved Kalvskinnet skole i Trondheim, og der startet han både sin pedagogiske og politiske karriere. Mens han var på Kalvskinnet, traff han Inga Granmo som han ble gift med. Fra å være venstremann gikk han i 1907 over til Arbeiderpartiet. Han ble valgt inn i bystyret i 1908 og ble i 1917 Arbeiderpartiets første ordfører i Trondheim med Martin Tranmæl som viceordfører. I perioden 1913-15 satt han på Stortinget. Ole Konrad var overlærer ved Lilleby skole i perioden 1911-18, og i 1918 ble han ansatt som skoleinspektør i Trondheim. Da Ole Konrad i 1941 var på vei til svigersønnen for å høre på London, ble han i det mørklagte Trondheim påkjørt av trikken. Han døde av skadene han ble påført. Nummer to i søskenflokk var Sivert. Han ble født i 1867 og reiste i 1889 til Trondheim og fikk jobb som konduktør ved NSB og arbeidet der hele sin yrkeskarriere. Han ble gift med Emilie fra Nes i Fosen. Første jenta i Ribsskogen var Gerhardine Elise som ble født i 1872. Hun flyttet også ut som ung til Oslo, og arbeidet der som butikkmedarbeider i mange år. I 1875 kom tvillingene Johan Martin og Adolf Meyer. Heller ikke disse to så for seg noen muligheter i Flatanger. Begge tok underoffisersskolen. Adolf reiste til Elverum for å ta lærerutdanning der

i 1897, og to år senere kom tvillingbroren etter. Hvorfor de valgte Elverum lærerskole er et mysterium. Johan Martin ble igjen sørpå og fikk lærerjobb der. Han døde bare 47 år gammel i 1922 p.g.a. tuberkulose. Han traff Helga Dørumsgard på lærerskolen og de to giftet seg og ble ansatt på Asak skole hvor de bodde i 2. etasje. Aslak skole er den eldste skolen i Skedsmo kommune og ble i sin tid oppsatt av bøndene i kommunen. Han var i tillegg herredskasserer på Skedsmo i seks år og formann i fattigstyret i 7 år, samt medlem av herredsstyret. Adolf Meyer slo seg ned i Steinkjer som lærer i 1900 og ble knyttet til denne byen resten av sin karriere som lærer og skolebestyrer. Han ble gift med Lovise Tranaas fra Jøa. Bernhof ble som nevnt født i 1883, og Marius i 1885. Marius overtok heimgården i 1905 og drev den fram til 1939 da han døde av tuberkulose. Marius ble gift med Petra Angen fra plassen Angen ved Sætervika i Osen kommune. Minstebroren Asmund ble født i 1887. Også han utdannet seg til lærer, men fikk få år i skolestua før han døde av tuberkulose i 1916. Han ble gift med Berit Anna Baadsvik. I 1891 ble den andre søsteren, Margrethe Oline, født. Hun reiste tidlig til Trondheim og arbeidet der som syerske. Hun ble værende i Trondheim mesteparten av sitt voksne liv. I alt ble 13 barn født i Ribsskogen, men det var ni som vokste opp.

De fleste som vokste opp i Flatanger i slutten på 1800- tallet, så få muligheter for videre skolegang etter folkeskolen. Skral økonomi skrinla slike tanker og ønsker for de fleste. Å legge seg opp så mye at skolegang kunne gjennomføres, var vanskelig, og lånekasse for utdanning fantes ikke. Det var heller ikke vanlig at barn fra små kår skulle ta utdanning. Deres skjebne var å bli arbeidstreller. Omkvedet i Flatanger var *"Dere vet vel hvor dere kommer fra. Skolegang trenger man ikke. Vi har greid oss uten"*. Slik var det faktisk ikke for Bernhof Ribsskog og flere av brødrene. Dette hevet de seg over. Sterkt påvirket av mor så de for seg små muligheter i Ribsskogen og i Flatanger. Hjemkommunen kunne tilby lite utover å ro fiske. Det var få arbeidsplasser, og utsiktene for Lauvsnes tønnefabrikk og senere Namdalens tresliperi var heller ikke særlig gode på den tiden. Samme år som Bernhof Ribsskog ble født, ble Løfsnæs bruk og tønnefabrikk startet opp. Det var byggmester Gustav Olsen og kjøpmann Matzow i Trondheim som startet opp bruket. De eide bedriften i kort tid, og i 1889 ble den videresolgt. De første årene var vanskelige både med driftstanser og brann. Varierende fiske resulterte også i lite forutsigbar etterspørsel. Etter at bedriften ble lagt ned, etablerte Namdalens tresliperi seg på området i 1909. Van Severen overtok i 1916 og opprettholdt virksomhet helt fram til brannen i april 1979.

Anekdotene vil ha det til at Bernhof Ribsskog og de andre brødrene var oppvakte gutter med lyst til boken og lesningen. Eldste broren, Ole Konrad, fikk godt skussmål i kirkeboken i forbindelse med konfirmasjonsforberedelsene. Han hadde svært gode kunnskaper i kristendom og god flid. Imidlertid må man her være litt kritisk til standardfortellingen om den evnerike og fattige bondegutten som kommer seg fram mot alle odds. Uansett begynte det med heimen, og det var mor som var den første veiviseren til bøkernes verden. Det var hun som lærte barna å stave og lese, det var en plikt knyttet til det. Skulle barna få noe hjelp hjemmefra, så måtte det være fra ho mor. Som i de fleste heimer, da som nå, var det stadig rivalisering mellom barna om å oppnå morens gunst. Marius, Bernhof Ribsskogs bror, har fortalt at det i huset var et lite lys over ovnen på kjøkkenet som det måtte spares på. Noe mer hadde de ikke råd til. Han husket også at Ribsskog brukte dette lyset og lyset fra ovnen som lyskilde for lesingen. Han fortalte at han hadde stor leselyst til tross for at det var lite litteratur i hjemmet (Stannes, 2003 a, b). En vet ikke sikkert hva som fantes av bøker i hjemmet. Mest sannsynlig var det huspostill, bibel og salmebok. I de fleste hjem representerte det boksamlingen. Hylland (1962, s. 282) skriver at det var folkeboksamling i Flatanger fra 1871, men fra en veiløs boplass det var heller ikke enkelt å benytte seg av den. Hjemmets huspostill, spurte Bernhof Ribsskog, broren Marius, om han kunne få med seg en av de gangene han som voksen besøkte barndomsheimen. Den fikk han med seg.

Som mange andre steder langs kysten var mor i lange perioder alene med barneflokket, husdyra og potetåkeren, mens far var på fiske eller annet arbeid. Hun måtte klare seg alene. Ribsskogen hadde vann fra egen brønn, men vannet måtte bæres. I tørre somrer ble bekken som renner ved eiendommen brukt som vannkilde. Det fortelles at de hadde "grue" på kjøkkenet. Denne sterke troen og forventningen om at man skulle klare med de mål man satte seg, ser det ut til at barna i familien bar med seg videre. Omkvedet var: mist ikke motet, selv de tyngste motbakker tar slutt. Når man i dag ser "rommet", kan man undre seg over hvordan det var mulig å brødfø 11 personer. Størrelse og beliggenhet av rommet stilte krav til arbeid og aktivitet og innbød derfor ikke til makelighet. Bernhof Ribsskog (1959) undrer seg også over dette når han s. 262 skriver at "*Hva vi- og de andre i grenda –levde av, skjønner jeg ikke nå. Det var vel litt fra sjøen og litt fra jorda- og en del tilfeldig inntekt av tømmermannsarbeid e.l.*" I sum kan man vel hevde at foreldrene var som mange andre i Flatanger på den tiden, det en vil kalle småårsfolk som ikke var tyngt av verdens gods eller av mye lærdom. Noen ukers omgangsskole og konfirmasjonsskole var nok karakteristisk for allmenopplæringen på den tiden. Kanskje fikk heller ikke hans mor opplæring i

skrivekunsten. Johannes sto som eier av gården frem til 1905 da sønnen Marius (1885-1939) overtok.

Gården var heimen og arbeidsplassen for dem begge. Det var vanlig at far var "overhodet" i familien. Patriark var opprinnelig en betegnelse på et mannlig familieoverhode med stor grad av kontroll over sin familie. Kvinnene på den tiden var nesten usynlige. Hvordan Johannes utøvde denne funksjonen er usikkert. Kildene vi har, vitner om en gjennomsnittsmann i så måte. Tradisjonelt var det far som viste sønnene vei til yrkeslivet gjennom sin atferd og som rollemodell. Mor tok seg av jentene i huset. Bernhof Ribsskogs mor og far hadde stor arbeidsevne, sterk selvdisiplin og var utholdene på områder andre ofte gav opp. Faren ble betraktet som streng, en som tok valg og ikke så lett lot seg rokke. Moren var av den godmodige sorten og ble beskrevet som svært snill. Fra det kildemateriale vi har, så er det ikke noe som tyder på at det var religiøse eller politiske stridigheter mellom foreldre og barn. Om hjemmet ikke var noe typisk leserhjem, var tilværelsen preget av nøkternhet og sparsomhet.

Den som har vært i Ribsskogen, synes nok plassen ligger fint til i skråninga ned mot Glasøyfjorden med Starnesfjella i bakgrunnen. Huset der Bernhof Ribsskog og søsknene ble født og vokste opp, står ikke lenger. Det ble borte i en brann i 1989. Det er bare fjøset som står tilbake. I den stua som brant, vokste det opp noen barn som senere skulle få stor betydning for norsk skole og samfunnsliv. Perioden Ribsskogs foreldre tok til i Ribsskogen var vanskelig. Arne Ording (1931) hevder at særlig 1860 var et uår mange steder i landet. Uårene ble forsøkt forklart på mange måter. Amtmannen i Nordre Trondhjems amt fant årsaken i at "*den fordums Tarvelighed og Nøisomhed er burte. Et stort og almindelig Hang til Vellevned, Overdåd og Nydelse har udbredt sig, en falsk og forfeiled Overdåd og Nydelse, en falsk og forfeiled Civilisasjon.*"(Ording, 1931,s. 51). Ording skriver videre at *en* fut i Øyerdalen nemner den "*drjuge*" kaffedrikkingen som viktigste årsak til den økonomiske tilbakegangen.

Rommet ble utskilt fra hovedgården i 1864, og det følgende året ble et aktivt bureisningsår med mye arbeid og slit for å få til en jordfleck som kunne gi gras til ei ku og et par sauer. De gikk i gang med å rydde rommet for tre og busker. For å få opp stubber, brukte man en hjemmelaget stubb-bryter som var et heiseapparat med utvekslinger, som gjorde det mulig med handmakt eller med hest å rive opp røttene. Deretter var det å gå i gang med hest og plog

for å arbeide opp jorda. Hest hadde de ikke, så den måtte de låne hos Marthas foreldre. Det var mulig de også den første tiden brukte okse eller ku foran plogen. Beretninger fra 1865 tyder på at det var et vanskelig år. Det var en streng vinter med mye snø, og sulteforing av dyr. Dårlig forsommer det året skapte problemer for gras, korn og poteter. Høsten og snøen kom tidlig, og i tillegg var fisket dårlig. Folketellingen i 1865 viser at de hadde 2 kyr og 4 sauer. Utsed: 1/8 tønne bygg, 1/2 tønne havre, 1/2 tønne potet. Losjerende var Golla Olsdatter, husfaderens mor, f. 1802. Hun hadde mistet sin mann på havet utenfor Vikna i forbindelse med fiske. Fra folketellingen av 1875 ser man at buskapen var økt til 4 kyr, 7 sau, 5 geiter, 1 svin, Utsed: 1/5 tønne bygg, 1 tønne havre, 2 tønner poteter, 1/58 tønne roe. Golla var fortsatt losjerende. Bernhof Ribsskogs morfar døde da Bernhof var 5 år, og mormor da han var 21 år.

Selv om både Flatanger og Ribsskogen ligger avsides til, så kom etter hvert nye ideer også dit. Økte krav til produktivitet økte også kravet til innkjøp av kraftfôr og maskiner. Dette og ev. arbeidslønn måtte betales med penger. For å skaffe penger måtte noe selges, og dermed var bonden mer eller mindre tvunget over i pengehusholdning, både som selger og kjøper. Krav til jordbrukskreditt økte, og de lokale sparebankene fikk nå nye oppgaver. Kongeriget Norges Hypotekbank ble stiftet i 1851, og kom i drift fra 1852. Banken lånte ut penger i all hovedsak mot pant i fast eiendom både på land og i by.

Arne Ording (1931) er inne på et interessant moment når han hevder at modernisering av jordbruket krevde kunnskap og faglig veiledning. Skulle man nytte kunstgjødsla på rett måten, måtte ein ha kunnskap i kjemi. Denne erkjennelse resulterte i større interesse for skole og utdanning, og man forsto etter hvert at skolen måtte være noe mer enn en konfirmasjonsskole. Men, dette skjedde ikke uten kamp. Striden eksemplifiserer Ording med P.A. Jensens lesebok og det røre den skapte rundt omkring i bygdene. Han nevner bl.a. at skolestyret i Meldal ikke bare nektet boken brukt i skolen, men forbød også læreren å ha boken privat. Jensens bok "*Læsebog for Folkeskolen og Folkehjemmet*" fra 1863 var en annerledes bok ved at den inneholdt eventyr, regler og rim, samt både profant og religiøst innhold.

Det var vel slik også i Flatanger på den tiden, at mål og mening med livet var å bli gift, og med ekteskapet ble kvinnene forsørget. Slik sett var ekteskapet et overlevelsesprosjekt. Det var vanlig at mannen hadde sitt arbeid utenom hjemmet. Det var han som skulle forsørge og skaffe til veie det familien trengte. Gifte kvinner hadde som oppgave å føde og oppdra barn i

tillegg til annet "*kvinnfolkarbeid*". Det var ho mor som organiserte og styrte i hjemmet. Sjelden var hun i ro, alltid var hun i ferd med å utføre noe. På den tiden var det få muligheter til prevensjon og stadige bekymringer for å bli gravid måtte være en svøpe for kvinnene. Selv om noen så det som Guds gave, så skulle munnene mettes og barna kles. På den andre siden var også barna nyttig arbeidskraft. Barnløse fryktet sikkert en alderdom uten særlige muligheter til støtte og hjelp. Få snakket om hva mange barnefødsler gjorde med en kvinnekropp. Hvor mange var ikke livredde for barselbeberen og døden som lå på lur bak hver en fødsel?

I tillegg til kortest mulig avstand til fiskemulighetene, ble dyrkbar jord og båthavn bestemmende for hvor folk bosatte seg i Flatanger. For Ribsskogfamilien var valget enkelt. De slo seg ned der nettopp fordi de fikk fradelt en jordlapp fra Marthas foreldre. Det finnes lite skrevet spesifikt om forholdene i Flatanger på den tiden. Det er derfor vanskelig å gi et sikkert bilde av hvordan forholdene var der i heimen da barneflokket på 9 vokste opp. Landre (1999) nevner at 13 barn ble født i Ribsskogen, men at flere døde i tidlig alder. Dette bekreftes av Ribsskogs niese Gudrun Elden (Stamnes, 2006a). At mange døde tidlig, var ikke uvanlig. Gjennom hele 1800-tallet hadde man her til lands stor barnedødelighet. Selv om de eldste var i ferd med å flytte ut av hjemmet da de siste ble født, ble barneflokket stor med mange munnar å mette. Størrelsen på barneflokket var ikke noe uvanlig i Flatanger på den tiden. Mange opplevde å vokse opp med mange søsken.

I Flatanger kirkebok for Vik sogn (Statsarkivet i Trondheim) finner man at Bernhof Ribsskog ble født den 25. januar 1883, så i april året før hadde Johannes og kona vært gode mot hverandre. Vinterfisket var over, og planleggingen av våronna sto for døra. De hadde vært gjennom en hard vinter. Våren var en merkelig tid for kystbonden. Høstens forbrukssyklus gikk da mot slutten, og en ny begynnelse var i emning. Både krøtter og mennesker hadde det magert. Våren representerte harde tak samtidig med at forrige høsts forråd nærmet seg slutten. For de to i Ribsskogen sto det ekteskapelige samlivet i forplantningens tjeneste. Man snakket ikke om at det hadde andre funksjoner. Det var ikke tenkt på som noe som skulle gi gode opplevelser og overskudd. Man snakket ikke om det som det kunne bli barn av. Uvitenheten om hva som skjedde med kroppen var total. De hadde ingen å betro seg til verken om pubertet, menstruasjon, graviditet eller fødsel. Etter skikken skulle ikke far være til stede under fødselen. Han måtte ta til takke med å vente i naborommet. Bernhof Ribsskog fikk aldri se at foreldrene tok rundt og kjærtegnet hverandre. Slike følelser skulle ikke vises i dagslys.

Ofte undret han seg over det som ble og ikke ble sagt mellom foreldrene. Det var mye det ikke skulle snakkes om, og det var mye som ikke måtte komme ut av huset. Man gjorde seg ikke sårbar med å røpe familiehemmeligheter.

Om kvelden den 25. januar 1883 la Martha Bernhof Ribsskog til sitt bryst for første gang. Moren begynte nå å bære preg av flere fødsler. Fødselen foregikk hjemme i Ribsskogen. Amming er like gammel som menneskeheten, og historien viser at ammetiden kunne vare til barna ble opp til fire- fem år, altså lenge etter at man begynte med fast føde. Man hadde også tidlig kunnskap om at de barna som fikk bryst, holdt seg friskere, og hadde større mulighet til å vokse opp. Vi har imidlertid ikke særlig kunnskap fra den tid om hvordan mange fødsler, dårlig ærnæring og amming over lang tid påvirket kvinnes helse. På den tiden han ble født, var det vanlig at fødselene foregikk med såkalte hjelpekoner til stede. Hver bygd hadde en eller flere hjelpekoner som hadde noe praktisk erfaring med fødsler. Presten var hennes overordnede. Det er ikke noe som tyder på at Martha hadde slik hjelp. Mer trolig er det at noen slektninger fra nabohuset i Høstlandet hjalp til. Kanskje var det hennes mor eller svigermor? Etter fødselen var det vanlig at man holdt sengen en tid og ble oppvartet av nabokvinnene. Det var ikke uvanlig at den fødende måtte holde seg innendørs i 4-6 uker. Alle barna ble født hjemme, noe som var vanlig på den tiden. Fødsel var en del av menneskets livssyklus. Flatanger ble egen kommune i 1871, og før den tid hadde man felles jordmor med Fosnes. På Hilstad bodde jordmoren Ragnhild Larsen. Hun hadde stillingen fram til 1893, og var dermed jordmor da Bernhof Ribsskog ble født, men ikke noe tyder på at hun ble tilkalt ved fødselen. Jordmorloven av 1898 la tilsynet med jordmødrenes virksomhet til sunnhetskommissjonens ordfører. Loven innebar også et forbud mot at hjelpekoner drev jordmorvirksomhet som næringsvei. Hjelp kunne de fortsatt gi dersom de ikke tok betalt for jobben. Å føde barn midtvinters kunne være et problem. Husene var ofte kalde og trekkfulle. Vann var ikke innlagt og måtte derfor bæres fra nærmeste bekk. Så var det å få fres på komfyren for å vaske og koke tøy som deretter ble brakt til bekken for å skylles.

Den 27. mai 1883 ble Bernhof Ribsskog døpt i Vik kirke, ni år etter at siste Gudstjeneste ble holdt i Halmøy kirke, den 19. april 1874. Allerede i 1589 nevnes Halmøy kirke i Fosnes prestegjeld. Flatanger prestegjeld ble opprettet ved kgl.res. 26. februar 1870 og utskilt fra Fosnes. Det nye prestegjeldet ble delt i to sokn, Sør og Nordflatanger med Nordstrømmen som soknegrense. Den gamle kirken på Halmøya ble flyttet til Vik, mens det ble bygd ny på Løvøya. For å komme fram til Vik kirke måtte foreldrene med dåpsbarnet ta seg over

Glasøyfjorden for å begi seg til fots eller med hest til Vik kirke. Dersom man legger dagens veitrase til grunn, så er det 6 km fra Årfjordstrømmen til Vik kirke. Fadderne ved dåpen var Ole Johannesen, Sivert Johannesen og Anna Johannesen. Det knyttet usikkerhet til betydningen av navnet Bernhof. Man antar at det opprinnelig var et slektsnavn, men kan også være avledet av lågtyske Bernhard i betydningen "*bjørn eller hard*". Navnedagen er til minne om den salige Bernhard Tolomei (1272-1348). Overtroen sto sterkt hos folk ute ved havet. Dagen lang merket man seg tegn og varsel om overnaturlige fenomener. Det var mange regler for rett atferd slik at man ikke provoserte usynlige/overnaturlige makter. Dåpen var viktig, og fadderne ble plukket ut med omhu. Det var den gang svært viktig. Det var om å gjøre å verne barnet mot oversanselige makter. Det var det metafysiske og mystiske som rådde grunnen, og det var derfor lett å ty til metafysiske forklaringer på observerte fenomener. Presten slapp i alle fall å skrive "*uægte*" i kirkeboka. Å komme i "*uløkke*" - det handlet om mørk fortvilelse. Bernhof var ikke noe uvanlig navn i Flatanger på den tiden. I dag er ikke navnet Bernhof tillatt brukt.

Samme år som Bernhof Ribsskog blir født gir Arne Garborg ut "*Bondestudentar*". Garborgs realistiske roman gir en god sosiologisk analyse og beskrivelse av situasjonen for norsk skole og forholdene for norske bondestudenter som kommer til byen for å lære seg et yrke. Garborg går her inn i en samfunnsdebatt med et klart mål om å skape endring. Garborg beskriver tydelig et lagdelt samfunn, et samfunn som både Daniel Braut og Bernhof Ribsskog måtte forholde seg til, om enn på ulikt vis. Den skole og den skolehverdag som Garborg beskriver både i *Bondestudentar* og i bladet "*Seminaristen*", tok Ribsskog tak i mange år senere og prøvde å endre på. Ribsskog ble etter hvert en sterk motstander av en autoritær skole der viktigste motivasjonsfaktor var å unngå straff. Han tok også etter hvert avstand fra at stand og stilling skulle avgjøre barnas fremtid. Skolen burde være for alle, og gi alle den samme muligheten.

3.3 Foreldrenes skolegang¹ og vilkår

¹ Oversikt over skolehistorien kan bl.a. leses i Raabe (1914) Norges folkeskolevæsen i hundre år.

Ordet skole er opprinnelig gresk i betydningen "*fritid*" for sønner av frie borgeres bruk av tid til åndelige sysler (Tønnesen, 2004). I 1736 ble tvungen innføring av konfirmasjon med obligatorisk undervisning vedtatt. Det viktige her var den obligatoriske undervisningen forut for konfirmasjonen.

Pietismen holdt i følge Telhaug & Mediås (2003) sitt grep om skolen til godt inn på 1800-tallet. Den hadde som utgangspunkt at allmenbefolkningen var doven og dum, og som ville ende i selvestruktiv ulykke dersom den ikke ble veiledet og kontrollert av staten. Livet skulle, skriver de videre, leves i fromhet og i hengivenhet til Gud og egenviljen skulle tvinges til lydighet. Lydighet ble derfor betraktet som en viktig moralsk dyd. Loven la vekt på at barna skulle opplæres i kristendom, lesing, skriving og regning. Skolen ble en gren av kirken og dermed styrt av den. Loven hadde i følge Mediås (1988) som formål:

- at alle barn på landet skulle få undervisning.
- skolen skulle være en kristendomsskole
- allmueskolen skulle gi undervisning i lesing, skriving og regning.

Mediås (2004) synliggjør at pietismen som kirkelig bevegelse også ble en pedagogisk bevegelse. Den ble, skriver Mediås s. 36, over alt hvor den vant fram, til "*en omfattende pedagogisk aktivitet*". Pietistiske strømninger fra Tyskland og Danmark ble veiledende for skoleutviklingen og stimulerte til reform av skolevesenet som bl.a. inkluderte bygging av skolehus og krav om at barn og ungdom skulle tilegne seg et visst nivå av kristendomsfaget. Myndighetenes manglende evne eller vilje til å skaffe statlige midler resulterte i at utbygging av skoleprogrammet tok tid. Vanskelig økonomi i kommunene påskyndet heller ikke prosessen. Dette var også situasjonen for Flatanger.

Innføring av skole med skrive- og leseopplæring var et absolutt krav dersom man skulle lykkes i oppsedingsarbeidet. Skolen skulle være en medhjelper både for kirke og heim. Målet var å heve det moralske og religiøse nivået blant befolkningen. Forordningen av 1739 påla embetshierarkiet en omfattende inspeksjonsvirksomhet med rapporteringsplikt. Det var presten som skulle ha tilsyn med lærerens undervisning og eksaminere elevene regelmessig (Telhaug & Mediås, 2003). Noe av denne kontrollen skulle vise seg å bli for vanskelig med de økonomiske resurssene man hadde her til lands. Hans Jørgen Dokka (1967) beskriver i boken "*Fra almueskole til folkeskole*" at Allmueskolen før 1850 måtte stri med vanskelig økonomi og den ble holdt tilbake fordi kommunene ikke fikk økonomisk hjelp til å forbedre den (ibid.,

s. 102). Mediås (2004, s. 67) hevder at både Danmark og Norge på 1700- tallet var uten noen formell lærerutdannelse. Dette var en vesentlig årsak til allmueskolens svake tilstand og et hinder for forbedring av skolevesenet, som igjen var en forutsetning for samfunnsutviklingen. I 1797 gav danskekongen tillatelse til at det ble satt i gang et lærerseminar i Tønsberg og noen år senere i Trondheim. Kravet om bedring av allmueskolen kom raskt etter utformingen av grunnloven i 1814. Imidlertid skulle det gå noe tid før man fikk til forbedringer av mer permanent ordning og betydning. En ny tid var i anmarsj rundt 1850, skriver Dokka(1967). Det skyldtes bl.a. en tydeligere diskusjon rundt skolespørsmål og ikke minst seminaristenes inntog i skolen. Også Mediås (2004) hevder at i andre halvdel av 1800- tallet kom det en rekke forbedringer med hensyn til lærerutdannelsen. Det kom da i de påfølgende årene en rekke bestemmelser med det som mål å forbedre seminarutdannelsen På den tid hadde man en tredeling av skolevesenet med både allmueskole, borger og såkalte lærde skole. I 1853 var bare 26 % av lærerne i Norge seminarister som skyldtes at Norge kom sent på banen med å utdanne seminarister (Mediås, 2004, s.103). Seminarerne og foreningsdannelsen gav seminaristene en økt selvfølelse noe som gjorde at de kom i et annet forhold til prestene. I neste omgang fikk dette betydning for utformingen av skolehverdagen. De ble viktige formidlere av språk, skikker, natur og næringsliv. Seminaristene kom faktisk i en særstilling som yrkesgruppe, skriver Dokka (1967, s. 110).

Det var sparsomt med hjelpemidler i omgangsskolen midt på 1800- tallet, og man har lite kunnskap om hvilke lærebøker som ble brukt i undervisningen i omgangsskolen i Flatanger på den tiden. Helgheim (1980) skriver at i Kristiania kom det ut flere katekismeutgaver i perioden 1827-1860. En mye brukt bok var Kamstrups Ungdommens Christelige Troes bekjennelse efter Luthers Catechismus og Pontoppidans katekismeforklaringer. Formålet med Pontoppidan var først og fremst å vekke et gudelig liv og styre barna inn på en gudelig livsveg (Dokk, 1929). I perioden kom det også ut flere Abc-er, men hvilke som ble brukt i Flatanger, vet man ikke sikkert. Skoleloven av 1827 fastsatte at enhver skole burde være forsynt med "*en Bibel, et Nytestamente, en Psalmebog, en Postil, et Exemplar av Kongeriget Norges Grundlov, samt af Loven om Almue-Skolevæsenet og en Regnebog* " (Helgheim, 1980).

Landsskoleloven av 1739 gav påbud om at det over alt i landet skulle opprettes allmueskoler. Skoleloven krevde at alle barn over 7 år skulle i skole, og foreldre kunne bli straffet dersom barna forsømte skolen. På et skolekommisjonsmøte på Vik i Flatanger 7. desember 1852 ble det bestemt at minste mulkt for "skoleforsømming" skulle være 1 ort. Flere i Flatanger ble

ilagt slik mulkt. Kravene var så strenge at dersom elevene skuldet mye, kunne foreldrene bli nektet adgang til nattverdsringen. Enda større konsekvenser kunne det få for barnet dersom de ble nektet å fremstille seg for konfirmasjon. Da kunne de i verste fall bli nektet å gifte seg og eie gård og grunn. Barnas skolegang representerte en økonomisk belastning for foreldrene. For det første mistet de verdifull arbeidskraft og for det andre representerte skolen økonomiske krav i form av skatter, klær og utstyr til barna. Mange av foreldrene mente at barna hadde mer bruk for det de lærte hjemme fremfor den teoretiske kunnskapen de ble presentert for på skolen. Imidlertid var det ikke påbud om å gå i en offentlig skole. Dersom foreldrene ønsket det, kunne de drive egne skoler og tilsette egne lærere etter avtale med biskopen. Skoletiden var 3 måneder i året og loven påla klokkerne å undervise ungdommen flittig i kristendom, lesing, skriving og regning (Mediås, 1988). Klokkerne hadde ikke noe valg, de ble fradømt embetet dersom de nektet. Klokkerne klarte ikke alle steder å nå over alle barna. I slike tilfeller skulle det ansettes skoleholdere. Klokkerne og skoleholderne hadde plikt til å ta imot alle barn som trengte undervisning. Forordning om Skolerne paa Landet av 1739 ble gitt særskilt for Danmark og Norge- begge av den 23. januar 1739 (Mediås, 2006). Mediås skriver videre at forordningene var forskjellig med hensyn til bestemmelser om skoleplikt- både med hensyn til skolealder og undervisningens varighet. Olafsen (1905) hevder at lese og spesielt skriveferdighetene på den tid Ribsskogs foreldre gikk på skolen var dårlige.

Skoleloven av 1739 åpnet for at skolen kunne ordnes som fastskole eller omgangsskole og kravet var at alle barn skulle gå på skole. Lærernes utstyrskrav var ikke store, det var bibel og huspostill. En huspostill er en bok som inneholder evangelietekstene med forklaringer for kirkeårets søn og helligdager. Dr. Møllers huspostill ble mye brukt, sannsynligvis også i Flatanger.

Man vet ikke eksakt hvordan befolkningen i Flatanger stilte seg til de byrdene folk ble pålagt med skoleloven av 1739 og Placaten av 1741. Hvert sogn skulle ha sin skolekasse som de selv finansierte. Staten gikk ikke inn økonomisk. Høverstad (1918) hevder at over alt i landet skapte dette strid. I nærområder som Statsbygda, Åfjorden og Orkdalen var det tydelig motstand, og flere prester klaget over at det ikke ble innbetalt skolepenger. Folk og land sto "*på berran botn*" for å bruke et uttrykk av Henrik Sødal fra 1700-tallet. Motstanden mot skolepenger var ikke ny i regionen. Sødal (1933) skriver i boken om "*Prost Johan Støren*" at den som skulle drive inn penger til skolekassen i det attende århundre, hadde en stri tørn.

Prost Støren foreslo at det i hvert stift skulle være en stiftsdireksjon på 4-6 mann som skulle gis full kongelig "velde" i skolesaker og at all vrangvilje mot skolen skulle straffes strengt. *"Og fundasen må lesast op frå preikestolen kvar sumar, so alle kan bli mint om krava til skolen.. Fundasene må væra mest mogelig like for heile landet, og særlig i same prostiet heilt like"* (Sødal, 1933, s. 14).

Bernhof Ribsskogs far begynte sannsynligvis på skolen i 1843 i Fosnes og moren i 1854 i Bjørnør, dersom hun i det hele gikk på skolen. Man kjenner ikke de faktiske forholdene de gikk under, men dette er nærområder til Flatanger, så det er rimelig å anta at her var likheter i organisering og innhold. I praksis gikk de etter skoleloven av 1739, med justeringene som kom med lov av 14. juli 1827. Loven man fikk *Om Almueskolevæsenet paa Landet* i 1848 ble ikke sanksjonert og det ble først deres barn som skulle få gå på skole etter *Lov om Almueskolevæsenet paa Landet frå 18. mai 1860*. Loven av 1860 stilte krav om faste skoler som hovedregel, styrking av fagkretsen, øking av skoletiden samt bedring av lærerutdanningen. Hartvig Nissen (1815-1874) som engasjerte seg i Selskapet for Folkeopplysningens Fremme og allmueskolen midt på 1800- tallet, skriver fra en studiereise i Trøndelag i 1851 at:

"Almueskolen mangler endnu for den væsentligste Deel en ordentlig uddannet Lærerstand, og Bestyrelsen af Almueskolevæsenet har derhos næsten udelukkende været overdraget Mænd, for hvem det ifølge deres Stilling og hele tidligere Dannelse er en Bisag. Følgen heraf er, at der ikke findes nogen almindelig udbredt Indsigt i Skolevæsenets Forholde overhodet og at den dybere Indsigt i Skolens Krav, som kun kan erverves ved et nøiaktigt, til almindelig Sagkundskab støttet. Bekjendtskab til Skolevæsenets Tilstand i en videre Kreds, er forholdsvis endnu sjeldnere" (Helgheim, 1980).

3.4 Omgangsskolen

Folkeskolelovene av 1889 markerte et avgjørende og viktig skille eller vendepunkt fra at skolen skulle være en kirkelig allmueskole til borgerlig folkeskole. Nå skulle ikke konfirmasjonen, men statens undervisningsmål være styrende.

Mediås (1988) hevder at omgangsskolen ble den vanlige ordningen under utbyggingen av allmueskolen selv om det kom oppfordringer om å opprette faste skoler. Ofte var skoledistriktene så store at det var nødvendig med en form for turnusordning for lærerne, der distriktene måtte deles inn. Rode ble brukt som navn på de enhetene skoledistriktene ble inndelt i. I forbindelse med rodeinndelingen forsøkte man å ta hensyn til at barna skulle få akseptabel skoleveg, elevtallet skulle være høvelig, og det skulle ikke ta for lang tid mellom hver gang læreren hadde gått sin turnusrunde. Det kunne være noe tilfeldig hvem som ble omgangsskolelærer, og ofte lå også ulike motiv bak. Mange gikk inn i lærerrollen for å slippe eksisen. Høverstad (1918) hevder at ” *lærerstanden var en underlig blanding. Det var klokkarar og underklokkarar.* ” I begynnelsen av 1800- tallet var den typiske omgangsskolelæreren en 17-28 år gammel mann, som gjorde fra seg eksisen i skolestua. Omgangsskolelæreren hadde ofte lite utdanning utover at han hadde skikket seg bra i bygdas og prestens øyne. Høverstad hevder videre at mange omgangsskolelærere levde under usle og trange kår med lite lønn og mat. Læreren skulle bare ha opphold og lønn for den tiden han var i aktiv tjeneste og underviste. Resten av året måtte han ty til annen næring. Det var ikke mulig å leve av lærerlønnen hele året. På hver gård som holdt skole, pliktet bonden å stille med gratis kost, lys, varme og seng. Mange lærere opplevde også problemer med å få skyss og skolelokaler. I omgangsskolens første tid varte skoledagen i følge Høverstad (1918) fra 7-11 på formiddag og fra 2-6 ettermiddag (fra påske til mikkelsmesse). Resten av året 9-12 og 1-4, 12 uker i året for en gjennomsnittslønn på 12- 20 Riksdaler I mange prestegjeld ble skolen lagt til bare vinterhalvåret, dvs. fra mikeli (29 sept.) til påske. Ikke noe tyder på at skoletiden ble særlig lengre utover i neste århundre. I praksis støtte skoleplikten på store vansker. Den innarbeidde praksisen med sysselsetting av eldre barn i arbeidslivet var vanskelig å vende. Grunner til fravær ble oppgitt til å være: ” *Paa Søen, Passer Creaturene, Barnfoster, Ingen klæder, Mangled Kost, For Uveir, Uden Aarsag* ” (Helgheim, 1980). Fravær på Ribsskogs tid kan ikke forstås på samme måte som i dag. I dag ” *skulker* ” eleven eller er fraværende for sin egen del. Den gang betydde en tom skolepult at heimen trengte alle hendene. Det var om å gjøre å balansere mellom å utnytte arbeidskraften i et knipetak og unngå mult/bot. Man vet ikke hvor ofte sykdom ble brukt som dekknavn for oppgaver knyttet til gården. Mange opplevde nok at konfirmasjonen var riset bak speilet. Det var bl.a. elevens kunnskapsnivå som

avgjorde om presten ville fremstille eleven for konfirmasjon. Slik sett hadde presten utrolig makt. Store problemer møtte den som ikke klarte det nåløyet. Hellern (1968) hevder at stort sett regner man med at befolkningen i Norge først omkring 1800 hadde noenlunde ferdigheter i å lese, men skriveferdighetene ble ikke alminnelig før etter at loven av 1860 hadde virket en tid. Tønnesen (2004) referer i sin bok til en beskrivelse fra en omgangsskole i Romsdalen hvor det i samme rom som skole ble avholdt, kokte man mat to ganger om dagen, i rommet var også familiens senger og der arbeidet gårdens kvinner og delvis mannen. Rommet kunne også være fullpakket av barn fra førsteklassinger til konfirmanter.

Hylland (1988) skriver at omgangsskolen i Flatanger gikk på omgang mellom gårdene, noen uker om høsten og noen uker om våren, sjeldent på hardeste vinteren. Mange fikk allikevel lang skoleveg og mange elever kom gjennomvåte og kalde på skolen. Selv om omgangsskolen førte undervisningen så nært heimene som mulig, var fraværet fra skolen i Flatanger heller stort. Ekker (år ukjent) skriver at disiplin og tukt i skolen før loven av 1889, er et kapittel for seg. Avstraffingen var hard og ofte vilkårlig. Dette til tross for at lærerne hadde instruks om å påtale dårlig oppførsel med kjærlig formaning. Det var først når det ikke var til hjelp man kunne anvende "ris". Presten var på den tiden sjefen for allmueskolen, så både lærer og elev hadde stor respekt for han. Dersom det var noen barn læreren ikke klarte med, ble det klaget til presten. Legger man Ekker sine opplysninger til grunn, var det vanlig i Halmøy sokn i Flatanger midt på 1800- tallet at klokkeren samlet skolebarna til overhøring en gang i måneden om sommeren. Skolebarna var pålagt å møte i skolelokalet til disse overhøringene. Elevene hadde lekser mellom hver overhøring, og ervervet kunnskap ble kontrollert. Pugging og utenatføring spilte en dominerende rolle i allmueskolen. Denne overhøringsmetodikken skulle både Bernhof Ribsskog og broren Ole Konrad ta sterk avstand fra, både i tale og skrift som voksne pedagoger.

I forbindelse med skoleloven av 1860 var målet at tiden med omgangsskole skulle være over. Hver skolekommune skulle nå deles inn i skolekretser som hver skulle ha sin egen skole. Dette var bestemmelser som det tok tid å gjennomføre. Lovens § 3 åpnet imidlertid for at skolen under visse vilkår kunne ordnes som omgangsskole. For Flatangers vedkommende skriver Hylland (1988) at " *For bygda vår vart det enno omgangsskole eit tiår. Men skolen gjekk ikkje meir på omgang enn den kunne være ein heil vinter på ein og same garden* ". Det var omgangsskole bl.a. på Hårstad, Bølesæter, Hårnes, Hasvåg, Jøssund, Gladsøy, og en del andre steder. Halmøy sokn fikk tre lærere og soknet ble inndelt i tre, bla. Midtre Halmøy

distrikt som utgjorde kretsen Vik, Hilstad og Leite (Hylland, 1962, s. 256). Hylland skriver videre at loven førte med seg at "*bibelsoga fekk ein større plass i religionsopplæringa enn før. Leseboka "Folkeskolen og folkehjemmet" ble innført i skolen, og de "borgerlige" læremner fekk rom ved sia av dei religiøse*". Kildene er sparsommelige, men Hylland hevder at Skoleloven av 1827 førte med seg at Flatanger fikk 2 faste lærere. Læreren i nordre Halmøy skoledistrikt var Ole Andreas Olsen. I årene rundt 1850 kom det nye lærere til kommunen, og en av dem var Ingebrigt Jakobsen fra Fosnes. Til tross for mangelfull utdanning satte han spor etter seg i kommunen gjennom sine gode evner. Hylland (1962, s. 255) hevder at Jacobsen også la ned mye arbeid i forbindelse med kommunens nye kirkebygg på Løvøya og Vik. I søndre Halmøy sogn nevnes Nils Vindseth som lærer og klokker. Etter han kom Aage Nilsen Aagård som var beryktet for sin strenghet og harde slag.

3.5 Barnas oppvekst i Ribsskogen

Bernhof Ribsskog vokste opp i Ribsskogen i Flatanger kommune, en avkrok langt fra sivilisasjonen, om man kan bruke et slikt uttrykk. I alle fall var det langt fra allfarvei. Han vokste opp, og fikk en del av sin skolegang i en periode preget av et gjennombrudd av industrialismen og oppløsningen av det gamle bygde- og bondesamfunnet. Det nådde nok ikke Flatanger mens han gikk i folkeskolen, men under hans videre utdanning ble konturene av et strukturskifte i norsk samfunn og skole tydeligere. Samfunnet var preget av spenningen i møte mellom noe gammelt og nytt. Landet var i ferd med å våkne til noe nytt på de fleste områdene. Ribsskog skulle mange år senere bli en av eksponentene for nye reformpedagogiske ideer og utfordringer, nettopp som et resultat av denne omformingen. Samfunnsreformene kom etter hvert med sterke krav til utviklings og tilpasningsevne. Første halvdel av århundret krevde en helt ny kultursituasjon som skolen måtte ta stilling til og ta opp i seg.

Bernhof Ribsskog vokste opp på plassen Ribsskogen i Flatanger. Navnet Flatanger eller Fladanger er en sammenbinding av to ord. Siste ledd er "*anger*" som betyr fjord. Mest trulig betyr ordet "*grunn fjord*". Denne forklaringen finner Hylland (1962) rimelig når man legger til grunn de mange grunne fjordene og leia i Flatanger. Olav Duuns uttrykk "*Landet i eventyre*" passer også når man skal forsøke å beskrive Flatanger. Jøa og Flatanger har en del fellestrekk. Flatanger kommune ligger ute ved kysten med Folla i vest. I sør grenser

kommunen mot Osen i Sør-Trøndelag, i øst mot Namdalseid. I Nordøst ligger Otterøya og Namsenfjorden i Namsos kommune. Kommunens samlede areal er på 452 kvadratkilometer med en berggrunn bestående hovedsakelig av gneis eller gråstein. De to begrepene brukes om hverandre i dagligtale. Gneisen ble dannet for flere hundre millioner av år siden.

Den etymologiske betydningen av navnet Ribsskogen er noe uklar. Det er mulig det er en slags fordansking av ordet Resskoin som utlagt betyr ridevei gjennom skog. Betydningen av Ris (Risskogen) kan også være krattskog, men kan også bety gren, kvist, busk, bevoksning med busker, kratt, lund. Det er en alminnelig oppfatning at stedsnavn betyr noe. Selvsagt kan det også forekomme benevnelser som har oppstått tilfeldig uten at de betyr noe ut over den situasjon de ble til i. Vanlig er også å anta at de fleste stedsnavnene er sammensetninger, dvs. består av et for og etterledd, der det siste ofte er et substantiv som beskriver eller karakteriserer lokaliteten. Det er derfor ikke urimelig å tenke seg at opprinnelsen til Ribsskogen, før man tok til med dyrking, beskrev et område (teig) som var tett bevokst med busker og kratt.

Før slutten av det 19 århundre var livet i Flatanger basert på selvberging, altså i stor grad det man kunne produsere selv. Det var lite å kjøpe og enda mindre å kjøpe for. Det som ble produsert på gården både av husdyrprodukter og åkerprodukter var til eget hushold. Den handelen som foregikk var i stor utstrekning basert på byttehandel. Noen produserte klesprodukter, andre mer rene matprodukter. Det var i hovedsak gjennom fiskeriene at man skaffet tilveie penger for skatter og avgifter. Dette ble i neste omgang utgangspunktet for byttehandel. Gården ble dermed kjernen i bosettingen.

Eikeset (1993) skriver at den gruppen som tilhørte "*toppsjiktet*" sosialt og økonomisk i bygda, var lensmann, prest, lege, kirkesangere, lærere, fyrvoktere og loser. I 1875 lå denne gruppens gjennomsnittsinntekt 33 % over gårdbrukernes

I et lite småbrukerhjem som i Ribsskogen slet de voksne hardt for å skaffe nok utkomme til den barneflokk som etter hvert vokste seg stor. Selv etter en travel arbeidsdag satt ingen med hendene i fanget. Det var stadig noe som skulle ordnes. Far måtte holde verktøyet i orden. Sager ble filt, og økser og kniver ble slipt. Mor hadde det travelt med å holde klær til barna. Oppi alt dette prøvde barna å få gjort lekser. De hadde ofte hjemmearbeid i den uka eller de ukene de ikke var på skolen. Alt dette ble gjort om kveldene i dårlig lys, men disse

stundene gav også noe, samhold i familien. Marius, Bernhof Ribsskogs bror, fortalte sine barn at da hans foreldre startet med nyrydding, var det svært dårlige kår. Lite mat og klær til de kom seg litt ovenpå. Naturen leverte råstoff og organiserte livet for folk også i Flatanger. Den la betingelser for hva de fikk av mat, og hvordan man skulle leve. Vinteren med mye snø og is la klare føringer for hva man foretok seg. Imidlertid er det ikke noe som tyder på at familien i Ribsskogen hadde det verre enn andre som bodde i Flatanger. Flere fikk hjelp fra forsorgsstyret, men ikke de i Ribsskogen. Å motta hjelp var ingen god situasjon. De som var understøttet, ble sett ned på. Mange barn fikk lide for det på skolen og i leken. De fikk høre at de levde og snyltet på andre.

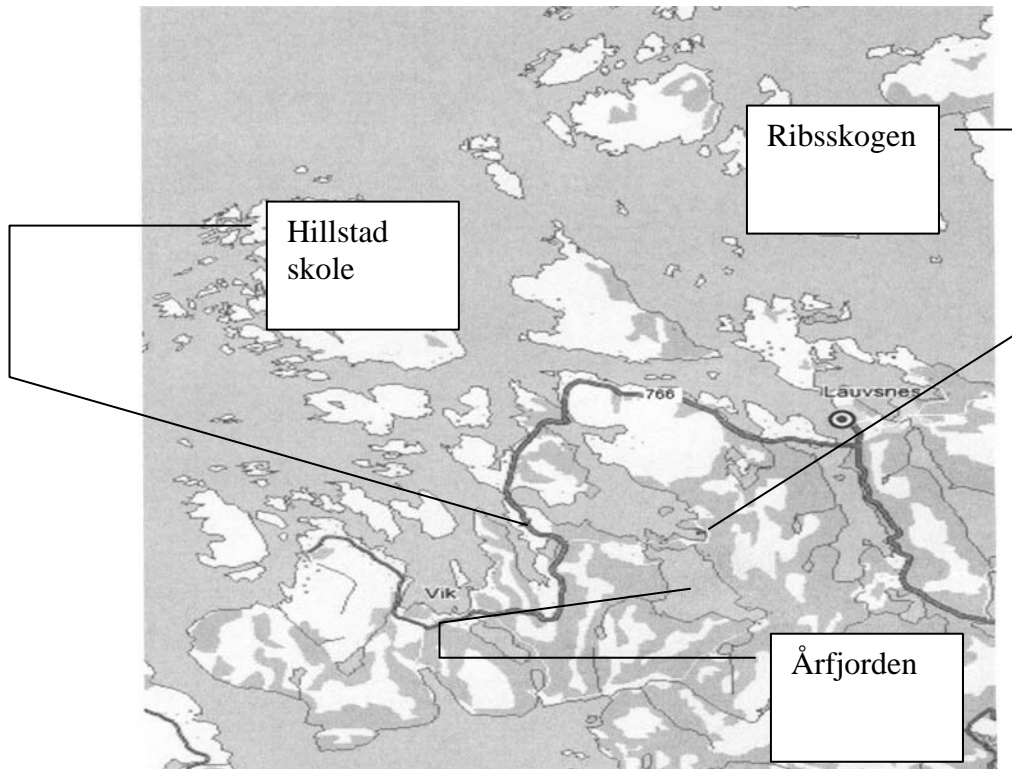
Etter hvert som barna vokste til, måtte de være med å ta et tak, det var et ledd i oppdragelsen. De måtte gjøre nytte for seg, slik var det over alt både i Flatanger og mange andre steder på den tiden. Først og fremst var det å delta i gårdsarbeid. Det var behov for flittige hender både i høyyonn og innhøsting av poteter og grønnsaker. Buskapen trengte tilsyn og ofte fikk barna den oppgaven. Om sommeren sto folket i Ribsskogen opp før sola rant. Det var lettere å slå gresset mens det var duggvått. Rundt i bygdene laget folk seg det man kan kalle geografiske klokker. Med gården som sentrum fikk fjelltopper, kløfter og utspring navn etter hvor sola sto. Slik var det også i Ribsskogen. På andre siden av Gladsøyfjorden hadde de både Middags- og Nonsfjellet.

Det var ikke seterdrift i Ribsskogen, men husdyrene gikk på skogsbeite og trengte dermed tilsyn. Det var status knyttet til det å være gjeter. Det var han som bestemte hvor buskapen skulle gå for å finne beste beite. Dermed var det også han som avgjorde om kyrne melket mye eller lite. De hadde favorittsauere. Det ble sagt at det ble bedre ull på de sauene som hadde gått på fjellbeite. Ull fra fjellsauen ble brukt til "*sjøvottan*", og de skulle ikke sige. Det skapte problemer for arbeid både med line og garn.

Daglig renhold i fjøset kunne en 10-åring klare med. Separering og kjerning krevde bidrag fra sterke hender, og som mange andre steder fikk barna i Ribsskogen tidlig erfare dette. Det var nå slik en gang at barna måtte tidligst mulig gjøre rett for seg, altså gjøre rett for mat og klær. Her til lands og i Flatanger, har man tradisjon på å stille store krav og forventninger til barna. For både voksne og barn var det mange onner, våronn, torvonn, slåttonn, skuronn og potettonna om høsten. I tillegg kom for noen fisktørking på berga. Gjødsla ble kjørt ut på åkeren med slede mens det var snø og delvis på bar mark om våren. Der de ikke kom til, bar

de gjødsla i kurver eller på plattinger mellom seg. Også her fikk barna ta et tak. I de islandske ættesagaene heter det at når gutten ble åtte år, skulle han være med i alt arbeid på gården, side om side med de voksne (Tønnesen, 2004).

Dårlig beite på en del gårder, skriver Hylland (1962), resulterte i at en måtte av sted med husdyra for å finne beite andre steder. Det å skaffe til veie såkalt "*surrogatfor*" ble en viktig del av gårdsdrifta i en bygd som Flatanger. Så sent som ved jordbrukstellinga i 1917 i Nord Trøndelag ble det nytta store mengder surrogatfor, 101 tonn lauv, 140 tonn lyng, 667 tonn tang og tare, og 170 tonn fiskeavfall. I Flatanger var det lyng, fiskeavfall, tang og tare som ble nytta. Man kokte torskehoder og anna fiskeavfall, og slo den varme laugen og det heile over tang. Dette ble mat til kua (Hylland, J., 1962, s. 64). Det er ikke urimelig at dette også kunne være situasjonen i Ribsskogen under Bernhofs oppvekst. Kanskje var det slik at Martha måtte i tangfjæra før hun tok til med de andre oppgavene på gården. Det var ikke uvanlig at gårdbrukeren hadde så mange dyr på båsen som de kunne. Resultatet ble "*sulteforing*" for mange. Skiftebruk, 6-8 år med korn (bygg og havre) og 1-2 år med poteter var vanlig. Fjøsstellet var kvinnens område. Det ble nesten reknet for skam om mannen gikk i fjøset eller deltok i noe slags husarbeid.



Oversiktsbilde fra Flatanger med Ribsskogen og Hillstad skole på hver sin side av Årfjorden. Kommunesenteret Lauvsnes til høyre i bildet. Vik ser man til venstre langt nede på bildet.

Til daglig var det mye sild, fisk og heimlaga fiskemat. Plassen der Ribsskog vokste opp, grenser inn til Gladsøy og Årfjorden, som på 1900 tallet var rik på både fisk og sild. Hans nieser hevder det var godt fiske i Årfjorden, både sei, torsk og sild. De hadde alltid auregarn, og aure fikk de. De hadde med andre ord kort vei til matkammeret. Kjøtt var søndagsmat. Til frokost var det grøt eller brød med hjemmelaget ost og gomme som mora hadde laget. Det var

i høytidene sylterullen og andre påleggssorter kom på bordet. I Stamnesfjellene ble det plukket bær til vinterpålegg. Det var også om å gjøre å være fremsynt om det kom uår. Da var det nødvendig både å ha noen kroner og noe såkorn i reserve. Trass i små kår hadde barna til Johannes og Martha Ribsskog en rik barndomstid. Inntrykkene var få under oppveksten, men de var betydningsfulle og de fikk feste seg. Ribsskog antyder det i et tilbakeblikk i en artikkel han skrev som gammel mann. Barna i Ribsskogen fikk stadig nye og mer utfordrende oppgaver etter hvert som de vokste opp. De fikk tidlig erfare at de klarte med de utfordringene de ble pålagt, og det la foreldrene merke til. Dette gjorde noe med dem. De bygde etter hvert opp en tro på at de kunne mestre utfordringer.

Ofte sprang barna ned til sjøen og kastet med stang. Fjæremark og blåskjell ble brukt som agn. Etter hvert som de vokste til, fikk de låne båten, og da kunne de beste fiskeplassene nås. Grisen ble foret med småfisk, og i perioder ble det dens hovednæring i tillegg til poteter. Dyra på gården ble også barnas lekekamerater. Både gris, høner og sau gikk fritt omkring. Alle dyra ble behandlet som individer med respekt, og alle hadde navn. Respekt for liv og ærlighet var grunnverdier i heimen.

Klærne barna og de voksne brukte, ble for det meste laget hjemme. Som i mange andre hjem på den tiden, var rokk og vev flittig brukt. Spesielt jentene ble tidlig oppdratt til å beherske karding av ull, spinning, syng og strikking. Arbeidsklærne som ble brukt både på sjø og land, var av vadmél. Ytterklær til sjøbruk var ofte laget av geiteskinn som ble innsatt med fettstoff (eks tran) for å bli vannavstøtende. Barna var kledd i striskjorte til daglig. Det hendte også at de måtte dele på skoleklær. Niesene til Bernhof, Gudrun Ribsskog og Gudlaug Elden, hevder at hele sommeren gikk barna barføtt. Tresko var vanlig, men også de måtte man spare på.

Med sikkerhet kan man anta at det ikke var særlig overflod i Ribsskogen mens barna vokste opp. Det skriver Bernhof Ribsskog selv om mange år senere. Som vanlige arbeidsfolk hadde de heller ikke høgstol i Halmøy kirke. Såkalte ”storfolk” hadde høgstol festet oppe på langveggene i kirken. Som mange andre plasser, var det forholdet til jord som bestemte klassetilhørigheten i Flatanger. Selv om hans foreldre hadde jord som signaliserte makt i forhold til de eiendomsløse, så tilhørte de ikke eliten som bestemte i bygda. Det var stor standsforskjell på bygdene da Ribsskog vokste opp. Imidlertid er det heller ikke grunn til å tro at de hadde det verre enn folk flest i kommunen. De fikk etter hvert ryddet til et lite gårdsbruk, på skinn jord, og etter noen år hadde de budskap med noen få kyr og sauer. Slik

sett var også Johannes en *"Isak Sellanrå"* som i Markens Grøde. Kanskje var det et villnis av kratt og skog som møtte dem, og som de måtte ta fatt på å rydde da Ribsskogs foreldre startet opp i Ribsskogen.

Vi vet ikke så mye om livet i Ribsskogen mens Ribsskog var barn. Fritidsproblemer var nok ukjent. Det var ifølge Bernhof nok å ta seg til, og fra barna var små måtte de ta del i arbeidet på gården. Bortsett fra egne søsken var det få lekekamerater i grenda. Det var heller ikke helt enkelt å oppsøke andre dersom det var tid til det. Grenda var uten veiforbindelse. Båt over fjorden til Brandsmoen, eller over fjellet til Stamnes var eneste fremkomstmåten. Bro over Årfjordstrømmen kom først i 1952. Da hadde Bernhof Ribsskogs bror Marius og hans sønn Bjarne i flere år samlet inn penger for å finansiere prosjektet. Bjarne Ribsskog skriver i et *"tiggerbrev"* (udatert) til Dagny Holmsen, datter av Ribsskogs bror Johan, at de i lang tid har forsøkt å samle inn penger til *"Årfjordstraumens brufond"* slik at det skulle blir vei til butikk, skole og dampskipsekspedisjon. På det tidspunkt brevet ble skrevet, hadde de samlet in kr 3000,- og Flatanger kommune hadde bevilget kr. 2000,-, så Bjarne håpet å komme i gang med arbeidet om et par uker.

Sauehold har gamle tradisjoner her til lands, også ved kysten. I Flatanger økte antall sauer i tidsrommet 1845-1875 fra 1278 til 2546. Sauen gav en rekke produkter som mat og klær samtidig som den er nøysom i kosten og trenger lite stell og vakthold. Det var noe utmark knyttet til gården. Høy fra innmark var ikke nok, og ofte måtte de slå på myrer, utmark, holmer og skjær for å ha nok for gjennom vinteren. Å dra langt etter gras, var ikke noe ukjent fenomen i Flatanger. Det var ikke uvanlig at man dro langt innover for å slå gras som de tok ned vassdragene på isen med hest om vinteren. Ribsskoggården hadde ikke sæter, og delte heller ikke sæter med andre gårdsbruk. Imidlertid hadde de havet som nærmeste nabo, og det kunne være gavmildt. Langs kysten var det vanlig at man drev både jordbruk og fiske. En åkerlapp kunne være berginga dersom fisket slo feil. Kombinasjonen gårdsdrift og fiske gjorde det også mulig å utnytte flittige hender. Ribsskog hadde en far som var frisk, sterk og hadde et godt håndlag slik at han kunne ta tømmeroppdrag når det trengtes. Han var flink med hendene og ikke noe *"tregrev"* som de sa i Flatanger. Øksa og kniven var det viktigste verktøyet. Vi vet at tollkniven har fulgt folk gjennom utallige generasjoner. Den har bl.a. hørt til bunad når folk skulle pynte seg til fest. Den kunne også komme godt med i basketak med folk og dyr. De fleste forbinder imidlertid tollkniven med arbeid og da trearbeid. For snekkeren var det et egnet redskap, men også for fiskeren. Fisken skulle bearbeides med

kniven. Det var lite annet de hadde å hjelpe seg med. Derfor ble de også glade i tollkniven, den ble en del av ens personlighet. Skaftet skulle være av ypperste kvalitet, enten hardbjørk, lønn eller eik for de som hadde råd til det. Slike grovinstrumenter utviklet en god og smidig hand. Hele selvforståelsen var knyttet til kniven, og man følte seg naken uten den.

Imidlertid var det ikke alle som bodde så nært havet som var så heldige å få vokse opp med en forsørger. Mange forsørgere endte sine liv i forbindelse med fiske og opphold i båt på sjøen langs Namdalskysten. Flere av Ribsskogs slektninger har fortalt at han opplevde å se sin far nesten omkomme i Årfjorden. Dette fortalte han også til sin assistent Asbjørn Ryen. Han bestemte seg da for ikke å bli fisker. Denne hendelsen forteller også Anniken Holmsen (barnebarn av Bernhof Ribsskogs bror Johan Martin) om (Stamnes, 2004). Dette kan ha vært en virkelig hendelse, men kan også være en anekdote innad i familien. Ribsskogs familie hadde dermed fisk og jordbruksprodukter til eget forbruk, og kanskje ble det også noe overskudd til å bytte bort i produkter de ønsket seg eller manglet. Fiske langs Namdalskysten er like gammelt som bosettingen ute ved kysten, og fisket der ute har tradisjonelt vært rikt. Fisket etter skrei senvinters var viktigst. Det fortelles av Ribsskogs nieser, at bestefaren Johannes, var en dyktig arbeidskar, og ikke noe tyder på at det var direkte uår mens barneflokket i Ribsskogen vokste opp. Heller ikke er det noe som tyder på at kostholdet var så dårlig at det førte til vitaminmangel verken hos voksne eller barn. Kanskje bidro feit sild daglig til dette. Eller det skyldtes ” *nysilt melk og megen hyse*”, som Ribsskog kom til å skrive om som helbredende kost. Rakitt eller engelsksyken var ikke uvanlig på den tid. Den skyldes D-vitaminmangel. D-vitamin har en viktig rolle i reguleringen av kroppens nivå av kalsium og fosfor og i mineraliseringen av benvev. Resultatet ved mangel kan bli skjøre benstruktur med dårlige ledd og bendeformiteter. Hansen (2000) skriver at slutten av 1860 årene var vanskelige år for jordbruket i Ytre Namdal, spesielt 1867 var et svartår. I 1870-80 årene, mens de fleste barna i familien vokste opp, fikk man imidlertid en oppgangstid langs Namdalskysten, først og fremst gjennom et rikt storsildfiske de første årene og feitsildfiske de siste årene. Niende året etter at første barnet, Ole Konrad, ble fødd i Ribsskogen i 1866, ble regnet som det rikeste sildeåret som noen gang har funnet sted. Kronåret 1875 gikk det, i følge Hansen (2000), gjetord om i lang tid. Totalt ble det fisket 340000 tønner sild i Namdalen fogderi denne sesongen.

Året etter at Flatanger ble eget lensmannsdistrikt, og samme år som Bernhof Ribsskog ble født, ble Flatanger sparebank etablert. Silda, skriver Lillegaard (1983), kom stormende

innover i 1860 årene, og det ble det penger av. Det var silda som åpnet øynene for pengehusholdningen. Liketil presten selv, A. Saxegaard, deltok i galoppen rundt gullkalven. Banken skulle få stor betydning for de som ville noe, enten det var til båt, notbruk eller utdanning. Flere av Ribsskogs brødre fikk via sparebanken mulighet til å ta utdanning. Eldste bror, Ole Konrad, fikk noe lån mot kausjon for å dekke utgifter til skole, kost og vask som han skrev om allerede i 1885. Det samme skulle Bernhof Ribsskog få mens han var elev ved lærerseminaret på Levanger. I 1890 snudde oppgangen noe, og dette tiåret ble heller dårlig.

Potetplanten, skriver Hansen (2000), ble kjent i Trøndelag alt på 1700 tallet, men det tok noe tid før den ble akseptert i vårt område. I 1865 var f.eks. avlingen i nabodistriktet Kolvereid 2,5 tønne pr. person (Hansen, 2000). Økningen i potetdyrking i Flatanger fikk fart i perioden 1845-75 (Hylland, 1962). Både omgangsskolelæreren og presten ble viktige formidlere av potetdyrking og potetens fortreffelighet. Haarstad (1980) hevder at innføring av potet tok tid grunnet bøndernes slendrian og konservatisme, *"den gemeene Mand... er stiv, paaholden paa det Gamle, og Fiende af alt Nyt"*. Vi vet ikke sikkert hvordan matstellet var under Bernhof Ribsskogs oppvekst i Flatanger, men historiebøkene forteller oss at det kunne være noe magert. Det var trolig mye graut, poteter og fiskemat ved kysten. Hva som sto på bordet daglig i hans barndomshjem, og hva som ble servert, vet vi ikke i detalj, men vanligvis ble det servert fire måltider for dagen. Det var dugurd(frokost), middag, nons(i femtida) og kveldsmat (i åttetida). Grøt ble nok servert flere ganger daglig, både varm, kald og oppvarmet. Alle var påpasselige med måltidene, og alle innfant seg til rett tid. Kjøkkenet var for trangt til at hele familien kunne sitte rundt bordet samtidig, så de fleste måtte innta måltidet stående. De minste måtte krype under bordet til plassen ved vinduet. Ingen startet måltidet før de hadde foldet hendene og bedt bordbønn. Mor hadde tatt med seg skikken inn i hjemmet. Hun satt alltid ved ovnen og med kaffekoppen på ovnskanten. Pålegg som sukker og sirup fantes knapt, og kaffe var vel for en luksus å regne. Det var imidlertid morens arbeidsinnsats og dyktighet Ribsskog kom til å huske. Med mange barn å ta seg av, ble hennes arbeidsdag også lang. Mora ble gjennom sin innsikt og kunnskap krumtappen i det daglige husholdet. Arbeidsdagen var ikke bare i huset, men også i fjøset, eldhuset, stabburet og ved bekken. Ei ku på båsen krevde 25-30 liter vann om dagen, så vannbæringen til fjøset var ingen lett jobb når brønnen eller bekken var et stykke unna. I Ribsskogen hadde de brønn (oppkomme). Det var enkelte somre det ble lite om vatnet i brønnen, men bekken fra Nygraa (et vann noe ovenfor) som kom ned et stykke bortenfor fjøset berget situasjonen. Sannsynligvis var det mora som måtte bære vann til både hus og fjøs. Det er ikke råd å få en fullgod oversikt over

husmorens mange daglige gjøremål gjennom året. Hun måtte tidlig opp for å gjøre unna fjøsarbeidet før barna sto opp og skulle gjøres i stand. Hver ei ledig stund ble derfor nytta til å lage mat, vaske, spinne, veve, strikke og sy. I lange perioder av året hadde Ribsskogs mor ansvar for hus og gårdsdrift. Slik sett var hun i deler av året både mor og far. Faren kunne være borte i lange perioder på fiske, enten i fiskeværene i Flatanger, Gjærslingan eller Lofoten. Det var uhørt å ha kvinner med på fiske. Det ble betraktet som ulykke å ha kvinnekjønn i båten, ja, bare det å møte en kvinne på vei ned til båten i støa kunne varsle ulykke. Kvinnene kunne delta med å spinne hamp og garn til fiskeredskaper og klær. Videre kunne hun få delta i ganing av sild, klippfiskarbeid og filetering. Det var det nærmeste hun kom båten. Det hjalp ikke om hun elsket å fiske. Det var ikke uvanlig at Lofotturene varte i tre måneder.

I uminnelige tider har skreien kommet fra Norskehavet og Barentshavet til Lofoten for å gyte i månedsskiftet januar og februar. Fra Flatanger dro de i årene før 1900 i åpne båter med årer og råsegl, uten kompass og fyrlys å manøvrere etter. Tradisjonell utrorsdag fra Flatanger var 3. januar. Var nyttårsdagen klar, skulle det bli et godt år. Var det regn eller snø, ville det bli uår. Det var ikke uvanlig at lofotfiskerne ble sunget ut fra støa når de dro. Regelen var en religiøs sang med bønn om at de måtte få fangst, og om hjelp på veien. Kona kom dermed til å være alene om slitet og omtanken, så ofte måtte hun ta natta til hjelp. Det er lett å oppsummere at husmora i selvbergingsamfunnet var hardt arbeidende med mye ansvar og mange oppgaver. Hovedprinsippet, skriver Hansen (2000) i arbeidsfordelinga mellom mann og kvinne var klar. Det var mennene som arbeidet med fiske, båt og bruk. Kvinnene sto for husarbeidet, så samarbeidet de om onnene. Ekteskapet var først og fremst et arbeidsfellesskap. Arbeid var ikke bare et middel til å øke velstanden, men det hadde en verdi i seg selv. Heller ikke i Ribsskogen fantes noen hvilestol. Barna ble tidlig lært opp til de ulike ferdighetene, noe som også førte dem inn i gårdens eller grendens sosiale fellesskap. Da Ribsskog vokste opp, var det ikke boka som representerte kunnskapen og var veiviser, men naturen. Gjennom erfaringer med gården, årstidene og naturen fikk man innsyn i livets ulike sider, tro og overtro. Alt fra sagatiden kan man lese om at det var hver manns plikt å gi sine barn opplæring i det de hadde bruk for å lære på gården. Man kan også lese om at barn ble sendt bort for å få innsyn i andre skikker og tradisjoner i andre deler av landet eller utlandet. Hjemme hadde ho mor ei myndig hand med organiseringa av hverdagslivet.

Avlinga burde være i hus til Mikkelmesse (Mikkeli), den 29. september, som var en stor festdag. Dagen er til minne om erkeengelen Mikael som ble regnet som en bekjemper av vonde makter på dommedag. Han hadde også en jobb å gjøre med å ta seg av døde sjeler og lede dem fram mot paradiset. Mikkelsmessenatt skulle alle dyr være under tak. Dermed var også setersesongen over. Mikkelsmessedagen var det slåttegraut (rømmegraut) og haramat (godmat, lefse, gomme).

Stadig vind med fuktig havluft stilte store krav til både klær og hus. Bernhof Ribsskogs niese, Gudrun Elden, som vokste opp i de samme husene som Ribsskog, fortalte at husene i Ribsskogen var kalde og trekkfulle. Det første huset som ble reist av Johannes, var svært lite. Første etasje besto av to rom, kjøkken og stue. I stua var det grønnmalt panel og på kjøkkenet var panelet malt med en ukarakteristisk rødfarge. På loftet var det også bare to rom så det kunne nok være noe trangt om plassen med ni barn og to voksne. Deler av kjeller (jordkjeller) var gravd ut. Den ble brukt til oppbevaring av ulike matvarer. Huset ble påbygd to ganger senere. Vinteren kunne være hard når det var kaldt med mye landvind. Bolighuset var tømret med tradisjonell panelbekledning. Vanlig var at man brukte mose som tetningsmiddel mellom tømmerstokkene. I Flatanger ble det enkelte steder brukt rapping av vegger. Metoden besto i at man blandet leire med halm og smurte det på innsiden eller utsiden av tømmerveggene som vern mot vind og trekk. Hvorvidt denne teknikken ble brukt i Ribsskogen, kjennes ikke. Imidlertid skal man ikke se bort i fra det. Faren, Johannes, var tømmer som tok oppdrag rundt i bygda, og han kunne dermed ha skaffet seg erfaring med metoden. Tilleggsjord til gården ble kjøpt av brødrene Bernhof, Ole Konrad og Adolf slik at det skulle bli mer levelig for broren Marius. Brev til Flatanger Sparebank i 1937 fra Ole Konrad viser at de overfører penger for kjøpet. Gudlaug Elden bekreftet at årstallet stemmer.

Bernhofs far hadde en færing som han drev fiske med, og som han også brukte til andre formål. Gården var uten veiforbindelse, så sjøveien ble ofte brukt dersom en handel eller andre ærender skulle utføres. Færingen har spor tilbake til vikingskipene. Begge var høgreiste i stemnene med en kvass baug som skjærer sjøen godt. Det finnes flere typer og mange lokale varianter av færingen, men den var vanligvis 16 fot lang(5,0m) og 4 fot brei (1,25m). I 1885 ble den første forbrenningsmotor til bruk i båt konstruert av Godtlieb Daimler og Wilhelm Maybach. Bernhof Ribsskogs far fikk ikke muligheten til å bli eier av motorbåt, han fikk knapt se en. Den første motorbåten kom til Flatanger i 1905. Det var Ole Hanø som kjøpte en 5 hk. "Dan" (Eikeseth, 1993).

Været er en vesentlig del når man skal vurdere livskvaliteten. Lys og værforhold påvirker oss både psykisk og fysisk. Kunnskapen om hvordan dette samspillet faktisk virker er fremdeles noe mangelfull. Som ellers langs kysten måtte man leve med værets tilsynelatende forutsigbarhet. Mange husmødre fikk gå store deler av livet i en stadig angst for om ektemannen kom hjem, eller om hun ville dele skjebne med mange andre hun visste om. En slik langvarig tilstand måtte gjøre noe med folk og deres livskvalitet. Ektemannen måtte også stadig forholde seg til elementene. Ville alt gå bra, og ville han være i stand til å forsørge kone og barn. Mangel på avslappet velvære i lange perioder måtte gjøre noe med menneskene. *"Ingen har til fulle beskrevet den sinnsstemning... hos alle dem som hadde mann, fedre, og sønner ute på det store farefulle havet etter kontanter som skulle holde hjemmet sammen. Den er ikke beskrevet, fordi de som følte angsten ikke kunne feste sine følelser og angst på papiret"* (Balsvik, 1991). Som fisker skulle man være sterk, ha god helse, dristighet, kunnskap og innsikt for å lykkes. I tillegg skulle man også helst være en god og pålitelig meteorolog. Fiskeren skulle kjenne merker som varslet om hvordan været skulle bli. Han skulle kunne tolke driften av skyene, luftspeilingen, lytte til lyden av Folla, forstå fjære og flo sjø samt måkenes skrik, kjenne frostdagene i januar og februar. Skjebnetrua satte en standard for hvilke sjanser man tok. Man druknet ikke fordi man var dristig på sjøen, men fordi ens dager var talte. Det var derfor ingen grunn til å bli sittende på land. Skjebnen kunne man ikke undra seg allikevel. Gamle i Flatanger har fortalt at en viktig drivkraft hos fiskeren var at han ikke kunne klare med tanken om at naboen fisket mer enn han. Denne misunnelsen kunne også resultere i at man ble stadig dristigere og tok sjanser. Det var ikke mye ære knyttet til at andre var dyktigere.

Folketellingene fra både 1865 og 1875 viser at i de første årene de bodde i Ribsskogen hadde de Golla, Johannes sin mor, sammen med seg. At flere generasjoner bodde sammen, eller at de hadde losjerende, var heller ikke uvanlig i Flatanger på den tiden. Bernhof Ribsskog fikk dermed nærkontakt med sin farmor, mens han vokste opp i Ribsskogen. Kanskje fikk også hun mye å si for Ribsskogs oppvekst og syn på seg selv. Heimen var på Ribsskogs tid både produksjonssted, syke/aldersheim og barnehage. Kommunal barnehage og aldersheim var ukjente begrep. Flatanger fikk først aldersheim tidlig på 1950- tallet. Mor og far produserte det som var nødvendig for å leve opp. Kona i huset hadde ofte som tilleggsoppgave å ta seg av sine, og mannens foreldre. Å ha noen på legd var heller ikke uvanlig. Ev. besteforeldre tok

ofte et tak både i gårdsdriften og i barnepasset. Alt dette ble læringsarenaen for neste generasjon.

I 1870-80-årene vokste også lagslivet fram på bygdene. Kirkegangen om søndagen, gravøl, bryllup kunne ikke lenger dekke den selskapelige og sosiale trangen til bøndene og fiskerne. Det som kanskje dro det hele i gang, var de religiøse bevegelsene som oppsøkte hver en avkrok. Skulle de som bodde i Ribsskogen ut for å delta i bygdas sosiale liv, var det enten med båt eller å gå over fjellet. Forståelig nok ble det derfor ikke særlig deltakelse i sosialt liv utenom gården. De var på mange måter isolert på plassen.

Det var få personer i grenda, men det nære nettverket gav råd, støtte og feedback. Andre vil kanskje si at nettverket utøvde en kontrollerende posisjon. De måtte støtte og lite på hverandre. Det var få å spille på lag med. Et godt nettverk skal ideelt sett ikke skape konformitetspress, men bidra slik at medlemmene i gruppen gis en identitetsfølelse og en gruppetilhørighet. Det sosiale nettverket skal ikke være en brønn å drukne i, men en brønn å øse av.

Uten vei, langt fra kirke, prest og med nærmeste doktor mange timer unna måtte familien ha stor tro på seg selv, og at de ville klare brasene. Noen vil kanskje si at de ikke hadde noe valg. Men det å rydde gard forutsatte en sterk tro på at de ville lykkes. Etter hvert som arbeidet gav resultater, ble de styrket i troen på at de skulle legge grunn for å berge seg selv og familien. En slik sterk tro ble også "overført" på barna gjennom foreldrene som rollemodeller, og det de sa. Barna fikk etter hvert oppgaver som var tilpasset deres nivå, og som de mestret. Dermed fikk de oppleve at det var mulig å få til noe, og en tro på at de kunne nå de mål de satte seg. De fikk oppgaver de vokste med. Til tross for lange dager med mye arbeid og langt fra sentrum satt Johannes Ribskog tre perioder i Flatanger herredsstyre.

3.6 Foreldre / barn

Ved århundreskiftet var det i Flatanger ofte stor distanse mellom barn og voksne som de mer fryktet enn elsket. Man har ikke noe kunnskap om forholdet mellom Bernhof Ribskog og faren. En travel arbeidsdag resulterte i lite tid til å være sammen med barna for lek. Bortsett fra mor som alltid var der, la de voksne seg lite bort i barnas virksomhet. Foreldrenes

strenghet var utviklet under gammeldags hard hustukt. Hustukt og hard behandling var et uttrykk for kjærlighet og omsorg for barna, og det finner man både i Hebreerne 12, 5-11 (Den som sparer på riset..).og i Salomos ordspråk 13,24. (Den som tukter sin sønn..). Dersom barna ble for voldsomme eller ulydige, ble de påminnet bjørkeriset som hang over kjøkkendøra. Mor brukte imidlertid aldri riset.

I Ribsskogen var det stor frihet med stor aksjonsradius der barna produserte sin egen verden. Hoppbakken, akebakken, og barhytta ble konstruert uten at de voksne engasjerte seg særlig. Det var smått med naboer i Ribsskogen, så samkvem og selskap ble det lite av. Barneflokket måtte aktivisere seg selv, de kunne ikke lite på naboungene. Flere av barna som vokste opp i Ribsskogen, var begavet, og hadde flotte karakterer. Det skulle vært interessant og sett hvilken plass de hadde på kirkegulvet. Da telte nok ikke karakterene og personligheten. Det var stand som telte, og ikke hva man kunne eller sto for. Det var de bedrestilte som hadde fortrinn øverst på kirkegulvet. Presteskapet opprettholdt dette skillet.

På forsommeren tok barna i bruk låven som soveværelse. Det som var av rom i huset, ble brukt til forskjellige oppgaver som rundvask, oppsett av vevstoler osv. Dette var noe barna likte godt og mintes resten av livet. Livet på låven satte om ikke annet fantasien i sving. Der var naboer som mus, svaler, tusser og troll på låven. Etter at barna hadde flyttet ut og kom tilbake på sommerferie, så måtte de alltid sove på låven.

3.7 Høytider

Det er faktisk ingen som vet hva ordet jul (jol) betyr, men etymologien kan slå fast at ordet var i bruk lenge før kristendommen. Antakelig var det en variant av soldyrkelse og ble feiret midtvinters. Håkon den gode (- 960) forskjøv festen fra 12. januar til 25. desember. Man kan i alle fall konkludere med at julen inneholder rester av førkristen fest og feiring. Kanskje ble det feiret blotgilder i Flatanger før kristendommen tok over høytiden, og før Gulatingsloven satte forbud mot bloting. I såkalt hedensk tid var blotingen knyttet til Hovet. Så isolert som Flatanger var, må man kunne anta at det var såkalt "*Grende hov*" der. Å dra inn til mer sentrale hov kan man vanskelig tenke seg. Hylland (1962) skriver: "*I jula galdt det både å søke venskap med gode makter og vern mot vonde makter. Det var ei travel tid for kvinnfolka for alle skulle ha noko nytt til jul. Den som ikkje fekk noko nyt til julekvelden, måtte bæra*

julehornet, og det var ei skam.” Julen var den høytiden det var knyttet mest tradisjon og skikker til. Hylland hevder at juleskikkene var like langs kysten i Namdalen. Slakting, baking og lysstøping måtte skje under voksende måne, noe annet var utenkelig. Skredder og skomaker dro gardimellom og arbeidet ofte dag og natt sånn like under jul. Det var da stortid for dem. Da som nå, var det om å gjøre å vise at man hadde fått noe nytt. Skomakeren la da en tynn film av never under innersolen. Knirking oppover kirkegulvet bar bud om at man hadde nye sko. Dersom man ønsket ekstra mye knirk kunne skomakeren ordne det også. Mat for hele julen ble forberedt i god tid. Slakting begynte straks etter at avlinga var i hus. Dyr som skulle gi ferskt kjøtt, fikk naturligvis leve noe lengre. Vanligvis var det i julen lite fisk og sild på bordet, men det skulle være minst et ferskt fiskemåltid i løpet av juledagene. Det var knyttet mange merkedager til juleforberedelsene. Dette var dager man burde, eller ikke burde foreta seg spesielle handlinger. Hendelser på disse dagene predikerte hvordan det kom til å gå i tiden fremover. Når høytiden tok til, måtte all vask være unnagjort med grundighet og flid. I følge folketroen var det julenatten som var spesielt farlig. De underjordiske kunne da dra rundt i bygda. Kjent er Åsgårdsreia som for igjennom lufta og bar med seg varsel om ulykke, og kunne til og med bortføre folk. Åsgårdsreia kunne være både kvinner og menn som var dømt til å fare omkring til evig tid. Tre skudd med husfarens borse over hus og fjøstak var betraktet som et probat middel mot trollkjerringer, vetter, tusser og troll. Jo høyere smell desto bedre effekt. Julen var en farlig og magisk ladet tid, og det var en uskreven lov at første juledag skulle alle holde seg inne hos seg selv. Juledagen var den "*helligste*" dagen i året. Julehøytiden ble tatt på alvor i Ribsskog sitt barndomshjem, har Gudlaug Elden fortalt. Til daglig hadde de enkel kost, men i høytider som jula kom det mye og god mat på bordet. Julaften var det lutefisk kl. 1200, nons kl. 1600 og risengrynsgrot kl. 1900. De julene de hadde gris, ble det servert ribbe. Det sto mat på bordet hele julenatta. Julenatta kom de døde tilbake for å feire jul sammen med sine, og da skulle de kunne forsyne seg. Julegavene rundt 1880 kan man tenke seg ikke var rare greiene. Første gang det skrives om juletrær her til lands er rundt 1820. Om de hadde det i Ribsskogen mens barna vokste opp, er usikkert. Påskehøytiden ble også behørig feiret, men aldri slik som julen. Ellers hadde merkepælene i menneskets livsløp som fødsel, dåp, konfirmasjon, bryllup og begravelse knyttet spesielle skikker til seg. Hver 14. dag eller mer var det kroppsvask og ombyttedag. Søndag formiddag var hellig og ingen fikk gå ut. Skulle de en sjelden gang på juletefest eller fest på lokalet, så var veien kronglete. De måtte enten over fjellet eller i båt. De gangene de var på festlige tilstelninger, så dro de til Hillstad, Einvika eller Vik. Til kirken dro de først og fremst for å treffe folk.

4.0 Skolegang på Lauvsnes og Hillstad

De som bodde og vokste opp i grenda på Ribsskogs tid, måtte losjere borte når de gikk på skolen. Skolen lå på Hillstad og elevene bodde enten privat, eller på loftet over skolestua. Læreren bodde i et hus ved siden av som ble kaldt for "*Klokkergården*". Navnet klokkergården hadde sin bakgrunn i at læreren også var klokker ved Vik kirke. Elevene hadde med seg mat og sengeklær hjemmefra. Gudlaug Elden (Stamnes, 2006a) og Gudrun Lein (Stamnes, 2002c) fortalte om at de på 1920 tallet også måtte ha med seg sengehalm til sengene på skoleloftet. De fortalte at det ble mang en "*hustri*" natt på loftet, dårlig isolert som det var. Det fortelles at det ikke var uvanlig at to og tre søsken lå i samme seng. Middagen ordnet lærerens kone med noe hjelp fra jentene, men tørrmaten måtte de ordne selv. Toralf Strøm (1985) bekrefter disse opplysningene. Det er rimelig å anta at forholdene var noe de samme mens Ribsskog gikk på skolen. Han hevdet at læreren var mye "*omtykt*" i bygda, og elevene likte han godt. Ikke så sjeldent bad læreren elevene fra internatet inn i privatleiligheten om kveldene og leste og sang for dem.

Selv om Bernhof Ribsskog tilhørte Hillstad krets, gikk han det første året på Lauvsnes skole. Bakgrunnen for at Bernhof Ribsskog startet sin skolegang der, skyldtes trolig at hans eldre bror Ole Konrad på det tidspunktet var lærer på Lauvsnes og Dahle, samt klokker og forsanger ved Løvøy kirke. Menn med kraftig sangstemme var etterspurte, og mange såkalte "*søngarar*" spilte en viktig rolle i bygdens ulike seremonier, som i kirken, fester, sammenkomster og begravelser. Å være klokker og forsanger medførte at Ole Konrad Ribsskog noen ganger måtte delta i kirkelige handlinger i skoletiden. Ikke ofte, men det hendte at han tok med elevene til Løvøy kirke i forbindelse med vielser, oftest på lørdagene. Elevene kunne ikke være igjen alene ved skolen og det var bare en lærer. Det er rimelig å anta at de da bodde sammen. Slik sett ble overgangen fra Ribsskogen til skolen også mindre problematisk. Ribsskog fikk da sin eldre bror både som hybelkamerat og lærer. Det er mulig at dette fikk en del å si for deres senere forhold. Brev og dokumentasjon vitner om at han og Ole Konrad som voksne hadde et svært godt forhold både privat og som fagpersoner. Bernhof Ribsskog hadde det nok godt sammen med sin bror Ole Konrad på Lauvsnes. Broren som var 17 år eldre, gav trygghet og holdt orden på både kost og leggetider. Selv om han skulle bo sammen med broren, startet han skolen med formaninger fra mor om at han skulle skikke seg

både på skolen og i fritid. Skolen den gang var lokalisert ved "Kleppan" (**bilde**). Denne skolen ble opprettholdt til 1924 da det ble bygget ny skole på Lauvsnes. Flere bl.a. Astrid Madsen (Stamnes 2002d) og Sigvart Meland (Stamnes, 2000c) som gikk på samme skolen en del år etter, fortalte om en dårlig isolert skole. Skoleungene frøs mye, og det var ikke uvanlig at de satt inne i timene med både ytterklær og votter på. Det ble fyrte med torv. Det var sparsomt med undervisningsmidler og utstyr i klasserommet. Det var vassbøtta eller sinkbøtta som man sa, med øsa som alle drakk av innom døra. I vannet lå en eller to øser som man fylte og drakk noen slurker av, og så gikk resten tilbake. I løpet av dagen gikk mange slike skvetter i retur til bøtta. Videre var det stolen i skammekroken, tavle og kritt, noen bilder fra Jødeland og Jesus i Getsemane. Plansjer brukt i "Anskuelsesundervisning" var på full fart inn i skolen. Lysforholdene var et problem. Om vinteren så de bare læreren når han gikk forbi vinduet. Utedoen var ubrukelig vinters tid, da den føk full av snø. Det var først mange år etter at Ribsskog gikk ut av folkeskolen at hygieniske forholdsregler ble synliggjort. I "Norsk Skoletidende" (1922, nr 17) tas det til orde for å skaffe skolebarna hygienisk drikkevann. Samtidig annonseres Hysingjords drikkeapparat med vannstråle for bruk i skolen.

Skolen Bernhof begynte på, ble bygget i 1876. Man var på den tiden i ferd med å gå over fra omgangsskole til fastskole i Flatanger. Det var Ingebrigt Jakobsen som var omgangsskolelærer i ca. 30 år som bygde denne skolen (Hylland, 1962, s. 270). Jakobsen var født i Fosnes i 1819. Han vokste opp i Rødalen like ved Lauvsnes sentrum. Han begynte som lærer i 1844, og arbeidet hele tiden som omgangsskolelærer.

Ribsskogs første vår i skolen beskrives som vanskelig økonomisk i Flatanger. Distriktslegen rapporterer til amtmannen at våren kom meget sent, og den var rå og kald. Vårønnen ble 14 dager forsinket. Fuktig sommer resulterte i dårlige gras og kornavlinger. Den økonomiske situasjonen var derfor dårlig for folket i Flatanger (Strøm, 2003). Den 5. februar 1891 melder Nordtrønderen og Namdalen om at regjeringen "opfører kr. 10000,- til Dampskipsfart paa Namdalens Fjorde og Ødistrikter". I 1868 ble DS Namsen satt inn i trafikk mellom Trondheim og Namsos. De som hadde råd, kunne reise på 1. klasse hvor det var finere servering. De andre måtte nøye seg med enklere standard. På ruta mellom Trondheim og Namsos ble det etter hvert 43 anløp (Bueng, s. 107). I 1891 har Flatanger, med Sitter som formann, 320 medlemmer i Det norske Totalavholdsselskap. Kretsmøtet det året ble avholdt i Overhalla (Nordtrønderen og Namdalen 18. juni 1891). Samme avis melder 11. mai om at "Pryglestraffen" er avskaffet for tjenestefolk, håndverkslæringer og sjøfolk.

Skoleprotokollen fra Løfsnæs skole for skoleåret 1891 viser at Ole Konrad etterfulgte Ingebrigt Jakobsen som lærer. Bernhof Ribsskogs første skolegang var preget av læreren som fortalte, forklarte og kontrollerte. Elevene satt andektig og hørte på, mottok og gjengav. Læreren kunne uanmeldt inspisere om hygienens var god nok. Negler, ører og hals kunne når som helst bli utsatt for inspeksjon. Dårlige karakterer kunne man skjule for naboene, men ikke at en dumpet eller måtte gå om igjen et skoleår. Gjensitting ble praktisert i Flatanger uten at man i dag kan si noe sikkert om omfanget. Læreren var enerådig når det gjaldt gjensitting. Det kunne også være "*hevnen*" etter siste vinters erfaringer. Denne problematikken opptok Ribsskog, og mange år senere gjorde han en studie på "*Gjensitterspørsmålet*", som ble publisert i 1948.

Bernhof ble opptatt i skolen den 26. oktober 1891. Fra skoleprotokollen ser det ut til at det var syv elever som starter samtidig med Ribsskog, og at de fulgte skoleloven av 1889 som bl.a. hadde som mål å gi barna en borgerlig allmenndannelse. I tråd med utvidet kommunalt selvstyre ble de enkelte skolestyrene pålagt av folkeskoleloven av 1889 å utarbeide en skoleplan i kommunen. Både historie, geografi og naturfag var nå tatt inn som egne fag, men man finner ikke at det blir undervist i gymnastikk, håndarbeid eller tegning.

Kristendomsundervisningen hadde også fått mindre plass. P. A. Jensens lesebok for folkeskolen og folkehjemmet kom i 1863, så den ble nok brukt av Ribsskog i skolen. Nordahl Rolfsens lesebok nådde ikke Flatanger før han kom lenger opp i klassene. Skoleprotokollen viser at han ikke hadde fravær første året, og faktisk var det lite fravær blant elevene i første klasse dette året. Karakterutskriften viser at han på det tidspunktet var en gjennomsnittselev. Det ble imidlertid mer sving på karakterene i hans siste skoleår ved Hillstad skole.

Fagkretsens første skoleår besto for øvrig av bibelhistorie, forklaring og katekisme, salmer, lesning, skriving, regning, sang, historie, geografi og naturkunnskap. Grunner til fravær ble rubrisert under "*sykdom, fattigdom, uvær, tillatelse, og likegyldighet*".

Etter at Ribsskog hadde gjort unna første skoleår på folkeskolen sommeren 1892, var han og broren Ole Konrad tilbake i Ribsskogen og fikk nok en del oppgaver å utføre. Det var stadig noe som skulle utføres på gården. Barna fikk oppgaver som var tilpasset alderen, og de fikk oppleve å mestre det de ble satt til. Foreldrene var klare over at skulle man bli et dugelig menneske, måtte man trenes opp til det, og man måtte erfare og lykkes med det man tok fatt på.

Etter å ha gått ett år på Løfsnes skole, begynte Ribsskog på Hillstad skole i andre klasse. Han fikk da Zefanias Olsen som lærer. Han var født i 1844 i Levanger, og var uteksaminert fra Klæbu seminar i 1865, og begynte som lærer på Sørnesset. Han ble gift med Gjøri Opland. Skal man tro Hylland (1962), var han en mann folket syntes godt om, og som deltok i mye av styre og stell i Flatanger. Det anføres at det var 72 dagers skoleår på Hillstad. Bortsett fra at Ribsskog likte læreren godt, var skolen preget av at *"Undervisningen var av det eldgamle slaget med lekselæring og leksehøring"* (Ribsskog, 1959). Videre skriver han at han *"ikke lærte så mye i rekning og rettskriving, men det var jo godt høve til å lære mange ting i samvær med andre unger fra andre grender."* Undervisningen var preget av ideer fra den tyske filosofen og pedagogen Herbart (1776- 1841). Hans slagord var *"Barnets modifierbarhet"*, og i det lå troen på at mennesket lar seg forme og danne. De metodene han var villig til å bruke for å nå sine mål, var undervisning og tukt. Oppdrageren må bruke påbud, forbud og straff slik at barnet opplever å stå under et visst press. Korporlig straff kunne også komme på tale i visse tilfeller (Myhre, 1972). Skolehusene på Lauvsnes og Hillstad ble små kultursenter, og med årene kom det stadig nye bøker, blader og aviser dit.

Bernhof Ribsskog begynte på en ny todelt skole med et primitivt internat, som han skriver. Læreren hadde et blidt, men alvorlig ansikt uten disiplinære vansker. Barna satt med hendene i *"stilling"*, altså med hendene rett fram på pulten med armene i kors. Det var en velkjent måte å skape ro på. Også den gang ble det ifølge Ribsskog brukt våpen som torv og stein i leken. Ifølge hans medarbeider over mange år, Asbjørn Ryen, så hevdet Ribsskog flere ganger at han vantrivdes på skolen. Han kunne ikke fordra å bo borte fra ho mor. Dette skriver han også om i en artikkel fra 1959. *"Til å begynne med vantrivdes jeg svært på skolen, og lengta til lørdan, da jeg kunne få komme heim. Men så var det jo bare 12 uker skole om året, og etter hvert ble det bedre å være på skolen. Til slutt ble det jo riktig bra."* Etter endt folkeskole gikk han på et kort fortsettelseskurs.

Hillstad skole reknes for å være den eldste skolen i Flatanger. Navnet Hillstad kan være knyttet til kvinnenavnet Hildr, men mest trulig er det knyttet til Hildirstad, stridsstad (Hylland, 1962). Den 21. oktober 1867 vedtok Halmø skolestyre å kjøpe gården Hillstad til klokkargård for Halmøy sokn. Hilstad ble overdratt til Halmøy soknkommune 9. mai 1868 for kr. 1000,- eller 250 Spd. Samme år vedtok soknestyret å innrede rom til skole i bygningen (ibid., s. 258). Kravene endret seg, og i 1888 ble det bestemt at man skulle bygge nye lokaler.

I 1891 vedtok heradsstyret å bygge nytt skolehus, og det står fremdeles. Barna som ikke kunne dra hjem etter endt skoledag, fikk muligheten til å losjere på skolen. I perioder var det mange som losjerte ved Hillstad skole. Guttene hadde soverommet på loftet over skolestua, mens jentene hadde soverom på loftet over lærerboligen. Mange tett samlet på en plass representerte fare for smitte både av lus og infeksjoner. Flere av elevene kom fra hjem med tuberkulose. Fra første klasse måtte elevene i stor grad ta vare på seg selv. Tørrmaten måtte elevene ordne selv. Gudlaug Elden fortalte at kona til læreren kokte middagen med noe hjelp fra en del av jentene. Så når Ribsskogbarna reiste på skolen, hadde de sild, kjøtt og poteter i en sinkbøtte for kommende skoleuke. Det var vanlig praksis at det ble sunget, oftest en salme, før elevene gikk til ro for kvelden. At læreren leste kveldsbønn sammen med elevene, var heller ikke uvanlig. Toralf Strøm (1985) bekrefter disse opplysningene.

Ved Hillstad skole var det ingen Lancastermetode. Metoden kom fra England, og den bygger på at mange elever er samlet i et rom der eldre flinke elever underviser de mindre flinke, mens læreren dirigerer det hele. Joseph Lancaster (1778-1838) åpnet den første Lancasterskolen i London i 1798, og den ble utprøvd i mange land, også de nordiske. Skoleloven av 1860 fastsatte skoleplikten til 6-7 års skolegang med en årlig undervisningstid på minimum 12 uker i udelt skole og 9 uker i delt skole. Med godkjenning fra stiftsdireksjonen kunne skoletiden i særlige høve gjøres kortere (Helgheim, 1980).

Det var broren Ole Konrad Ribsskog som først reiste ut og skaffet seg lærerutdannelse ved Klæbu lærerseminar i perioden 1885-87. For å bruke et noe slitt uttrykk så var det ikke vokstervilkår i heimbygda, for en så godt intellektuelt utrustet mann som han. Han så få muligheter i hjembygda, og gårdbruker kunne han ikke tenke seg å bli. Snille naboer og slektninger bidro med noen penger. I tillegg tok han opp banklån og tok det arbeidet han kunne få i ferier og friperioder. Ole Konrad ble en viktig inspirator for broren til å gå samme vegen, og i tillegg hjalp han til økonomisk slik at lærerutdannelse ved Levanger lærerskole ble en mulighet. Skulle man ta utdanning den gangen, var det i grunnen to alternativ, underoffiserskolen eller lærerseminaret. Moren Martha var en viktig pådriver for at barna skulle lære noe. Ofte gjentok hun at de måtte komme seg ut og lære noe. Hun så nok klart at det var små muligheter i Ribsskogen og Flatanger på den tiden.

Man kan i dag undre seg over hvordan det var mulig at så mange av barna tok lærerseminar eller lærerskole. På den tiden fantes det ingen stipend eller lånemuligheter spesielt beregnet

for utdanning. Utdanning ble vel muliggjort ved stor nøysomhet, og ved at førstemann fikk noe hjelp hjemmefra, samt fra andre nærpersoner i bygda. Når så førstemann var ferdig utdannet, hjalp han nestemann på ulike måter. I tillegg ser det ut til at noen av søsknene tok opp banklån for å finansiere utdanningen. For å skaffe midler til skolegangen, dro også noen av søsknene til Overhalla og andre kommuner i Indre Namdal på *"onnarbeid"* Eldste sønn i familien, Ole Konrad, ber i brev til foreldrene datert 12. september 1885 om de kunne kausjonere for et banklån slik at han kunne få betalt for skole, kost og vask. Nøysomhet, dyktighet og pågangsmot var nok noe som preget søskenflokket. Tre av brødrene Ole, Bernhof og Adolf ble alle kjente skolefolk som satte tydelige spor etter seg i norsk skole

Bernhof Ribsskog bekreftet sin kristne tro i Vik kirke i 1897. De hadde ikke råd til noe stort selskap, så det ble bare de aller nærmeste som samlet seg. Plassering på kirkegulvet fortalte noe om stand, og Bernhof var ingen storbondesønn. Så han ble nok ikke av Bård skolemester fortalt at den øverste plassen kunne være hans. Selvsagt kunne konfirmanten få en plass langt fremme på kirkegulvet takket være gode evner, men plasseringen var som regel knyttet til hans plass i samfunnet. Det var ikke alltid den flinkeste som kom øverst. *"Ofte var det dessverre slik at jo større sau, jo høiere oppe ved alteret, -ja, jeg mener selvsagt at jo større sau faren gav presten jo---."* (Myrberget, 1934). Denne problematikken er også synliggjort av Bjørnstjerne Bjørnson i "Synnøve Solbakken".

4.1 Hvordan holdt de seg orientert i Ribsskogen og Flatanger på 1900- tallet?

Fra 1827 ble verdslige nyheter og kunngjøringer av forskjellig slag lest opp av lensmannen på kirkebakken etter gudstjeneste og ev. dåp og nattverd. På den tid møtte de fleste i kirken, så han nådde dermed de fleste. De som ikke møtte, mistet dermed viktig informasjon om skatter og avgifter og andre forordninger i kommunen. Først med lov av 16.7 1920 ble ordning med å lese opp fra kirkebakken avskaffet (Hansen, 2000). Selv om gården var isolert, så holdt familien seg nok orientert om hendelser og bestemmelser i bygda. Faren, Johannes, var med i kommunestyret i tre perioder, han tok tømmeroppdrag i bygda, og han drev fiske. Alt dette i tillegg til annen informasjon gav muligheter for å være orientert om det viktigste i bygda.

4.2 Hva var det typiske kvinne- og mannssynet?

Det var mange nasjonale og lokale regler og normer i samfunnet som gav føringer på hvilke roller og funksjoner de ulike kjønn skulle fylle. Livets mål, mening og verdighet var å gifte seg. Familien og hjemmet var sentrum for folks liv og virke. Å gifte seg medførte nye roller og ny status. Å ikke være gift ga ingen status, det hele fikk lett et mindreverdighetsstempel over seg. Sommeren ble nok valgt som bryllupstid i Flatanger fordi man måtte i båt for å komme til Halmøya. Før 1901 leste presten opp at hustruen skulle underordne seg mannen " *Thi Manden er Hustruens Hoved* ". Brud og brudgom burde helst bo langt fra hverandre for at barna skulle bli kloke og forstandige. Slektskap var en trussel mot det.

Hanne Haavind (1987, s. 19) skriver at den sosiale kvinneskjebne fulgte for hundre år siden av "*at varige parforhold, seksuelliv og barnefødsler var knyttet sammen.*" Dette kunne kvinnene ikke skaffe seg uten å samtidig godta resten. Den ugifte kvinnens maktgrunnlag skriver Haavind videre, ble enda mer begrenset, basert som det var på dyd og beskjedenhet. Selv om omsorgsarbeid ga en viss posisjon, gav det ikke automatisk noen innflytelse i samfunnet utenom familien.

I den oppadstrebbende middelklassen ble det etter hvert nå viktig å bli selvforsørget. I Flatanger var det ikke slik. Det var utenkelig at f.eks. noen av Ribsskogs søstre skulle bli oppmuntret til å ta utdanning, og lærerutdanning i særdeleshet, for å bli selvstendig og selvrealisert. Det var guttene i familien som måtte komme først, for de skulle bli forsørgere. Kvinnene skulle ut og søke tjeneste enten i bygda eller i byen. Etter konfirmasjonen var det bare å gjøre seg klar. I det førindustrielle samfunnet, skriver Sogner & Telste (2005), hadde tjenerne den lågeste posisjonen av alle, knyttet til husholdet og privatsfæren som navnløse bipersoner. Året før Ribsskog ble født, fikk Ida Cecilie Thoresen avslag fra departementet på å ta eksamen artium. Hun gav imidlertid ikke opp og fikk tatt artium og ble immatrikulert ved Universitetet i Oslo i 1882. Nesten samtidig strebet Mary Whiton Calkins (1863-1930) for å bli akseptert som ordinær student i USA. Calkins vant fram, og mange år senere skulle Ribsskog delvis bygge på hennes forskning og studier i forbindelse med sitt dr. gradsarbeid. Holdningene til kvinners rolle i samfunnet styrte kvinnes valg. Heller ikke i Flatanger ble kvinner oppmuntret til å ta utdanning. En patriarkalsk mannsrolle var fremdeles fremtredende under Ribsskogs oppvekst. Det var guttene som skulle frem. På den tiden mente mange at kvinnen hadde mindre hjerne, preget av følelser de ikke kunne beherske. Intelligensen lå på et praktisk hjemmelig plan, og morsinstinktet oversvømmet alt.

Historien kan vise til mange kvinneundertrykkende hendelser og bestemmelser. Den gammeltestamentlige pakt mellom Jahve og jødene var en avtale mellom Gud og den mannlige del av befolkningen. Kvinnene hadde ikke særlig høy status i det jødiske samfunn, hun var stort sett henvist til oppdragelse og omsorgsfunksjoner. Den samme historien har også hevdet at kvinnen var skyld i den første synd. Det er nok å nevne syndefallet her. Det var hun som fristet og ledet Adam ut i synden. Det latinske ordet for kvinne er "*femina*" som etymologisk er sammensatt av ordene fe = fides (tro) og minus (mindre enn). Av dette kan man avlede at femina får betydningen "*en med mindre tro*". Mange vil hevde at dette synet har gjennomsyret historien siden og at man fortsatt finner spor av dette.

Så sent som i forbindelse med forhandlinger i Stortinget den 14. juni 1906 hevdet representanten Malm at stemmerett og dermed overflytting av kvinnen fra hjemmet til det offentlige liv ville være skadelig, en "*sprængkile i familietræet.. og en underminering av familiens grunnvoll, et indgrep i mandens ret til at kreve, at hans hustru skal leve i og for hjemmet.*" (Stortinget om stemmerett for kvinner, 1963, s. 101). Malm hevdet videre at et viktig mål var å skaffe kvinner adgang til et sorgfritt ekteskap der målet var å forbedre livsvilkårene for mannen. Kvinnens livslykke avhang ikke av at hun var fri, men var bundet til mannen. Historien viser at slike holdninger og atferd endrer seg lite over tid. Selv om det skjer store omveltninger rundt en i samfunnet, så endres deler av menneskets bevissthet rundt disse tingene seg sakte.

Blokking av kvinners muligheter til å ta utdanning og bekle roller i samfunnet på like linje med menn har sin bakgrunn i mange faktorer. Imidlertid kan man ikke se bort i fra at enkelte autoritetspersoner bidro til at det ble vanskelig for kvinner å få de samme mulighetene. Kvinnens underdanige stilling har tradisjonelt vært begrunnet ut i fra Bibelens skaperordning. Morsinstinktet dominerte og overskygget alt. Den amerikanske psykologen G. Stanley Hall (1844-1924) mente det var skadelig å gi undervisning for jenter på samme nivå som guttene. I verste fall kunne det gå utover menstruasjon og fruktbarhet. Et slikt kvinnesyn var et effektivt stengsel for kvinnene til å komme seg frem. Kvinner kunne bli flinke, men ikke fremragende. Kravet var for å referere til Camilla Colletts utsagn "*Vår bestemmelse er at giftes*". Hall blir av bl.a. Diehl (1986) beskrevet som en fiende av høyere utdanning av kvinner. Gjennom sine omfattende psykologiske publikasjoner og med sitt evolusjonsperspektiv forsøkte han å argumentere for psykologiske kjønnsforskjeller mellom kvinner og menn. Kjønnenes ulike

natur betydde også at de var tilpasset ulike oppgaver. Stanley Hall (1844-1924) ble utdannet hos Wilhelm Wundt (1832-1920) i Leipzig. Universitetet i Leipzig ble et europeisk Mekka for eksperimentell psykologi. Ideene herfra tok Hall med tilbake til USA, og han ble etter hvert en ledende psykolog og forsker innenfor barnpsykologi og pedagogikk. Sivertsen (2001, s. 104) referer til ekspedisjonssjef Nils Hertzberg når han i 1880 årene hevdet at det *"var en forsyndelse mot kvinnens natur at paatvinge hende det samme dannelsesstoff, de samme dannelsesmidler og den samme metode som manden"* Det er klart at når autoritetspersoner proklamerte et slikt syn på kvinnen, så la det viktige føringer. Lønnå (2000) hevder at i vitenskapelig sammenheng ble kvinners manglende egnethet for offentlig fremtreden, lederroller og vitenskapelig arbeid forklart ut i fra et evolusjonsperspektiv og i positivistisk ånd kunne dette bevises statistisk. Ideologien om kvinnenes underordning hadde også vært begrunnet ut i fra skaperordningen.

Gro Hagemann (1990) tar utgangspunkt i perioden 1890 til 1940, og påpeker at kvinnenes særegenhet var deres bestemmelse som betydde at de hadde et spesielt ansvar for *"hjemmets sysler, dets behov og tarv"*. De hjemlige pliktene ble et viktig argument for å begrense kvinnens arbeidsdag og muligheter. Kvinnene hadde også en svakere konstitusjon som man måtte ta hensyn til, gjennom både rettighets og arbeidervernlovgivningen. Hagemann skriver s. 167 at rettighetslovgiverne opererte med arbeidsoppgaver som ble ansett å være mindre passende for kvinner. Man ville ikke sette kvinner til arbeid som stilte *"store krav til styrke og utholdenhet"*. Heller ikke til yrker som krevde stor utendørs aksjonsradius. Kvinner burde holde seg i nærheten av hjemmet. Det var følgelig utenkelig i Flatanger på den tiden å oppfordre kvinner til å reise bort for å ta utdanning som kunne resultere i at de brøt med disse tradisjonene. I en typisk småbrukerfamilie var noe annet utenkelig. Kvinnene skulle ofre seg for familien og de var underlagt andre lover enn det som gjaldt i samfunnet (ibid, s. 169). Samfunnets forventninger om hva som skulle være kvinnens område skal man ikke undervurdere.

Det er imidlertid ikke noe som tyder på at barna i Ribsskogen fikk med seg noe utpreget negativt syn på kvinnen fra barndomshjemmet. I alle fall kom Ole Konrad Ribsskog til å kjempe for kvinnens rett til både utdanning og stemmerett. Den 11. juni 1913 går han på talerstolen i Stortinget og argumenterer for at det skal innføres alminnelig stemmerett for både kvinner og menn over 21 år. Han uttaler fra talerstolen at *"Jeg tror, at det nuværende Storting ikke vilde ha skapt sig noget daarlig eftermæle, om det hadde gjennomført stemmerett for alle"*

over 21 aar og dermed avsluttet stemmerettskampen her i vort land" (Stortinget om stemmerett for kvinner, 1963). Bestemmelsen i § 50 i Grunnloven ble til slutt at alle menn og kvinner som hadde fylt 25 år, og hadde vært bosatt i landet i fem år og oppholdt seg der, fikk stemmerett. Ribsskogs mor fikk ikke oppleve stemmeretten, hun døde i 1901.

Når vi i dag lytter til dette, så ser man klart at ulikt syn på kvinner og menns natur og roller i samfunnet ga klare føringer på de ulike kjønns rettigheter. Det ble ikke ryddet vei, og de ble ikke motivert. Dermed ble mange fratatt muligheten til å ta utdanning og for videreutvikling. Jentene i Ribsskogfamilien tok ikke utdanning, men tradisjonen tro, søkte de tjeneste.

4.3 Helsetilstanden i Flatanger i siste halvdel av det 19. århundre.

Spiren til helsestell i Namdalen sprang ut av militær virksomhet. Utgangspunktet var at de tre kompaniene i fogderiet i årene før 1800 ble forsynt med en militærlege som spredte en del informasjon om sykdom og legemidler. De eldste leger var antakelig det man kalte bartskjærere som ved siden av barberergjeringen også forsøkte å helbrede syke og trengende. Problemet med kjønnsykdommer ble etter hvert så stort at det ble opprettet et eget sykehus på Himo i Overhalla i 1805, først og fremst for å forhindre at pasienten smittet andre. På slutten av 1700- tallet var det brutt ut radesyke (syfilis) i Namdalen, og sykehuset skulle ta seg av denne epidemien. Få uker etter etablering kunne man journalføre 78 pasienter. Sykehuset var det andre i Namdalen. På Jøa var Tranås hospital opprettet for en kortere periode i 1790 årene (Christiansen, 1999, s. 302).

Dårlige somre med misvekst i tillegg til dårlig fiske var ikke uvanlig. For mange i Flatanger resulterte det i armod, nød, sult og sykdom. Folk flest i Flatanger hadde ulike forestillinger om hva sykdom var og kom av. Mange trodde det var knyttet til straff fra Gud, trolldom eller onde ånder. At sykdom kunne ha sammenheng med straff satt sterkt. Det var utenkelig at sykdom kunne ha sammenheng med mikroorganismer og slett hygiene, det fikk ikke minst Semmelweis erfare. Kolerabakterien ble oppdaget av Robert Koch (1843-1910), samme år som Bernhof Ribsskog ble født..

Man hadde ikke noen stor tro på legen. Han bodde dessuten langt unna, og han hadde lite å hjelpe seg med når folk bad om hjelp. Penger til den slags hadde man heller ikke. Skjebnetroen sto sterkt hos folket i Flatanger, så det var ikke verd å tenke på hjelp fra legen. Legen kunne heller ikke gjøre noe med skjebnen. Folk levde også etter regelen om at man ikke skulle søke lege før Gud. Kirken påpekte at det man trengte, var åndelig hjelp. Ofte ble derfor presten tilkalt først. Hver bygd hadde også personer med såkalte "overnaturlige evner". Noen var gode på sår, andre kunne stoppe blod. Så slik levde skjebnetro og tro på overnaturlige evner side om side, og da kom legen i andre rekke. Dokk (1929, s. 42) referer til Gerner som advarte mot å søke lege før Gud, underforstått at sykdom kunne bli verre.

Hylland (1962) skriver at vi trenger ikke å gå mer enn hundre år tilbake i tida for å se hele Namdalens fogderi som ett legedistrikt. F.L. Horn var eneste distriktslegen i hele Namdalen i 1833. Det var derfor ikke noen enkel sak å søke råd hos doktoren. Folk flest måtte hjelpe seg så godt de kunne. Død og sykdom var mer vanlig enn det vi opplever i dag. Så sent som i 1901 rapporterer distriktslegen i Vikna at han blir lite etterspurt (Hansen, 2000). Folk i Flatanger var fornøyd med presten, men ikke med mangel på kommunelege. "*Distriktslægene er bare for fattigfolk og for de mer formuede. Middelstanden derimod faar hellere lægge sig til at dø, da Honorar for en Distriktslæge er mere end man magter at betale alikevel.*" (Nordtrønderen og Namdalen den 14. november 1902). Perioder med lite mat og feilernæring, trange boliger og smittespredning i fiskeværene resulterte i at mange ble lite motstandsdyktige mot både influensa, lungebetennelse og andre infeksjoner. Frykten for epidemier var stor. Som mange andre bygder ble også Flatanger i perioder hjemsøkt av epidemier. Vinteren 1840-41 raste en koppepedemi i bygda, og 3 % av befolkningen døde. (Hylland. 1962). Difteri var utbredt på 1880-90 tallet. Tuberkulosen vet vi nådde Ribsskogen. Tre av Ribsskogs brødre (Johan, Marius og Asmund) fikk tuberkulose og døde av det. Eneste behandling var god hygiene, godt kosthold og mye frisk luft. Oppdagelsen av penicillinet knyttet til Alexander Flemings i 1928. Utstrakt bruk skjedde først under andre verdenskrig.

Nordre Trondhjems amt hadde ved telling i 1865 82489 innbyggere fordelt på sju legedistrikter. Sunnhetstilstanden i Nordre amt betegnes som god. Blodgang (eldre betegnelse for dysenteri) blir oppført med 143 behandlede tilfeller og med åtte dødsfall. Flatanger ser ut til å bli hardt rammet, noe man antar skyldtes hjemkomne sildefiskere fra bl.a. Aasvær i Nordland der sykdommen "*herskede.*" Beretningen viser få spredte tilfeller av kjønnssykdommer, men Flatanger nevnes ikke spesielt. Man kjente i amtet til 101 tilfeller av

spedalskhet, 30 av disse i Indre Namdals distrikt. En del sykdom skyldtes "*epidemisk udbredning af Nervefeber samt Diarrhoe og Cholera.*" Sykehuset lå den gang på Alhus i Vedmundvik, og ble først i 1888 flyttet til Namsos (Moen, 2003).

Ved folketellingen for 1875 kom det fram at dødeligheten var noe høyere enn tidligere år. Mange fikk luftveisinfeksjoner, cholera nostras, meningitt og thyphoidfeber. Når det gjelder kroniske sykdommer så finner man mange tilfeller av cardialgi og kronisk gastritt og dyspepsi. I Amtet fødtes 2250 barn, 20 døde på barselseng og 96 var dødfødte. Rundt 1875 skjer det en del på hygienefronten. Over hele amtet meldes det om bedring i "*levemåte og hygiæniske forhold*". Bedret økonomi øker også kvaliteten og dermed helbreden.

I 1875 er det 5019 innbyggere i Fosnæs legedistrikt og 1753 innbyggere i Flatanger. Ved folketellingen i 1875 var det en lege i Fosnes og ingen i Flatanger. Sunnhetstilstanden betegnes som god for året 1880. Skarlagensfeber og thyphoidfeber er fortsatt hyppige gjester. Trangbebodhet på fiskeværene (i Vikna, Gjærslingan, Leka) med dårlig hygiene resulterte i mange tilfeller av sykdom, noe som også ble tatt med til fastlandet når de kom hjem. Beretningen om sundhetstilstanden utgitt 1884 for året 1880 avsluttes med et "*Uddrag og Sammenstilling*" om sundhetstilstanden blant husdyrene. Den beskrives i det hele som god. Hyppigst sykdom hos hesten er "*Kverke, Katarrhalske sykdomme og mundsyge Muk,*" Hos kua finner man utslett og lus, samt fordøyelsesbesvær, i tillegg til operative inngrep av ymse slag.

Sunnhetstilstanden i Nordre Amt beskrives som god for 1884. Det var en lege på 4279 innbyggere og ett apotek på 27100 innbyggere. Det skrives i beretningen om at flere avsides grender og plasser blir liggende etter for nye impulser og kunnskap i hygiene. Opplysning og fremskritt får liten plass. Det medfører også lett degenerasjon av "*racen*", med sinnsykdommer som resultat, samt struma, epilepsi, døvhet osv. Det fremheves at skikker holdt seg for lenge, som for eksempel langvarige brylluper og gravøl. Det var ikke uvanlig med henleggelse av lik i to til fire uker før de kommer i jorden. Liten hensiktsmessig pleie av barselkoner ble også påpekt.

Distriktslegen rapporterer til amtmannen i 1888 om at det var vanskelige tider både i Fosnes og Flatanger. Små kvantum med fisk og sild, og med dårlige priser. Dårlig fiske medførte lite overskudd til å investere i jordbruket og "*store Myrstrækninger sto udyrket*"(Strøm, 2003).

4.4 Religiøse vekkelser.

Det overnaturlige har lange tradisjoner her til lands, også i Flatanger. Tradisjonen med å ære eller tilbe det overnaturlige fant dermed også sted i førkristen tid. Det finner man klare spor etter allerede i Olav den helliges saga kap. 91. Det var knyttet overtrosatferd til forskjellige sosiale riter som høytider, spesielle datoer, fødsel og barnedåp, konfirmasjon, bryllup og begravelse. Tro og overtro styrte også det praktiske. Man skulle f.eks. gå inn i båten akkurat på samme måte hver gang, og båten skulle snus mot sola. Havet hadde gjennom århundrer gitt folk i Flatanger grobunn for uforklarlige fenomener. Det var på visse dager man skulle foreta utror. Jordbruksavlingene var også avhengig av at pløying og såing foregikk på bestemte måter og på bestemte dager. Å gjøre det på andre dager, var fåfengt, og ingen ting ville da lykkes. Såing skulle f.eks. gjøres på fløende sjø for å gi god vekst. Mange av merkedagene var knyttet til helgener og hendelser uten fornuft og virkelighet, men de styrte livet til folk. Primstaven er bl.a. bærer av førkristne symboler som bestemte når mange ting skulle gjøres ute og inne på gården og ellers. Primstaven var det vanligste kalendariske hjelpemiddel man hadde i Norge og Europa før den trykte kalenderen ble en mulighet. Fra gammelt av var det en plikt for de som hadde en primstav å ta den med når folk var samlet for å informere om neste fest og merkedag. Kristentroen påla folk spesiell atferd i ulike situasjoner. Det er lett å le litt overbærende til tidligere tiders overtro, men man kan bare se på hva ukepressen i dag publiserer, og hvor mange lesere er ikke innom horoskop og andre sannsigere.

Dokk (1929) hevder at overtrua opplevdes som det bunnløse havet som mennesket seglet på, og gjennom dagen og natten la man merke til tegn og varsler fra overnaturlige vesener eller makter. I mannens arbeidsliv var det mange regler for rett atferd, og kvinnene måtte også på samme måte ta spesielle hensyn i hus og fjøs for ikke å utfordre det underjordiske. Aldri følte man seg så alene og maktesløs som i møte med det overnaturlige.

Pietismen kom til Namdalen ved Ole Holst, som ifølge Straume (1954, s. 13) ble kapellan i Fosnes i 1740. Resultatet ble at ytre Namdals distrikt opplevde en rekke religiøse vekkelser.

Årene like før 1900 ser ut til å være aktive år for intense framstøt av ulike emissærer og lekmannsbevegelser, spesielt indremisjon og kinamisjon. Denne aktiviteten skapte også sterke fronter. Begravelsen til Johannes Duun, Olav Duuns far, beskrevet av Fløttum (2003) og Straume (1954), viser med all tydelighet at "*lesarane*"¹ ikke bare var ønsket. Sivert Fløttum (2003) skriver i biografien om Olav Duun at det gikk en vekkelse over landet i siste halvdel av 1800- tallet. Bevegelsen hadde sitt utgangspunkt i professor Gisle Johnsons og Gustav Lammers forkynnelselære. Bevegelsen fikk ifølge Fløttum sterkt fotfeste i deler av kysten i Namdalen. Fra ca. 1850 flyttet flere haugianere til Flatanger, og de satte sitt preg på kristenlivet. Noen år senere i 1881-82 kom Paul Gerhard Sand til Sitter i Flatanger, og resultatet ble vekking i store deler av kommunen (Straume, 1954). Fra omtrent samme periode ble også Carl Sitter en ivrig emissær både i og utenfor Flatanger. Det ser nesten ikke ut til at en eneste avkrok ble spart.

Dette var realiteter Bernhof Ribsskog vokste opp med, og var med på å forme han som person. Asbjørn Ryen hevdet at Ribsskog var opptatt av religionsspørsmålet og dets betydning for skole og oppdragelse. Imidlertid tok han avstand fra et trangsynt livssyn og urimelige tolkninger.

4.5 Ungdomsstad

Hva Bernhof Ribsskog bedrev i ungdomstiden, vet vi lite om. Han ble værende i Flatanger et par års tid før han reiste til Levanger for å ta fatt på lærerskolen. Han forsøkte seg på en del småjobber i håp om å legge seg opp noen kroner for å muliggjøre videre skolegang. I Flatanger var det ikke så mange muligheter for en ungdom på slutten av 1890- tallet. Som mange andre ungdommer på den tiden forsøkte han seg som fisker. I perioden etter konfirmasjonen rodde han fiske sammen med sin far. Asbjørn Ryen, Ribsskogs personlige assistent etter at han kom til Oslo, fortalte at han ofte i festlige anledninger skrøt av at han hadde "*rodd fiske*". Ribsskog fortalte Ryen at han hadde fisket sammen med sin far i en periode (Stamnes, 2001a), men etter en tid i båten skjønnte han at dette ikke var noe liv å satse på. Hans store forbilde, broren Ole Konrad, hadde i mange år inspirert han til å ta lærerutdannelse. I tillegg hadde to av hans brødre, tvillingene Johan og Adolf, tatt eller var i

¹ Ifølge Straume (1954, s. 39) så sa Olav Duun " Me skal ikkje vere kvitt lesarane her heller" da Herdis Duun tok gitaren og sang noen sanger da de var samla etter gravferda til Olavs far Johannes i 1936. Olav gikk da ut på tunet i lag med de andre.

gang med lærerutdanning ved Eleverum læreskole, skolen som ble reist bl.a. av Olav Anders Eftestøl. Bernhof Ribsskog visste at han hadde evner til å klare lærerskolen, og han ville videre. Som 17-åring kom han fram til den konklusjon at han trengte utlufting. Han måtte ut, for i Flatanger var det trangt med små muligheter. Kanskje mente han også at bygda trengte utlufting. I små bygder vokter alle på alle, og vi har lett for å tro at et lite gjennomsluttet lokalsamfunn er så inkluderende og velmenende. Mange har da sett bort i fra hvilken makt som ligger i denne tetthet og gjennomsluttethet. Eilert Sundt (1817-1875) var en av de første som gjennomskuet og skrev ned dette.

Skolene i grisgrendte strøk hadde ofte utstyrt elevene med lite faglig kunnskap. For mange resulterte det i at de fikk problemer med å fullføre høyere utdanning. For å kompensere dette ble det ved en del lærerskoler opprettet såkalte "*Forberedelseskurs*" som skulle kompensere for denne mangelen og dermed gjøre elevene bedre i stand til å gjennomføre lærerskolen. Odd Asbjørn Mediås (2006) skriver at i forbindelse med seminarloven av 1890 hadde Stortinget satt inn i loven at det ved seminarne kunne holdes et forberedelseskurs for opptaksprøven. Ved de fleste seminarne ble det straks satt i gang ettårige kurs, og en stor del av elevene tok både forberedelseskurset og det toårige seminar kurset før de gikk opp til lærerprøven.

Skoleloven av 1889 som Ribsskog gikk etter, hadde bl.a. som målsetting å utjevne forskjellene på skolevesenet mellom de forskjellige distriktene og å komme opp på nivå med byskolen. Begrepet folkeskole ble innført med loven, og tanken var å nå målet, en felles grunnskole for alle i landet. Selv om dette var målsettingen, så tok det nok lengre tid å gjenvinne forskjellen mellom by- og landsfolkeskolen. Folkeskoleloven av 1889 inneholdt nemlig den svakhet at skolestyrenes selvråderett lett resulterte i forskjellige planer i de ulike delene av landet. Den var veiledende uten bindende faglige minstekrav. Dette resulterte også i varierende kunnskapsgrunnlag å ta fatt på høyere utdanning med.

Våren 1900 bestemmer Bernhof Ribsskog seg for å søke om opptak på "*Forberedelseskurset*" ved Levanger lærerskole. Det var naturlig for å han å søke der. Reisekostnadene ble mindre, og han så også for seg muligheten til å besøke Flatanger en gang i blant. Ribsskog ble opptatt som elev, og han reiste til Levanger i slutten av august 1900. I Nordtrønderen og Namdalen står det 13. juni en notis om at det begynner et nytt forberedelseskurs ved Levanger seminar 1. september, og varer 10 måneder. Søknadsfrist for å komme i betraktning ved opptak var satt til 15. juli.

Fra siste jula Ribsskog bodde i Flatanger, skriver Nordtrønderen og Namdalen 12. januar 1900 at det var kaldt, men et ualminnelig vakkert vintervær. Skogdriverne kunne benytte seg av det gode føre. Det hadde vært stor drift ved Løfsnæs bruk. Avisen kommenterer problemer knyttet til ungdom, jul og brennevin. Ukjent hvor, men i Flatanger, ble det avholdt basar til inntekt for etterlatte etter forulykkede. Fremkomstmidlene tatt i betraktning så var basaren godt besøkt. Det kan tyde på at folk i Flatanger på den tid tok vare på hverandre og viste sin omtanke med å bry seg å stille opp. Dette var sikkert ikke en uproblematisk sak. Det gav noen muligheten til avlat, men for mottakeren skapte det en underdanighetsfølelse det ikke var lett å komme unna. Det gjør noe med den som er mottaker. Det rapporteres også om at legeboligen sto ferdig på Utvorda, og i mellomjulen 1900 ble den overlevert fra byggmester til *"Herredstyrelsen"*. Det ble holdt fest med taler hos Olsens enke på Utvorda. Vinteren ble lang med sen vår. Det resulterte i mangel på for. Gårdbrukere hadde vært *"nøgd"* til å kjøpe inn for til buskapsen. Potetene frøs også mange steder. Korrespondenten skriver at det *"var alt andet end spøg at være landmand"*. Han tilføyer også at det er noen som vet å benytte seg av denne situasjonen, selv om folk sulter i hjel. Dette viser på samme tid at i kjølevannet av kriser oppstår lett spekulasjoner i folks nød. Da er det plutselig lite rom for altruisme. I løpet av året 1900 hadde mange staute ungdommer utvandret for godt og sagt Norge farvel. *"Denne mennesketransport hvert eneste aar er virkelig et uhyggelig billede paa samfunnsutviklingen her i landet"* (Nordtrønderen og Namdalen 1. juni 1900). Nordtrønderen og Namdalen skriver 29. august 1900 at det er valgets dag i dag. Et godt venstrevalg, skriver korespondenten, er en seier for fedrelandet. Venstre i Flatanger har satt opp Odin Aune, Peter Laukvik, Benjamin Kvernø og Helmer Utvorden i tillegg til fire varamenn.

5.0 Personlighet

Når man skal begi seg ut på å si noe om, eller gi en karakteristikk av personen Bernhof Ribsskog, så er det mange spørsmål som reiser seg. Hvilke elementer i hans barndom og ungdom var unike og betydningsfulle, og som kan være med på å forklare det videre utviklingsforløp hos han. Var det opplevelser eller erfaringer i Ribsskogen som kunne gjøre resten av livet forklarlig, eller ble tilfeldighetene avgjørende. Det var 17 år igjen av århundret da han ble født. Bygda var preget av fattigdom med påkrevet nøysomhet, arbeidsomhet og lite

fritid. Fra tidlig barndom måtte han og søsknene delta i gårdsarbeid, og det var ingen fremmedgjøring til hardt arbeid under enkle ytre fysiske vilkår.

Bernhof Ribsskog vokste opp på en avsides plass i Flatanger. Imidlertid kom han seg ut mot alle "odds" om man kan si det på den måten og fikk tatt utdanning i en tid "der barn av småkårsfolk" skulle bli ved sin lest. Så kan man i ettertid spørre om hvilke faktorer som var avgjørende for at han kom seg ut og tok fatt på høyere utdanning. Var det bare tilfeldigheter, eller kan man her snakke om genetisk arvelige ballast eller var miljøvariablene avgjørende? Garborg berører i "Bondestudentar" samme problematikken når Daniel og mora ønsker at gutten skal få gå på skole, mens faren ønsker arbeidshjelp. Mora argumenterer med at det kan bli noe av Daniel om han får litt lærdom. Det er da faren Ole Johannes svarer "Å, han får vel holde seg til den stand og stilling Vårherre har sett han i". Dette svarte Ole Johannes selv om han mente at det var for godt hode på denne gutten til å være bonde. Tanken om å bli ved sin lest sto også sterkt der.

5.1 Teorier om personlighetsdannelse

Livet begynner med en fysiologisk organisme som inneholder flere milliarder DNA sammensetninger. Men etter hvert som individene vokser til fremstår store forskjeller. Spørsmålet blir da hva det er som er årsak til disse forskjellene. Det var ikke personlighet ved fødsel, den oppstår i interaksjon mellom individ og samfunn.

Det er mange ulike definisjoner på begrepet personlighet, hva det inneholder, og hva det favner om. Begrepet person er avledet fra latinsk persona og betyr maske eller karakter. Vi har mangfoldige adjektiver som beskriver personlighet og de fleste definisjonene sier noe om at personlighet er vår måte å tenke, føle og handle på, i ulike situasjoner over tid. Oppfatningen vi har om andre mennesker gjøres også ut i fra hvordan vi observerer andre oppfører seg, altså om hva som gjør en person forskjellig fra andre. Uansett blir man stående igjen med spørsmålet om hvor kommer nå det fra da, og hva forårsaker disse tendensene. Er denne måten å tenke og handle på lært eller ikke?

Ribsskog ble av nære familiemedlemmer og medarbeidere beskrevet som en kreativ person med stor arbeidskapasitet, og med sterk tro på seg selv. En som var løsningsfokusert og som

feide intriger tilside. I forbindelse med avgangen som skoleinspektør i Trondheim ble broren Ole Konrad i Norsk Skuleblad (1937, nr. 25) beskrevet som en mann med *"vilje, arbeidskraft og arbeidslyst."*

Litteraturen kan vise til et utall teorier om hva som er viktigst i formingen av personligheten. Hva det er som er grunnleggende for at noen utvikler en sterk personlighet med en positiv tro på at man skal nå de målene man setter seg, mens andre inntar et mer pessimistisk syn på ens muligheter. Tidlig fikk man et dualistisk svar på spørsmålet om hva som former personligheten. Noen forsøkte å forklare forskjeller mellom mennesker ut i fra en biologisk (genetisk) forklaringsmodell, mens andre har hevdet at det er miljødeterminert.

5.2 Eysenck personlighetsteori

Tidlig i gresk filosofi møter man ideen om omgivelsenes innvirkning på mennesket.

Den greske filosofen Theophrastus (372- 287) skrev i boken *"Characters"* at *"Why is it that while all Greece lies under the same sky and all the Greeks are educated alike, it has befallen us to have characters variously constituted?"* (Eysenck & Eysenck, 1985). Det var noe av denne tradisjonen Eysenck tok opp på 1950- tallet. Eysenck (1985, s. 9) definerer personlighet som *"a more or less stable and enduring organization of a persons character, temperament, intellect, and physique, which determines his unique adjustment to the environment."*

Definisjonen har som grunnleggende premiss at genetiske faktorer spiller en stor rolle når individuelle forskjeller mellom mennesker skal forklares. Hans teori er basert primært på fysiologi og genetik. Årsakene til variasjon begrunner han ut i fra bl.a. lav eller høy *"cortical arousal"* i deler av det autonome nervesystemet som fungerer atskilt fra sentralnervesystemet og kontrollerer mye av våre emosjonelle responser. Han hevdet dermed at personlighetstrekkene var biologisk forankret, og at de videre hadde et psykofysiologisk grunnlag. Eysenck påstår imidlertid ikke at alle aspekter ved mennesket er medfødt. *"What is genetically determined are predispositions for a person to act and behave in certain manner, when put into certain situations"*. Flere bl.a. (Eysenck, 1982; Scarr, 1992; Turkheimer, 2000) hevder at ca. 50 % av de fleste personlighetstrekk skyldes genetisk innflytelse. En slik definisjon distanserer seg imidlertid klart fra f.eks. Skinners (1953) radikal behavioristiske læringsteori som forsøker å forklare menneskelig atferd ut i fra miljøvariabler og kontingenser, altså at miljømessige variabler har størst betydning for variansen enn det

genetiske. Eysencks og Skinners teorier er slik sett divergerende i det de forklarer formingen og opprettholdelsen av menneskelig atferd forskjellig.

5.3 Læringspsykologisk teori

Skinners radikalbehaviorisme og operante paradigme (1953; 1976) handler om læring, og om hvordan vi endrer atferd og opplevelser som et resultat av erfaring. Tanker kan ikke årsaksforklare atferd, den står under miljømessig kontroll. Skinner benektet ikke eksistensen av indre årsaker til atferd, men de kan vi ikke vite noe om, de er skjulte. Man kan heller ikke vinne noe med å studere private mentale hendelser. Å forklare menneskelig atferd ut i fra personlighet mener Skinner resulterer i ren metafysikk. Før Skinner argumenterte John Watson (1913) mot å henviser til indre mentale tilstander for å forklare atferd og holdt på at psykologien skulle studere ytre observerbar atferd og ikke private hendelser. Variasjon i menneskelig atferd tillegges ingen indre motiver eller styring. Skinners utgangspunkt i det operante paradigme var å forandre forsterkningskontingensene, og man endrer atferd (en). Slik sett kan det hele kokes ned til en personlighetsteori som postulerer at det er miljøet som er årsak til og forklarer individets atferd.

Skinners læringsteori har mange likhetspunkter med Seligmans teori og de er slik sett på en rekke områder komplementære. Også Seligman referer til ytre miljøbetingelser for å forklare atferd og hva som former personligheten.

5.4 Lært optimisme:

Seligman (1975; 1991) argumenterer i bøkene *"Learned Optimism"* og *"Learned Helplessness"* for at de fleste av oss lærer enten å bli optimister eller pessimister, og at denne læringen starter i tidlig barnealder. Dermed blir lært optimisme det motsatte av lært hjelpeløshet eller pessimisme. Vi kan dermed lære å ta kontroll over våre liv og lære optimisme. Seligman går så langt at han hevder at vi kan kontrollere våre tanker på samme måte som musklene.

Fenomenene som her er nevnt, knytter Seligman til hvordan vi tenker. Pessimister eller hjelpeløse personer har en tendens til å tenke at: *"det er min feil; jeg får ikke til noe; jeg er mislykket."* En optimistisk person på den andre siden *"snakker"* til seg selv på en annen måte:

”Jeg fikk det ikke til i dag, men jeg lærte noe allikevel; jeg får til mye positivt; jeg gjør en god jobb”. Den optimistiske legger ikke skylden (attribuerer) på seg selv om man ikke alltid lykkes like godt. En lært hjelpesløs person har ifølge Seligman en tendens til å forklare det man mislykkes med som egenskaper ved seg selv. Slik sett gir personer pessimister og optimister forskjellige forklaringer på årsaker til at man lykkes eller mislykkes. Vi kjenner alle til utsagnet *” det var bare flaks eller en tilfeldighet”* når noen lykkes med noe.

Seligman og Albert Bandura (1969, 1987) når begge går for utsagnet *”det kan jeg klare med”*. I utsagnet ligger en optimistisk tro på at man skal klare med de mål man har satt seg. Nøkkelen for begge er hva man sier til seg selv når vi blir konfrontert med utfordringer, nedturer og skuffelser. En grunnleggende antakelse i Seligmans lært optimisme og Banduras self efficacy er at det kan læres og dermed er miljøstyrt. Dette er ikke noen medfødt egenskap. Seligman og Bandura er på en del områder komplementære i og med at de i vesentlig grad bygger på samme teoretiske forståelse og tilnærming.

5.5 Self efficacy:

Albert Bandura inntar som Seligman en mellomstilling. Han skriver både om forsterkningskontingenser og om indre motivert atferd.

Bandura (1969; 1986; 1997) forklarer med utgangspunkt i sosial læringsteori at menneskelig atferd er i en kontinuerlig gjensidig interaksjon mellom kognitive, atferdsmessige og miljømessige påvirkninger. I denne teorien inngår self efficacy som en sentral komponent. Det betyr troen på at en er i stand til å organisere og utføre og ta i bruk de ressursene som kreves for å klare med forventede situasjoner. Self efficacy er ikke et mål på dyktighet, men det reflekterer heller hva personen tror han kan gjøre med de egenskapene man er i besittelse av. Self efficacy er relatert til resultatforventninger (outcome expectations), altså en antakelse av at utført atferd vil resultere i et resultat. Dette er bestemmende for hvordan man tenker, føler, og motiverer seg selv og går til handling (behave). Han argumenterer flere steder for at dess sterkere en persons self efficacy er, dess hardere vil personen prøve for å nå det ønskede resultat.

En person som mener at han er i stand til å nå/produsere (produce) et ønsket mål eller resultat, kan utvise et mer aktivt og beslutsomt liv. ”*Det kan jeg greie med*” tanken gjenspeiler personens kontroll over omgivelser. Det reflekterer troen på at en er i stand til å kontrollere og klare med stadig nye og utfordrende krav fra omgivelsene gjennom aktiv handling. Lavt self efficacy er ifølge Bandura assosiert bl.a. med hjelpeløshet og pessimistisk tenkning. Self efficacy nivået kan enten forhøye eller hindre motivasjon. Bandura argumenterer for at personer med et høyt self efficacy har en tilbøyelighet til å ta fatt på mer utfordrende oppgaver enn de med lavt.

5.6 Dette var også med på å forme Bernhof Ribsskog

Spørsmålet om genetikken og miljøets betydning for dannelse av personlighet ser ut til å ha blitt en evigvarende diskusjon. Mange myter har oppstått i kjølvannet av denne diskusjonen, og på mange måter blir man stående med svaret ”*både og*”. Vi står nok her overfor et multivariat fenomen om man kan si det på den måten, nemlig at både at genetik og miljø har betydning. Imidlertid vet man at arv ikke er nok. For at ens genetiske disposisjoner skal vokse, trenges et miljø som matcher og utløser akkurat de disposisjonene. Andre miljø kunne ha fått frem andre resultater. Det er heller ingen grunn til å tro at miljøet er en enhetlig variabel, og man har heller ingen sikker viten om hvilke deler av miljøet som har størst betydning for personlighet eller personlighetsutvikling. Det knyttes også usikkerhet til hvilke genetiske og miljømessige variabler som interagerer og øker hverandres effekt. Slik sett ville Ribsskog også blitt en annen med et annet oppvekstmiljø. Nyere forskning er også klar på at når det gjelder læring, sykdom og helse, så må det forstås ut i fra en såkalt "Gene-environment interaction" som hevder at individuelle genetiske forskjeller medfører ulik sensitivitet overfor spesifikke miljømessige trekk (Rutter & Silberg, 2002)

Ut i fra den informasjon man siter inne med, er det vanskelig å skille ut Bernhof Ribsskog fra resten av søskenflokk. Det er ikke noen grunn til å tro at han ble oppdratt på noen annen måte enn resten av søskenflokk. Det blir derfor riktigst å sette fokus spesielt på guttene i søskenflokk. Etter hvert som Bernhof Ribsskog og han søsken vokste til, måtte de bidra aktivt på gården. Bernhof Ribsskog skriver mange år senere at det var nok av oppgaver. Mye tyder på at barna fikk oppgaver som de vokste med både på gården og i fiskebåten. Foreldrene var nok flinke til å velge ut arbeid og utfordringer som barna klarte med. For å utvikle et

”høyt” self efficacy så er det viktig at personen opplever at han mestrer de oppgavene eller utfordringene han blir presentert for. I fjøsporten sto høvelbenken, og tidlig fikk de materialelemner som de skulle forme til nyttige ting. Dette var utfordringer som var med på å bygge opp et sterkt self efficacy og en tro på seg selv. Det er også mye mulig at foreldrene var bevisste på betydningen av å se, høre og bekrefte barna og gjennom det forsterket opp en tro hos dem. Møbler etter Ole Konrad Ribsskog viser at han kunne finsnekkerkunsten til sitt fulle.

Barn må lære at atferd/handlinger produserer / gir effekt. Opplever man suksess med at man kan endre på omgivelsene ved egne krefter, så bygges det opp et sterkt self efficacy. Foreldrene fikk som rollemodeller vist sine barn at det var mulig å bygge gård og grunn under vanskelige betingelser.

Mor og fars holdning til skolegang måtte ha vært svært positiv, ellers ville det vært lett å legge den muligheten flat. Det er rimelig å anta at også besteforeldre og andre nærpåsoner hadde samme innstilling. Opplysningene vi sitter inne med, vitner om en sterk tro på seg selv i familien. Ribsskogen lå kommunikasjonsmessig vanskelig til, men Johannes, Bernhof Ribsskogs far, satt tre perioder i Flatanger herredsstyre. De gangene møtene var lagt til Lauvsnes, var det å gå over Starnesfjellet. Hjemturene over fjellet på vinters tid kunne være strabasiøse i mørke og mye snø.

Etterkommere har fortalt at guttene i Ribsskogen ble oppfordret til å ta utdanning, spesielt var mor aktiv. Hun så at det var små muligheter for å livnære seg i Flatanger. Moren lot seg ikke være bundet av sin tid. Skulle de få de få til noe, så måtte de ut. Tilfeldigvis kan man si, tok broren Ole Konrad fatt på høyere utdanning ved Klæbu seminar, og han maktet med det. Det er sannsynlig at dette gjorde noe med familien og spesielt de yngre guttene. Ribsskog-guttenes nieser Aslaug Ribsskog og Gudlaug Elden, hevder at også nær familie ellers støttet opp om dette, og var med på å bidra økonomisk til utdanning. Gjennom dette fremsto nærpåsonene også som rollemodeller og signaliserte til ungdommen hva som var ønskelig og verdifullt. Ole Konrad Ribsskog inspirerte også brødrene til å ta utdanning, og han hjalp dem med midler. Han ble i tillegg Bernhof Ribsskogs første lærer på Lauvsnes. I den rollen fikk han også stå som modell for broren både i skolen og i lokalmiljøet, bl.a. som lærer, forsanger og klokker i Løvøy kirke. Dersom dette stemmer, var det en del rollemodeller i Bernhof Ribsskogs nære miljø.

Det var bare en av guttene som ikke reiste ut. Marius ble igjen i Flatanger og overtok heimgården. Også han utførte sitt yrke på en bemerkelsesverdig måte og ble premiert av Nord- Trøndelag landbruksselskap for framifrå gårdsdrift. Landbruksselskapets målsetting var ifølge Sjøraa (1980) jordbrukets fremme gjennom oppbygging både av tradisjoner og kunnskap. Arbeidet på gården i Ribsskogen ble utført med en tuberkuløs hoft som voldt mye smerte og besvær. Sivert Ribsskog ble lokomotivfører, og resten av guttene utdannet seg til lærere. Tre av guttene fikk med bakgrunn i lærerutdanningen sentrale posisjoner der de oppholdt seg (Steinkjer, Trondheim og Oslo). De utfordringene de søkte som ledende pedagoger, og det de klarte å utføre, vitner om at de var godt utrustet intelligenmessig i tillegg til en positiv optimisme og en sterk tro på at de ville klare med utfordringene de sto ovenfor. Selv om de hadde det økonomisk trangt, fikk de noe med seg på veien gjennom det de lærte i Ribsskogen, grenda uten vegforbindelse og med få naboer. Bernhof Ribsskog (1927, s. 79) skriver noe om at man ikke kan vente så mye av de som i sin barndom og ungdom ikke *"hadde vært nødt til å anstrenge seg med arbeide av noget slag."* I senere arbeid viste Ribsskog til at miljøbetingelsene var avgjørende for om elevene fikk utnyttet sine potensialer. Like etter krigen viste Ola Laukli (1954) i sin studie at miljøbetingelsene var avgjørende stimuli for vekst. Fattigdom har aldri gitt noen status, og mange har av den grunn følt mindreverdighet og skjemtes av det. Garborg var tidlig ute med å synliggjøre at fattigdom kunne resultere i redusert selvfølelse. Slik var det ikke for Bernhof Ribsskog. Han lot ikke slike tanker misfarge livet eller være til hinder for å komme videre. Imidlertid skulle Ribsskog etter hvert bli opptatt av hva miljøbetingelsene gjorde med folk. Han fikk i løpet av sin karriere møte mange barn som fikk sine muligheter redusert eller ødelagt av fattigdom og lite stimulering hjemmefra.

Både Seligman og Banduras teorier bygger på den antakelsen at egenskapene optimisme og self efficacy er egenskaper som læres gjennom de erfaringene man gjør seg både under oppvekst og senere i livet. De mål man setter seg i livet er influert av hvordan personen vurderer seg selv og sine muligheter. Dess sterkere self efficacy dess høyere utfordringer setter man seg. De som tviler på sitt self efficacy, har en tendens til å se for seg at de vil mislykkes og bli styrt av at det vil gå galt. Det skal mye til å oppnå noe dersom man i tillegg skal bekjempe tvilen på egne krefter. Bandura hevder at self efficacy spiller en viktig rolle i personens selvregulering og motivasjon nettopp fordi menneskelig motivasjon er kognitivt generert.

Bernhof Ribsskog har ikke etterlatt seg skrifter fra utdanningsperioden, men brev fra broren Ole Konrad mens han var elev ved Klæbu lærerseminar, vitner om en sterk tro på seg selv og at lærerseminaret skulle han klare. Bernhof Ribsskog satte seg stadig nye mål han mestret, først som lærer, så skoleinspektør både i Skien og Oslo og ikke minst som forsker. I tillegg drev han med egne studier og utstrakt forskning.

En nøysom oppvekst uten overflod kom til å farge Ribsskogs liv. Det han vokste opp med som barn, ble ledetråden i hans liv. Som skoleinspektør fikk han et relativt godt utkomme, men det var nøysomheten og sparsomheten som farget livet. Han levde aldri stort. Bernhof Ribsskog levde etter den gamle tempelinskripsjonen i Delphi "*Intet til overmål*". Han hadde ingen tro på at overforbruk var til et gode for mennesket. Han var tilfreds med et liv i nøysomhet. Ribsskog hadde ingen tro på at lykke kunne kjøpes for penger eller gjennom å dyrke havesyken. For han var det ikke noe mål å ha mer (pleonexia). Niesen Gudlaug Elden fortalte at Ribsskogs søster Oline brukte å besøke han i Oslo. Da fikk hun som regel som oppgave å gå gjennom tøyet til Ribsskog og kona for reparasjon. Det var ikke noe som skulle kastes før det var absolutt nødvendig. De som var på besøk hos Bernhof Ribsskog og kona Margit, hevdet at leiligheta var nøysomt møblert. Ribsskog var heller ikke grådig. Når barn kom på besøk, vanket det alltid noen ører til godsaker. Kom han tilbake til byen med poteter og grønnsaker fra hytta de hadde på Minnesund, delte han med familie og venner.

6.0 Bernhof Ribsskog i Levangerperioden

Bernhof søkte seg inn på forkurset til Levanger lærerskole. På folkemunne ble det kalt "*Forfangs forberedelses kurs*". Sannsynligvis var dette et slenguttrykk på samme måten som "*skolemesterfabrikk*" ble brukt om lærerseminarene. Navnet kom fra Anders Forfang (1848-1923) (se s. 83) som var en kjent øvingslærer både ved Klæbu lærerseminar og senere ved Levanger lærerskole. Selv om Forfang ikke hadde embetseksamen, var han en høyt respektert mann på både forberedelseskurset og som øvingslærer ved lærerutdanningen. Det var nok en bakgrunn for at kurset ble kalt "*Forfangs forberedelseskurs*". Hans betydning synliggjøres bl.a. gjennom at Adresseavisen 2. juli 1907 skriver at Anders Forfang holdt talen for de

dimitterende elevene ved avslutningen av skoleåret, og utdelingen av vitnemålene. Ifølge Nordre Trondhjems Amtstidende (NTA) 15. mai 1901 holdt seminarlærer Forfang tale i forbindelse med barnetoget den 17-mai, mens dr. Hiort talte for borgertoget. Dette viser at Forfang var en aktiv mann i byen som deltok i forbindelse med mange arrangementer. Han publiserte flere arbeider alene, eller sammen med andre.

Bernhof Ribsskog var ikke den første eleven fra Flatanger som søkte lærerutdanning ved Klæbu eller Levanger. Åge Schelde ble dimittert i 1878, Ole Konrad Ribsskog i 1887, Konrad Justin Halmø i 1893, Karl Olav Olsen i 1897. Inga Aagård ble opptatt som elev ved forberedelseskurset høsten 1897, men allerede 28. februar 1898 måtte hun avbryte grunnet sykdom. Rolf Angen var også elev ved forberedelseskurset i 1897-98.

Samme år som Ribsskog blir tatt opp ved lærerskolen, bar Wilhelm Rian fram tanken om å danne egen krets av "*Norges lærerforening*", og i 1902 ble Namdalens krets av Norges lærerforening stiftet med O. S. Aavatsmark som formann, og han beholdt jobben fram til 1911 (Vikholt, 1935). Mediås (2006) hevder imidlertid at betegnelsen Namdalens lærerforening finner vi alt i begynnelsen av 1890-åra. Den 26 og 27. juni 1884 holdt lærerforeningen møte på Namsos folkeskole der det ble vedtatt at foreningn ble innmeldt i Norges Lærerforening. Dermed hadde Namdal fått sin lærerforening som kretslag under Norges Lærerforening. Møtet valgte I.O. Bach, lærer i Kolvereid, til formann i styret. O.S. Aavatsmark kom inn i bildet på begynnelsen av 1900-tallet. Kvinnene fikk i 1900 adgang til "*Fattigstyret*" i kommunene, og i 1901 fikk de begrenset stemmerett og valgbarhet i kommunene.

Det meldte seg 26 aspiranter til forberedelseskurset det året Bernhof søkte opptak. Ifølge årsberetningen fra lærerseminaret 1900-01 møtte 21 og "*underkastede sig en prøve der varede i tre dage*". Seminarbestyrer Falkenberg, seminarlærer Schelde og lærer Mollan fungerte som eksaminatorer, og 19 aspiranter ble tatt opp. Ut i fra årsberetningen kan man se at i tillegg ble det også tatt opp aspiranter underveis i skoleåret, og noen måtte slutte p.g.a. sykdom. Lærer Schelde besørget undervisningen, unntatt i naturkunnskap, gymnastikk, sang og håndarbeid. Fra timeoversikten ser man at det ble undervist i kristendom i tre timer pr. uke, i norsk sju timer, i historie i tre timer og i regning i fem timer. I regning ble Nicolaisens regnebok brukt. Regneboken ble første gang utgitt i juni 1888. Det ble lagt vekt på å gi grundig innsikt i de fire regningsarter med desimalbrøk og alminnelig brøk. Det ser faktisk ut til at Bernhof likte

seg bedre på forberedelseskurset enn på lærerskolen. Forberedelseskurset hadde flere dyktige lærere, det var mye sang, og det var til og med skoleturer. Bernhof var hele livet svært glad i sang, og han sang mye.

Man kjenner ikke alle sidene ved opptaksprøven til seminaret da Ribsskog fremstilte seg, men Falkenberg skriver til en elev (Knut I. Hetnes) i 1892 at han "*må møte til opptaksprøven den 15. august kl. 1 formiddag, medbringende pen, blæk og papir og håndarbeide med fyldestgjørende bevidnelse om, at de er egenhændige utførte. Ved optagelsen maa stilles sikkerhed for utredelsen af de med opholdet forbundne utgifter.*"

Det var ikke så like til å komme seg fra Flatanger til Levanger på den tiden. En mulighet var å ta "*dampen*" fra Flatanger til Trondheim og så lokalbåt fra Trondheim til Levanger. På den tid var det båtforbindelse mellom de to stedene. Namsos trafikkelskap ble grunnlagt i 1867, og trafikkerte strekningen Namsos - Trondheim. Allerede i 1875 var det tre faste anløpssteder i Flatanger (Bjørøya, Vik og Urholmen). Dette ble etter hvert utvidet til hele seks anløpssteder. I Nordre Trondhjems Amtstidende (NTA) 6. desember 1900 annonseres det bl.a. ekstratur i anledning av generalforsamlingen i Indherreds dampskipsselskap den 7. desember. Da gikk dampskipet Erik Jarl denne dag ekstratur fra Trondheim kl. 5 fm. om Vanvik, Hildrum, Leksviken, Nøst, Hokstad, Levanger 1015, Tronæs, Hylla, Sundnæs, Kjærringsvik, Vennes til Steinkjer 2,30 "*Etter endt møde returnerer Skibet om de samme Steder*". Dette viser at det var etablert båtforbindelse på den tiden. Imidlertid kunne det også være andre skyssordninger fra Trondheim til Levanger. Jernbanen kom først frem til Levanger i 1902.

Det er lett å se likhetspunkter mellom Bernhof Ribsskog og Daniel Braut i Garborgs "*Bondestudentar*". Begge reiste inn til byen for å studere, og begge fikk kjenne harde tider med lite mat. Garborg gav lærerutdanningen hard kritikk. Han mente lærerne på seminaret kunne for lite, og at elevene derfor lærte for lite.

"Dei får innprenta ei mengd elementære ting, men får ikkje høve til å trengja skikkelig inn i noko. Hvert fag staar ene for sig i sin krog som noget aldeles særegent, -ofte motstridende, altid i forvirring; floket, uformet, usammenhengende, mange ting -lidt av hvert -hver for sig- driver det som skydotter paa hans aandshimmel i stedet for at smelte sammen og bli til et lysende, varmende, frugtbar-gjørende himmel legeme!" (Thesen, 1933, s. 114). Dette er

nesten som å høre Ribsskog stemme. Dette var nemlig noe av det han noe senere skulle ta fatt i og forsøkte å endre.

Ifølge folketellingen fra 1900, bodde Bernhof Ribsskog i Haakon Den Godes gate nr. 14, hos Mortinus og Serine Kjønstad. De hadde ingen barn (Munkeby & Skaanes, 1963). Det kommer fram av folketellingen at Bernhof var elev ved seminarets forberedelseskurs. Folketellingen viser også at Anton J. Haarstad, f. 1880, var elev ved forberedelseskurset, og at gullsmedsvenn Eleneus Berg f. 1877 bodde i samme hus. På den tiden bodde det mange seminarister i Haakon Den Godes gate i Levanger (Stamnes, 2005a; 2005b). Seminaristene hadde dermed kort vei til skolen. Kanskje delte Ribsskog både rom og seng med Haarstad? Dette var ikke en uvanlig situasjon for seminaristene på den tiden. Distriktslegen og seminarets lege Hiorth skriver i et brev av 27. mars 1901 til Falkenberg at han vet at bestyrer er kjent med at *"det er en gjennomgående regel- nesten uten unntagelse – at seminarets elever deler værelse. De bor omtrent alle to og to sammen. I samme udstrekning deler de også seng."* Dette har sine skyggesider skriver legen videre, ikke minst sanitære ulemper. Som seminarets lege finner han å tilrå at bestyreren pålegger elevene å ta med egne sengeklær. Videre mener han det ikke vil by på svære problemer å skaffe hver elev sin egen seng. (Statsarkivet i Trondheim). Einar Sigmund (1943) som var lærer ved seminaret i perioden 1897 til 1901, skriver at det var vanlig at to og to delte rom. Marius Kjønstad, Ribsskogs husvert på Levanger, leide ut rom til seminaristene mange år etter at Ribsskog dimitterte. Kjønstad hadde vanligvis to seminarister boende hos seg. To var vanlig, og noen hadde faktisk så mange som seks. Skolen hadde oversikt over hvor elevene bodde, og hvem de bodde sammen med, og hva de betalte. Kanskje var det slik at skolen skaffet hybler. Skolen kunne dermed sikre seg at det var *"solide"* folk som skulle fungere som husverter. Det er mye sannsynlig at de også hadde rapporteringsplikt dersom noe ureglementert oppsto. Seminarbestyrer Falkenberg reagerte raskt dersom det kom klager på elevene. En viss emissær Ødegaard hadde på et avholdsmøte beskyldt noen seminarister fra Levanger for å ha vært beruset på toget ved Hamar. Dette tok Falkenberg grundig fatt i og krevde full gransking. Han forlangte av Ødegaard at han identifiserte de skyldige elevene så han kunne ta affære (Klæbu/Levanger seminar. Budsjetter m.v. 1849-1937, nr. 113-126).

6.1 Hva møter han på Levanger, og hva er folket der opptatt av?

Levanger er første gang nevnt i saga om Gudlaug Ormstunge, som etter tvekampen om Helga den fagre fikk sin grav på "Lifanger" (Ræder & Vatne, 1965). Levanger fantes allerede da Magnus Lagabøter besøkte stedet i 1274. Rundt 1900 var Levanger en kjøpstad i Nordre Trondhjems amt. Byen hadde mye handel med Jämtland. Byen som i 1910 hadde 1613 innbyggere, nevnes tidlig som en viktig handels- og markeds plass. Bebyggelsen var i all vesentlighet av tre, og i byens sentrum fant man torvet med dampskipsbryggen, kirken, elektrisitetsverket og posthuset. På østkanten hadde Værdalsbruket sine bygninger. I vestkanten fant man seminaret, sykehuset og ridehuset og i sydkanten jernbanestasjonen. Byen har vært utsatt for flere store branner, bl.a. i 1846, 1877 og i 1897 brant fire femtedeler av byen deriblant kirken, seminaret, tollboden, fengslet og telegrafstasjonen. Disse brannene hemmet byens vekst. Einar Sigmund (1943) skriver at en vakker maimorgen han var hjemme i forbindelse med en fritime fra seminaret, kom hushjelpen styrtende inn og fortalte at noen smågutter hadde satt fyr på noe rask i et vedskjul, og en storbrann var på gang. Hele byen brant ned - det sto bare igjen 10-15 hus. Brann dagen 27. mai 1897 var det skriftlig eksamen ved seminaret. Rektor Falkenberg var handlekraftig, og ordnet rom utenfor sentrum. De som ønsket det, kunne fortsette med eksamen der. *"Han krevde bare på æresord at elevene ikke konfererte innbyrdes under marsjen ut til Røstad,- så hette gården hvor eksamen ble foretatt."* På ettermiddagen ved 16-tiden brant kirken. Det var et merkelig syn, og til slutt slo flammene oppover tårnet skriver Sigmund, og det hørtes et par klokkeklemt, og litt etter stupte tårnet i gaten. *"Det var et sørgelig, men vakkert skuespill"*(*ibid.*, s. 23). Sigmund tok etter denne hendelsen inn hos prosten Aschenberg på Alstahaug. Mange måtte ta til takke med de telt som soldatene hadde reist like bak byen. Falkenberg handlet raskt, og allerede to dager etter brannen tok han kontakt med arkitekt Guldahl i Trondheim og fikk han til å tegne ny seminarbygning. Mens nybygget ble reist, holdt seminaret til på Røstad gård skriver Sigmund. Det var dermed en "ny" by Ribsskog kom til da han startet ved seminaret.

Innen bygrensene fantes ved århundreskiftet potetmel og glucosefabrikk, ullspinneri, væveri, maskinverksted, orgelfabrikk, leketøysfabrikk, speil og listefabrikk, meieri og to banker. Byen hadde folkeskole og middelskole. Det kom ut to aviser, Nordre Trondhjems amtstidende, to

ganger pr. uke og Nordenfjeldske tidende tre ganger pr. uke (Opplysninger gitt av Levanger bibliotek 2005).

Det var i en merkelig periode Bernhof forlater Flatanger og ankommer Levanger. I 1900 ser man slutten av den puritanske Viktoriatiden samtidig som både realismen og naturalismen gjør seg gjeldene på flere områder som litteratur, filosofi og malerkunst. Realismen som motvekt til romantikken forsøker å beskrive og avdekke virkeligheten. Nye og vanskelige problemer ble tatt opp til drøfting ut fra et ønske om å kunne forandre og finne bedre løsninger. Samtidig, eller noe senere, tok naturalismen et oppgjør med det bestående og faktisk benekter eksistensen av en høyere virkelighet utover det sansbare. Naturalismen sto for en klart deterministisk oppfatning av mennesket, styrt av naturlovene. Samtidig med disse strømningene finner man også tydelige nasjonalistiske strømninger her til lands som også var med på å tydeliggjøre unionskonflikten. Det var sterke krefter både for og imot en løsrivelse fra Sverige. I flere år, og særlig siden 1884, hadde det vært en spent tone mellom embetsverket på den ene siden og bønder, liberale og radikale på den andre. Som kjent kom unionsoppløsningen to år etter at Bernhof forlot Levanger.

Det meldes fra Namsos at sildefisket i Namsen var heller dårlig, men tømmerfløtingen i Namsen hadde det gått utrolig godt med. Det meldes om tørt og kaldt vær denne sommeren med fullstendig stillstand i veksten. Høymengden ble dermed utrolig liten (NTA, 19. juli 1900).

Da Bernhof ankom Levanger, hadde den vanlige mann i gata mening om mye og mangt, men det var den daglige kampen for tilværelsen som var nærmest og som tok oppmerksomheten. Avisene viser at mange slet hardt for det daglige utkomme. I følge Johansen (1992) var det vanskelige tider i Levanger rundt århundreskiftet, og det rapporteres om at det ikke fantes penger i kommunekassen. Dette begrunnes delvis med at Meråkerbanen kom i drift i 1882 og ødela Levanger som handelssted. I tillegg bidro tre hendelser til økte økonomiske krav:

1. Amtssykehuset flyttes inn i Levanger. Det lå tidligere på Eideøra og ble også betegnet som Skogn sykehus.
2. Jernbanen vedtas ført gjennom Levanger. Det ble bl.a. bevilget penger til prosjekteringsarbeid.

3. Klæbu seminaret flyttes til Levanger. Det ble stilt krav til bygninger og akseptabel leie. Innlosjering, spesielt av de kvinnelige elevene, måtte gjøres med omhu.

Ut fra hva avisene skriver rundt århundreskiftet, er folk tydelig opptatt av dårlige tider med lite mat og hardt slit. Infeksjonssykdommene, spesielt tuberkulosen, rir befolkningen som en mare. NTA skriver den 22. januar 1900 at siden Robert Kock oppdaget tuberkelbasillen i oktober 1882 har legevitenskapen gjort store fremskritt. Det nye var bl.a. å bekjempe blodfattigdommen som var den verste hindring til helbredelse. Man syntes å ha erfart at det urgamle prinsipp, å tilføre sykt kroppsvev mer blod, i den senere tid er kommet på moten.

I NTA den 11. januar 1900 annonserer Levanger sparebank en rente på 4 %, og den 20. mars 1901 annonseres det med at appelsiner koster 90 øre for 3 kg.

At det var harde tider preget av sparsomhet, kan illustreres med følgende hendelse. I følge Levanger Formandskaps forhandlingsprotokoll ble refusjon av kr 20,- for utlegg til vikar, på folkeskolen for øvelseslærer Forfang diskutert. Øvelseslæreren hadde blitt forhindret fra å undervise i folkeskolen. Det måtte da ansettes vikar, og utgiftene ble som nevnt kr. 20,-. Saken var vanskelig fordi rektor ved lærerskolen hadde nektet å anvise beløpet. Formandskapet delte skolestyrets vurdering.

Skolene ser også ut til å slite en del. Det ble bl.a. holdt basar til inntekt for anskaffelse av undervisningsmidler og til utvidelse av skolebiblioteket for Alstadhaug skole. Basaren ble holdt på skolen 3. og 4. juledag. Der ble underholdt med musikk, opplesning og sang. Det var også mulighet til å få kjøpt mat. *"Gaver modtages med tak af Marta Væsche, Beroline Kjønstad, Nikoline Hjelde, Gildstad, samt paa skolen"* (NTA 6. desember 1900).

Indherreds barnehjem ber i følge NTA 6. desember 1900 om at befolkningen også må tenke på de stakkars barna ved hjemmet *"Naar du steller til jul for at gjøre det koseligt for dig og dine, husk da ogsaa paa barnehjemmet og de smaa der. Gaver (penger, klædningsstykker, tøier, med varer osv.) modtages paa hjemmet af bestyrerinden samt af bestyrerelsesmedlemmene i Levanger og i landsognet."*

I NTA 5. juli 1900 skrives det under overskriften, Jernbanedebatten i amtstinget, at Bragstad talte for at nordlandsbanen måtte legges direkte til Grong og ikke om Namsos. Den 1. februar

1900 melder NTA at den 30. januar ” *heldtes meddomsret paa Grunden i Vuku i anledning at en i 1898 foregaaet ulovlig indførsel av brændevin fra Sverige* ”. En gårdbruker og fem menn var medhjelpere. Resultatet ble pengebøter.

Det var også andre områder som opptok folk og representerte utfordringer enn bare økonomien. Ivar Olsen stiller spørsmål om hva der bør gjøres for å avhjelpe den tiltakende mangel på budeier. Denne mangel ytrer seg som en sykdom som imidlertid er langt mer smittsom enn tuberkulose. Grunnen er nok at dette ikke er fint nok. Det er nok noe ganske annet å få arbeide på et hotell og gjøre rent etter reisende. I dette perspektiv ble det for simpelt å være budeie (NTA 11. september 1899).

6.2 Levanger lærerskole i 1900

Det var i Klæbu det hele startet i 1839. Forut for dette valget hadde det foregått en del diskusjon om plassering. Flere alternativer som Strinda, Melhus, Byneset, Snåsa, Skogn og Verdal ble kastet fram. Med bakgrunn i Birger Sivertsens (2001) bok om Klæbuseminaret er det tydelig at man var redd for bylivet og faren for påvirkning av slett moral. Dons i Leksvik advarte sterkt mot bylivets farer for seminaristene, og han var redd *"at Bylivet vilde give dem forkert Tilsnitt, fremkalde hos dem en aandelig blanding af Bonde og Herremand og give dem et paataget, snærpet og fornemt Væsen, saa at de vilde komme tilbage som vindige Pedanter eller og som politiske Kandestøbere"* Dokk (1951, s. 37) hevdet at *"Seminaristen må ikkje leggja seg etter bymannens vaner og levevis. Difor skulle seminara liggja på bygdene"*. Det gode åndslivet i Klæbu med presten Hans Jørgen Darre i spissen, var med på å avgjøre valget (Sivertsen, 2001, s. 18). Dahl (1959) er inne på det samme når han hevder at Klæbu ble valgt som skolested i konkurranse med Strinda i Trondhjem på grunn av de lokale forhold.

Innbyggernes karakter og seder tilfredsstilte de fleste fordringer for et seminar.

Klæbuseminaret ble et intellektuelt arnested og vident kjent. I løpet av denne perioden ble det uteksaminert 1151 seminarister. Så skulle det gå over femti år, og ny diskusjon om plassering dukket opp. I 1892 legges Klæbu seminar ned, og den elektriske belysningen tennes på Karl Johan, men det er mørkt i Klæbu tilføyer Sivertsen.

I forbindelse med etablering av lærerseminaret på Levanger er Falkenberg raskt ute med å gjøre skolen så funksjonell og oppdatert som mulig. Brev av 25. Mars 1892 fra O. G.

Gjøsteens Verksted i Oslo, for fysisk undervisningsmiddel, viser at bestyrer Falkenberg hadde bestilt noe utstyr der. Gjøsteen var instrumentmaker ved Fysisk institutt i Langes gate i Oslo og ansatt fra 1875 til 1924. Han var ivrig og aktiv arbeiderpartipolitiker, spesielt opptatt av skolespørsmål. Gjøsteen skrev flere bøker om barneskolen og lærebøker både for elever og lærere innen fysikk og mekanikk.

Levanger Dampskipsselskap gir 2. mai 1892 beskjed til seminarets bestyrer at de kan befordre seminarets inventar og løsøre fra Trondheim til Levanger. Den 30. mai 1892 får seminaristene "*Samferdselsmidlerne i vårt land (En sammenligning mellem før og naa)*" som oppgave i morsmålet. Eksamen i regning ble avholdt 1. juni. Ut fra dagbok for Klæbu seminar ser man at Konrad Justin Halmø fra Flatanger var elev i første klasse i 1891-92, noe som betyr at han ble med over fra Klæbu til Levanger.

Ved flyttingen til Levanger fra Klæbu, leide seminaret en bygning ved torvet av Levanger kommune. Dette var tilstrekkelig inntil elevmassen begynte å vokse, og behovet for en egnelig gymnastikksal reiste seg. Det står videre å lese at:

"Ved tilknytningen af den senere forberedelsesklasse vilde der trænges yderligere plads og af disse grunde kjøbte staten i 96 nabogaarden (Kjølstads) som blev paabygget og forandret, hvorefter den afgav rum til klasseværelser, lærerværelser og tegnesal, samt gymnastikklokale, ligesom staten istandsatte kommunens bygning og i denne indrettede bl.a. bestyrerbolig og sløidlokale."(NTA 10. september 1900)

Da dette var ferdig, brant alt sammen ned i mai 1897. Seminaret måtte dermed leie lokaler på nordre Røstad som senere ble solgt til Røstad skole for evneveike (åndssvakeskole). I 1897 besluttet Stortinget å bygge ny lærerskole på Levanger. Den endelige byggesum så ut til å komme på 190 000 kroner som av sakkyndige ble ansett til å være billig. Klasseværelsenes størrelse ble satt til 9,50 m x 600 m. Høyde under taket var 3,76. Det ble installert sentralfyr i bygningen. Bygningen inneholdt videre en stor kjeller, avkledningsrom og kalde og varme dusjer, skolekjøkken, sløydsal, gymnastikklokale (tjente også som festsal), tegnesal, lærerværelse, seminarbestyrers kontor, naturhistorisk foredragssal, materialrom og bibliotek med disk for utlån. Avslutningsvis anføres det at "*Lysspørsmålet er endnu ikke avgjort, idet der som bekjendt netop for tiden er under- handlinger om elektrisk belysning saavel for*

seminaret som andre større anlegg i byen". I 1895 ble det innkjøpt Kakkelovn til gymsal for 160 kr, og enda i 1904 diskuteres hvilken størrelse på lyspærene man skulle bruke ved seminaret.

Det var dermed litt av en overgang for Bernhof å komme fra enkle kår i Ribsskogen til en skolebygning både med sentralfyr, muligheter for varm og kald dusj og elektrisk belysning. Ribsskog fikk ikke selv oppleve at elektrisiteten kom til Ribsskogen. Den kom etter at han besøkte hjemlassen for siste gang. Det skulle vært interessant å høre hvilke ord han brukte når han fortalte om forholdene ved skolen til sine nærpersioner i Flatanger.

Ifølge NTA torsdag 6. september 1900 skulle seminarets innvielse foregå lørdag fk. kl 1. *"Der er utstedt speciel indbydelse til forskjellige autoriteter og andre interesserte, for hvem der er reserveret pladse."* Blant de innbudte var statsråd Vilhelm Andreas Wekselsen, skoledirektør Karl Seip, embetsmenn og ordførere (NTA. 10. september 1900). Også andre interesserte kunne få delta så langt det var plass. Etter selve innvielsen i seminarets gymnastikksal ble det gitt anledning til å bese lokalene. Senere på dagen står det at seminarlederen vil innby en del venner og seminarets nærmeste til en helt privat middag. Lokalet var pyntet med flagg og grønt. Byens flagg var heist, og høytideligheten ble åpnet med *"Lover den Herre"* før seminarbestyrer Falkenberg ønsket forsamlingen velkommen. Den 30. august 1900 annonserer rektor ved Levanger lærerseminar Chr. Falkenberg i NTA at elevene ved Levanger seminar møter etter bestemmelsen lørdag 1. sept. kl. 1 i den nye seminarbygning. Undervisningen begynte 3. september 1900 og 19 seminarister, både gutter og jenter var til stede.

I perioden fra 1892 til Bernhof Ribsskog begynner på Levanger ble det uteksaminert 171 elever, foruten en mengde ved lavere lærerprøve (NTA, 10. september 1900).

6.3 De lærerne ved Levanger seminar som møtte Bernhof var

1. Bestyrer Christian Falkenberg, f. 1851. Han var utdannet teolog fra 1875 med lang erfaring fra ulike skoler (se s.).

2. Andenlærer Hannibal Hartmann, f. 1843, var teologisk utdannet fra Stockholm i 1866 med tillegg av realfag.

3. Seminarlærer Matias Skard, f. 1846, cand. philos. fra 1869. Lærererfaring fra ulike skoler.

4. Lærer ved forberedelsesklassen Åge Schelde, f. 1858, dimittert fra Klæbu seminar 1878. Lærererfaring både fra folkeskole og folkehøyskole. Åge Schelde var født i Flatanger, men vokste opp på Kolvereid

5 Lærer ved forberedelsesklassen Anders Forfang, f. 1848. Han var seminarist fra Klæbu i 1867. Arbeidet som lærer i folkeskolen, og som øvingslærer ved Klæbu og Levanger.

6. Lærerinne ved øvelsesskolen og forberedelsesskolen Sofie Rygh, f. 1873. Høiere lærerprøve fra Levanger seminar i 1897.

7. Timelærer og lærer ved forberedelsesklassen Einar Sørensen, f. 1874. Værnepliktig offiser 1893, cand. philos. 1894, høiere lærerprøve. Kombinerte stilling med folkeskolen og Levanger seminar.¹

8. Seminarlærer Julie Bragstad f. 1863, cand. philos. Hun var den første kvinnen som arbeidet ved lærerutdanningen i Trøndelag. Tilsatt ved lærerskolen i 1892, og ble der i 31 år til 1923.

Distriktslege Hiorth var fra 1997 knyttet til skolen. Forhenværende overkonstabel G. Berg var vaktmester. (Levanger Bibliotek ved Sveinung Havik, 2005).

Rektor Falkenberg skriver i årsberetningen fra 1900-01 at Skard og Sørensen forlot seminaret sommeren 1901. Skard ble utnevnt til skoledirektør i Kristiansand stift og Sørensen ønsket å studere videre. Ti år tidligere hadde Skard blitt ansatt som lærer ved seminaret. I brev fra skoledirektøren i Trondhjems Stift til seminarbestyrer Falkenberg opplyses det at Kongen i

¹ Einar Sigmund skriver i boken Minner og tanker fra 1943 at for å unngå forveksling med en annen skolemann søkte han og fikk i 1906 tillatelse til å skifte familienavn. Han startet sin yrkesmessige karriere i 1893 med å bli utnevnt til sekondløytnant. I Levangerperioden var han både ansatt ved seminaret og som gymnastikk lærer ved folkeskolen. I tillegg hadde han sangtimer ved Levanger kommunale høyere almenskole.

henhold til Lov om seminarer av 14. Juni 1890 har beskikket cand. philos Matias Skard til seminarlærer "af 2den Lønningsgruppe ved Levanger seminar", samt Frøken Julie Eriksen af "3 den lønningsgruppe". Begge begynte ved seminaret med en forpliktelse til å gjøre innskudd i offentlig pensjonsindretning. Skard fikk fagene norsk og historie samt praktiske øvelser. M. Skard var en aktiv mann, og fire år senere skriver han i et brev av 13. juli 1894 til Falkenberg at han har fått stipendium til utdanning i sløyd og sang. Det foreligger ingen dokumentasjon på om han benyttet seg av dette stipendium. Skard var også en mann med markante meninger. Fra bl.a. to brev høsten 1898 kommer det fram at Skard hadde kommet på kant med noen elever i 2. klasse i forbindelse med en andakt. Han bruker selv ordene ytring av mistillit og misstemning. Det ble holdt andakt hver dag. Antakelig hadde han i den forbindelse brukt ord som karakteriserte elevenes sedelige holdning. Elevene tok det imidlertid ille opp, mens han kalte det en misforståelse. Denne misstemning forplantet seg også til "Maallaget". (Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole 1892-1894. Eske nr. 31, merket brev). 9. Vetle Vislie (1858- 1933) ble Skards etterfølger i 1902. Han var allerede en kjent forfatter da han kom til Levanger. Vislie var utdannet lærer fra 1879 og cand. philos. fra 1887 Vislie ble bl.a. lærer for Olav Duun, en erfaring som førte til et langvarig vennskap. Duun satte pris på den veiledningen han fikk av Vislie. Duun hevdet senere at Vislie lærte han å "*lytte etter klangen som er ekte, og å vrake ord og vendinger som ikke hørte emnet til*" (Dahl, 1992, s. 35). Vislie ble senere rektor ved Kristiansand og Hamar lærerskole.

I 1902, mens Ribsskog var elev ved seminaret, ble Gustav Bøhn (1875-1954) ansatt i fagene musikkteori, fiolin, salmodikon, sløyd og skriving. Det er mulig Ribsskog fikk han som lærer i salmodikon siste året ved skolen. Salmodikon som bl.a. Ribsskog hadde som instrument, er en rektangulær kasse som virker som et resonansrom med en streng trukket over kassen. Strengen strykes med en fiolinbue. På attenhundretallet vart det mange lærere som kunne bruke instrumentet. Ved Ringve museum i Trondheim opplyses det at Lars Roverud (1776-1850) regnes som den som introduserte instrumentet i Norge. Bøhn ble etter hvert kjent i musikkmiljøet på Levanger. Søren Nordeide (1872- 1941) ble ansatt ved forberedelsesklassen i 1901. Han ble lærer både for Olav Duun og Anders Todal. Etter noen år ved Volda lærerskole km han tilbake til Levanger i 1908. Fra 1922 ble han ansatt som professor i pedagogikk ved Norges lærerhøgskole i Trondheim.

Fru Bragstad Eriksen fikk undervise i fagene håndarbeid, gymnastikk, frihåndstegning og orgelspill (ikke noe i de fag hun var utdannet til?) (Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole 1892-1894). Eske nr. 31, merket brev). Anders Forfang underviste i pedagogikk, og i tillegg hadde han ansvaret for ledelsen av de praktiske øvelser og undervisningslære (Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole 1892-1894). Eske nr. 31, merket brev). Forfang var også sensor ved den praktiske prøven. Skoledirektøren skriver at det er Kirkedepartementet som har tilskrevet han. Det kommer fram i brev fra skoledirektøren at man ønsket at pedagogikkundervisningen skulle bli overdratt til Skard.

Elevlaget ved Levanger lærerskule skriver i "*Norsk Skoletidende*" nr. 36 i 1924 at Julie Bragstad avsluttet i fjor sitt arbeid ved Levanger lærarskule. Hun var den første kvinnelige læreren ved lærerutdanningen i Nidaros bispedømme, og hun fikk en lang arbeidsdag.

Elevlaget ønsket å hedre henne ved å beslutte at hun skulle bli den neste i "*billetgalleriet*". De ønsket at det skulle være ferdig til neste års(1925) elevstemne. Det går videre fram at bilde av A. Forfang ble avduket i 1923.

Matias Skard blir innbudt til Levanger lærerskole mange år etter at han sluttet. I "*Norsk Skoletidende*" nr. 28 fra 1922 skrives det at han ble innbudt til elevfest 1. juli. Om formiddagen holdt han et foredrag om barnet, og om ettermiddagen ble et portrett av han "*avsløret og skjenket lærerskolen*". Det var anskaffet av elever og malt av Karl Strømme.

Det ser nesten ut til at det var en tradisjon ved Levanger lærerskole å sette pris på gode og avholdte lærere. I "*Norsk Skoletidene*" nr. 36, 1921 tar Chr. Falkenberg initiativ til å samle inn midler til en statue på adjunkt Scheldes grav på Levanger kirkegård. Han døde 13 år tidligere. Dette så Forfang på som viktig før han forlot "*det nordenfjeldske*". I nr. 43 av "*Norsk Skoletidende*" viser han en oversikt over innkomne midler. Falkenberg gir selv kr 20,- til saken. Enda i 1928 pågikk innsamlingen av midler.

Rektor Falkenberg fylte 70 år 1. april 1921, og fra "*Norsk Skoletidende*", nr. 6, går det fram at han avtrådte i 1920. Det ble ifølge samme fagblad (nr. 1 og 2) også startet innsamling av midler til et portrettmaleri av Falkenberg. Mikal Hoel fikk også denne oppgaven. Det kom imidlertid inn mer penger en det Hoel skulle ha for jobben (kr 800,-). Det overskytende ønsket Falkenberg skulle settes på sykefond for lærere og lærerinner utgått fra Klæbu eller Levanger lærerskole (nr. 5 og 6, 1921). Tidligere elever fra Levanger lærerskole holdt 10. oktober 1921

en fest for Falkenberg i Bispehaugens skoles nye lokaler. I den forbindelse ble det forfattet en sang for gammelrektoren. Den er gjengitt i *"Norsk Skoletidende"*, nr. 43, 1921.

Fra årsberetningen for Levanger lærerseminar (1900-1901) ser man at i de to klassene var det mange av studentene som kom fra landet, og mange var *"børn av gaardbrukere"* (13). Også Ribsskog følte seg som det rene gudsordet fra landet, som man sa i Flatanger. Alle han møtte på sin vandring i gatene i Levanger, virket så vante i sine omgivelser. Årsberetningen beregner de omtrentlige årlige utgifter til opphold ved seminaret til å utgjøre kr 500,-

Bernhof Ribsskog skriver selv at lærerskolen på Levanger var vel noenlunde lik andre lærerskoler. Kunnskapstilegninga skjedde vesentlig på samme måte som i andre skoleslag på den tiden. Det var å lese bøker, høre på gjennomgåing av stoffet, bli hørt i det. *"Med andre ord for det meste eldgamle arbeidsformer med relativt få variasjoner. På lærerskolen var det stivere enn på forberedelseskurset, og det ble i følge Bernhof ført en utidig kontroll med elevenes "moralske vandel"*. Selv om lærerseminaret hadde hatt lærere som var influert av Grundtvigianske ideer om at skole og undervisning skulle ha liv, uten alt for mye disiplinering, skal man huske at de lærerne som underviste på lærerskolen, var oppdratt fra midten av 1900- tallet og utover i en noe autoritær og puritansk tid. Den gang var det hard og streng disiplin, og lærerskolestudentene skulle både oppdras og undervises. Som en kuriositet kan nevnes at Chr. Falkenberg som også var rektor ved Klæbu seminar fra 1882, var lite lysten på å ta inn jenter på seminaret. Han mente at det ville resultere i uholdbare tilstander blant de unge, mannlige seminaristene. Falkenberg var redd seminaristene ville bli mer opptatt av kvinner enn skolen (Sivertsen, 2001). I 1892 søkte to damer, bl.a. Fredrikke Rambeck, seminaret om å få hospitere. De ser ut til å være de første, mens flere sto i kø. Slike søknader var ikke noen enkel sak. Men den 26. september 1892 gis det i brev fra skoledirektøren beskjed om at Kirkedepartementet aksepterte at frk. Fredrikke Rambeck kunne opptas *"som hospiterende Elev i Levanger seminars 1st Klasse."* En slik hospitering måtte ikke være til noen form for hinder for skolen.

Ribsskog startet på lærerseminaret etter Seminarloven av 1890. Ifølge Dahl (1959) var Johan Sverdrup i 1880- årene klar på at det var nødvendig med en revisjon av seminarkursene. Man hadde i lang tid erkjent at to år var utilstrekkelig for folkeskolens lærere. Kirkedepartementet oppnevnte i 1887 en *"Seminarkomite"* som skulle forberede Skolelovskommisjonens arbeid med lærerutdanningen. De største problemene ved reorganiseringen av lærerutdanningen var

spørsmålet om lengden på utdanningen. Venstres valgprogram holdt på at folkeskolen var svært viktig og måtte prioriteres. De fleste var enige om at seminarutdanningen ikke holdt mål, men det var ikke enighet om hvorvidt den burde utvides og gjøres mer omfattende, eller om opptakskravene skulle skjerpes. Diskusjonene i 1880 årene skulle komme til å stå om en treårig seminarutdannelse med forholdsvis lave opptakskrav, eller to årige kurs med høyere opptakskrav. Dahl skriver at det også ble diskutert om et fremmedspråk (engelsk eller tysk) skulle få plass i utdanningen som et valgfag. Resultatet av avstemmingen i Stortinget ble at den 2-årige seminarutdanningen ble knesatt i loven. For å bli opptatt, måtte dermed elevene fremstille seg for en opptaksprøve, og fagene til prøven var kristendom, norsk, historie, geografi, naturfag, regning, tegning og handarbeid. Denne ordningen resulterte i høge opptakskrav. Strøk en kandidat i ett fag, mistet han muligheten uansett om han fikk toppkarakterer i de resterende fagene. Gjennomsnittlig strykprosent i perioden 1891-1902 var 16,9 (Dahl, 1959, s. 210). For at kandidatene skulle ha mulighet til å klare kravene, ble det gitt adgang til forberedelsesklasser til seminarene. Både opptaksprøve og den høyere lærerprøve ble for hele landet lagt under en felles eksamenskommissjon. Denne kommisjonen ble beskikket av Kirkedepartementet for fem år av gangen. Kommisjonen hadde bl.a. som oppgave å reise rundt i landet til seminarene for å delta ved den muntlige sensuren (ibid., s.182-83). Dahl (1959, s. 185) hevder at noe av det mest positive med loven av 1890 var at kvinner fikk samme rett til seminarene som menn. Ikke alle var like positive til fellesundervisning av begge kjønn, deriblant bestyrer ved Klæbu seminar, Chr. Falkenberg. Han mente imidlertid at fellesundervisning av begge kjønn ble mulig dersom seminaret ble flyttet til f.eks. Trondheim. Departementet foreslo i sitt budsjettforslag for 1891-92 å flytte seminaret til Trondheim. Slik sett var nå en prosess i gang for å få avvirket skolen i Klæbu, noe som skjedde i 1892. Skolelovkommissjonen av 1885 stilte visse krav til seminarlærerne. De måtte være sunne og sterke med solide kunnskaper og med godt utviklet intelligens. Ellers var der en del diskusjon om bestyrer og kristendoms lærer burde være teolog. Man måtte i alle fall unngå at seminarene fikk en negativ innstilling til kirke og kristendom. Mange ønsket å endre på det teologiske eneveldet ved seminarene.

Dahl (1959) er inne på at i 1890 årene ble de positivistiske og naturalistiske strømmer merkbare ved seminarene. Mange så på dette som en stor fare, og flere steder resulterte det i en grotid for private seminarer som hadde som mål å bekjempe fritenkeriet med kristendom kombinert med nasjonale strømmer. Målstriden fikk i perioden stor betydning. Striden sto om landsmålet skulle få sideordnet stilling med riksmålet. Ved Levanger seminar hadde man en

aktiv mann i Matias Skard som hadde lang erfaring som lærer i landsmål. Fra 1896 ble oppgavene i norsk stil gitt i begge målformer (Dahl, 1959, s. 207).

Timefordelingen ved seminaret viste at kristendomskunnskap og norsk fikk stor plass. Fagene var kristendom, norsk, historie, geografi, naturkunnskap, regning og romlære, skriving, tegning, handarbeid, musikk og sang, gymnastikk, pedagogikk, praktiske øvelser og hagestell kom inn som frivillig fag. Dagen startet ofte kl. 0800 og varte flere dager fram til både fem og seks på ettermiddagen. Hagestell ble igjen obligatorisk fra 1930 (Lærerskoleloven av 1930).

Lærerseminaret fikk etter at det flyttet til Levanger, anledning til å benytte seg av folkeskolen som øvelsesarena. Det var imidlertid først den 12. august 1904 at det ble skrevet en kontrakt (Statsarkivet i Trondheim). Kontrakten underskrevet av Falkenberg og Levangers ordfører inneholder bl.a. bestemmelser om at Levanger lærerskole gis adgang til å benytte byens folkeskole *”som øvelsesapparat for lærerskolens elever i den utstrekning som nugjældende reglement krever, dog således, at øvelses- og påhøringsstimernes samlede antal ikke overstiger 18 pr. uke, hvortil dog kommer det nødvendige antall øvelsestimer i skolekjøkkenet under forutsetning af, at sådan undervisning drives i folkeskolen”*. Videre stilles samtlige av skolens klasser til disposisjon, både hva øvelser og påhøring angår. Antallet av elever i hver øvelses- og påhøringsgruppe skulle ikke overstige 12. Folkeskolens bestyrer skulle ordne de praktiske øvelser etter *”fornødent samråd med lærerskolens rektor, dog med forbehold af skolestyrets approbation”*. Folkeskolens bestyrer skulle være behjelpelig og legge forholdene til rette for å gi elevene veiledning i undervisningslære.

Det kommer videre fram av kontrakten at ved lærer- og lærerindeansettelser gis lærerskolens rektor rett til å innstille fire av søkerne. Dersom skolestyret fant at noen av søkerne var forbigått, kunne de forandre på innstillingen. Dersom saken ikke ble løst lokalt, skulle den bringes inn for departementet.

Som godtgjørelse for øvelsesskolen betalte Levanger lærerskole Levanger kommune årlig kr 3000 som ble betalt kvartalsvis. For at ordningen skulle komme i gang erklærte Levanger kommune seg villig til å konstituere øvelsesskolelærer Forfang som bestyrer og lærer *” af høieste lønningsgruppe. Han avlønnes med kr 400 som bestyrer og kr 2600,00 som lærer og tilplikter at læse 24 timer pr. uke ved folkeskolen og lærerskolen”*. Kontrakten ble godkjent av Kirke og undervisningsdepartementet 10. september 1904.

Når det gjelder lærebøker, så ser det ut til at departementet er med på å bestemme/godkjenne litteraturen som ble brukt i lærerskolen. Levanger hadde søkt departementet om å få bruke Brandruds kirkehistorie isteden for Nissens kirkehistorie. I brev av 29. september bekrefter Kirke og undervisningsdepartementet sin godkjenning. Brev fra dept. av 8. Januar 1904 til rektor om at sanginstruktør O.A. Grøndal får overvære lærerskolens undervisning i sang og musikk, vitner om at departementet ønsket innsyn og kanskje kontroll med undervisningen. Han ville ha med seg sekretær G. Reiss fra departementet.

I forbindelse med den nye seminarloven ble det utlyst en rekke stillinger ved lærerseminarene, og våren 1892, bl.a. ble styrerposten ved Asker seminar lyst ledig. Denne søkte Matias Skard, men det var Georg Fasting som fikk jobben, foran rektor Chr. Falkenberg fra Levanger. Onde tunger ville ha det til at det var Fastings venn Bjørnstjerne Bjørnson som sto bak. Matias Skard måtte da nøye seg med en lærerstilling ved Levanger lærerseminar. Bl.a. arbeidet han som sløydlærer ved skolen. Skard reagerte på Levanger seminarets "*pensumjag og sitt memoreringspress*". Det var så ille at han hevdet det var en "*hjemlig variant av jesuittskolen*" (Skard, 1972). Skard gav ved flere tilfeller uttrykk for at han var motstander av det ekstreme eksamenspresset ved skolen. Han var også kritisk til at skoledirektør J. A. Bonnevis krav om at all undervisning ved skolen skulle regnes som eksamenspensum.

I 1902, mens Ribsskog var elev ved Levanger seminar, kom Lov om Lærerskoler og Prøver for Lærere og Lærerinder i Folkeskolen. Kirkedepartementet hadde i 1897 oppnevnt en komité til å lage utkast til revisjon av seminarloven (Dahl, 1959, s. 219). Dette arbeidet resulterte i lov av 18. januar 1902. Utdanningen ble nå treårig. Minstealder ble fortsatt til 18 år, og forberedelsesklassene ved seminarene ble regnet som første klasse ved utdanningen. Den lavere lærerprøven ble ikke forlatt, og heller ikke denne gangen klarte man å få inn fremmedspråk i utdanningen. Forut for loven foregikk det en diskusjon om bruken av navnet seminarist som hadde fått en noe negativ betydning. Resultatet ble at fra 1902 ble benevnelsen lærerskole tatt i bruk.

Det er tydelig at avisene var opptatt av hva som ble gitt til eksamen ved lærerskolen. NTA melder i mai 1900 at til den høiere lærerprøve ble det fredag 18. mai 1900 gitt følgende oppgave i norsk stil: "*En dag på landet i høaanden*". Den 19. mai ble følgende oppgave av historisk innhold gitt "*Kong Sverre og hans tid*".

NTA skriver 10. juli 1901 at bl.a. Ribsskog har klart opptaksprøven til lærerseminaret. Han hadde dermed utnyttet tiden godt på det han selv kalte "*Forfangs forberedelseskurs*". Spesielt kom han til å huske den læreren han hadde i norsk og regning. I følge seminarets årsberetning måtte det være lærer Aage Schelde. Bernhof gikk på forberedelseskurset fra 1900 til 1901. Senere gikk han over i første klasse på lærerseminaret.

Samme år som den Transsibirske jernbanen ble fullført, gikk Bernhof Ribsskog opp til høyere lærerprøve og ble uteksaminert fra Levanger lærerskole våren 1903. Den skriftlige delen av høiere lærerprøve ble avholdt den 15. mai. Som en kuriositet kan her gjengis første oppgave i "*tal og bogstavregning*" som Bernhof fikk til avsluttende eksamen:

Det sælges 21 kg the og 12 kg kaffe. Paa theen tjenes 7 1/7 pct. Paa kaffen 10 5/7pct, hvorledes hele salgssummen blir kr. 119, 46. Havde derimod fortjenesten paa theen været 10 5/7pct og paa kaffen 7 1/7 pct, vilde salgssummen været kr. 122, 10. Hvor meget koster 1 kg av hver varesort i indkjøp?

(NTA 26. mai 1903).

Det kan her bemerkes at kostnad ved å avholde eksamen ved høyere lærerprøve i 1900 var kr. 312, 25. Julie Bragstad fikk kr. 8.00 for inspeksjon, seminarlærer Anders Forfang, kr 6, 00 for sensur.

Skoleinspektør Svendsen som var skoleinspektør i Trondheim før Ribsskogs bror, Ole Konrad, ser ut til å ha blitt brukt en del som sensor ved høiere lærerprøve ved lærerskolen. I forbindelse med "*den høiere lærerprøves muntlige og praktiske del*" i 1903 fikk Bernhof Ribskog både Hartmann, Forfang, Schjelde og Bragstad som interne sensorer. Skoleinspektør Svendsen fra Trondheim var ekstern sensor bl.a. i pedagogikk og kristendomskunnskap.

Oversikt over når og i hvilke fag kandidatene skulle opp i til eksamen våren 1903 ved den høiere lærerprøven ved Levanger lærerskole. Man ser også hvem som var interne og eksterne sensorer i de enkelte fagene.

Levanger lærerskole 1903



Den høiere lærerprøves muntlige og praktiske del.
 Eksamen begynder hver dag kl. 8^{1/2}, formiddag, i norsk kl. 9, 2 dage i pædagogik kl. 4 etfm.
 Eleverne examineres i den på tabellen anførte nummerorden.

Examensdage.	Kristendoms- kundskab.	Norsk kl. 9.	Historie.	Pædagogik.	Bøgnng.	Naturfag.	Geografi.	Praktisk prøvn.	
Freitag 12te juni						IV			
Lørdag 13de "						II			
Mandag 15de "	I					III			
Tirsdag 16de "	IV		II			I			
Onsdag 17de "	II							III a	
Torsdag 18de "	III		I					IV b	
Freitag 19de "			III				I	II a	
Lørdag 20de "		III					II	IV a	
Mandag 22de "							IV	I a	
Tirsdag 23de "							III	I b	
Onsdag 24de "		IV						II b	
Torsdag 25de "		II		I kl. 4.	IV			III b	
Freitag 26de "		I		II IV kl. 4.	III				
Lørdag 27de "				III	II				
Mandag 29de "			IV		I				
	Besvæ- rshjælper: Bakke, Pål, Sævi, og Cansen: Stødemper, Sværen.	Besvæ- rshjælper: Moknes, Karl Cansen: Stødemper, Hagen.	Besvæ- rshjælper: Moknes, Karl Cansen: Stødemper, Hagen.	Besvæ- rshjælper: Moknes, Karl Cansen: Stødemper, Hagen.	Examiner: Præsidentens Portfang, Stødemper, Sværen.	Examiner: Overlærer Hartmann, Lærere Elstad.	Examiner: Adjunkt Vestrup.	Besvæ- rshjælper: Overlærer Hartmann og Cansen: Bakke, Knud.	Examiner: Præsidentens Portfang, Kjæmper, Thilo.

Vitnesbyrdene leveres tirsdag 30 juni kl. 5 etfm. i gymnastiksalen.

Partierne,

der ved den praktiske prøve deles i a og b:

- | | | | |
|---|--|--|--|
| <p style="text-align: center;">I.</p> <p>a. Aalmo, Elen
Aarsel, Olaf
Askland, Haldor
Bakke, Knud</p> <p style="text-align: center;">b. Bjerknes, Randi
Brant, Tennes
Elo, Ole
Elstad, Signe</p> | <p style="text-align: center;">II.</p> <p>a. Grip, Kristoffer
Lorentzen, Bergliot
Meland, Arne
Moknes, Karl</p> <p style="text-align: center;">b. Moun, Johan
Nordnes, Johannes
Overreim, Ragnhild
Overvik, Gunnar</p> | <p style="text-align: center;">III.</p> <p>a. Ribsskog, Bernhof
Roaldset, Ole
Rydjord, Jørgen
Sandstad, Gunhild</p> <p style="text-align: center;">b. Sævi, Sigurd
Strand, Henrik
Størseth, Peder
Sundbo, Ivar</p> | <p style="text-align: center;">IV.</p> <p>a. Vaagen, Elias
Vigen, Arnt
Wangberg, Karl
Wiel, Gurine</p> <p style="text-align: center;">b. Øren, Martin
Øverland, Synnøve
Schmitter, Gunvor.</p> |
|---|--|--|--|

Levanger lærerskole 8de juni 1903.

Chr. Falkenberg.

Etter eksamen tok elever og lærere ved byens middelskole og folkeskole, samt lærerskolens elever og lærere seg en tur med jernbanen til Trondheim "idet fraktmoderation var indrømmet". I Trondheim fikk de anledning til å besøke Vitenskapsselskapets samlinger, domkirken, Kristiansten festning og likefram en kjøretur med "Trikken" (den elektriske sporvei). Lærerskolen avla et besøk på Kunstindustrimuseet, og var av byens lærere invitert til hyggelig fest på Bispehaugen (NTA, 5. mai 1903).

Karakterutskriften viser at Ribsskog hadde Mg i de fleste fag (Trondheim byarkiv, Bernhofs vitnemål). I frihaandstegning, haandarbeide og praktisk lærerdyktighet hadde han G. Videre

skrives det at sangstemmen var meget god og omfangsrig. Han hadde et sikkert øre for musikk og nogen kyndighet i havedyrking.

Samtidig med at Bernhof var elev ved lærerskolen, ble det avholdt både tre måneders husflidsskole (NTA 21. mai 1900) og åtte ukers fortsettelseskole i Levanger (NTA 12. desember 1901). I NTA 14. desember 1901 annonserer formann i Levanger herredsskolestyre H. Østigaard om at i Halsan krets vil det i månedene januar og februar 1902 bli holdt et ”fortsettelseseskolekurs” på åtte uker for alle fra hele herredet. Det er fri adgang uten skolepenger. Lærer ved kurset var J. Johansen.

Falkenberg viste sin omsorg for elevene på flere måter. Han skrev til flere befordringsselskaper, bl.a. til Det Nordenfjeldske Dampskipsselskap, og spurte om seminarets elever kunne få moderasjon ved hjemreise i juleferien. Selskapet svarte i et brev av 18. desember 1896 at de har tatt kontakt med Bergenske, og begge selskapene ville innvilge moderasjon. Svar fra Statsbanene viser også at de var positive til moderasjon.

6.4 Hvordan klarte han dette økonomisk?

Hvordan var det praktisk og økonomisk mulig for en sønn av en småbruker fra Flatanger å ta fatt på, og gjennomføre tre år med forberedelseskurs og lærerskole? Sannsynligvis var det i perioder smalhans, og mange dager måtte han stå over middagen. To viktige egenskaper, som Bernhof skulle få stor nytte av senere i livet, kom nå til syne. For det første en sterk tro på at han skulle nå de mål han satte seg. For det andre en stor arbeidskapasitet. Ikke nok med at han skulle klare studiene, men han måtte også arbeide mye for å overleve økonomisk. Helt fram til 1950- tallet var det vanlig at ungdom fra Flatanger dro innover i landet på tømmerdrift og gårdsdrift. Spesielt i hogstsesongen og i onnene var det stort behov for sterke og flittige hender. Ungdom fra kysten som var vant med å ta et tak, var etterspurt arbeidskraft.

I Flatanger var det rundt 1900 små muligheter til å få seg arbeid. Også Bernhof måtte se seg om etter andre muligheter. Det er mulig at han året før Levangerperioden søkte seg arbeid i Overhalla og Grong. Ifølge Bernhofs niese, Gudlaug Elden, så hadde flere av hans brødre dratt innover til Indre Namdal for å tilby sin arbeidskraft. Det er derfor mulig at de hadde kontakter der som gjorde det lettere for Bernhof å få arbeid. Det man med sikkerhet vet, er at

han benyttet feriene på lærerskolen til å ta seg arbeid både i Overhalla (Oppdal) og på Holandsøya i Grong kommune. Å delta hjemme gav ikke særlig med penger til å starte nytt skoleår. Emma Renbjør som vokste opp hos sine besteforeldre, husker at de snakket om at en lærerstudent fra Flatanger som de "tøkt om" var såkalt "onnakar" hos dem på Holandsøya i Grong (Stamnes 2000, 2001c). Det er mulig at dette var Bernhof Ribsskog. Sesongarbeid var ikke nok til å greie med utgiftene. Som broren Ole Konrad, måtte han også ta opp banklån for å klare utgiftene til bøker, hybel og mat. Denne situasjonen var ikke enestående for Bernhof. Mange som kom fra småbrukerkår, opplevde nok det samme. Det var ikke uvanlig at foreldre måtte gå rundt i bygda i håp om å skaffe kausjonister til banklån. Fløttum (2003) skriver at Olav Duun som gikk året etter Bernhof ved Levanger læreskole, slet hardt med økonomien, og det ble en så stor belastning for han at det gjorde han motløs og nedfor. Bernhof var slik sett av en annen "avstøpning", som man sa i Flatanger. Han gav ikke inntrykk av at slike utfordringer tok motet fra han. Mye tyder på at han var utrolig sterk mentalt. Også Olav Duun reiste til Overhalla på såkalt "onnearbeid".

Mens broren, Ole Konrad, var elev ved Klæbu lærerseminar, skrev han hjem og ba faren om å kausjonere for banklån som skulle dekke utgifter til kost og vask. Noen slike spor har man ikke etter Bernhof, men det er grunn til å tro at noen også måtte kausjonere for han. Du fikk bare ikke banklån på utseende. Noe støtte kunne nok Bernhof få hjemmefra, men ikke nok til å gjennomføre lærerskolen. Mest sannsynlig tok han opp noe lån, og en del støtte fikk han nok fra sin eldre bror Ole Konrad, samt muligens noe fra andre nærpåsoner. Mens Bernhof var student ved Levanger lærerskole, skriver han brev til Kirkedepartementet, og det fremstår slik:

Til kirkedepartementet!

Jeg andrager herved i ærbødighet om at faa et af seminarets stipendier til hjælp ved min utdannelse ved seminaret.

Levanger den 18 de september 1901

Ærbødigst

Bernhof Ribsskog

Som utfyllende kommentarer til søknaden anfører Ribsskog bl.a. at:

"han har otte søsken, hvoraf to ennå ikke er konfirmeret. Faderen er gaardbruker og lignet efter en antagen indtækt av kr. 450,- ved siste års skatteligning. Videre anfører han at han er uformuende". Skriften på søknaden er noe vanskelig å tyde, men det ser ut til at han på det tidspunktet" har et laan på almindelige Sparebankvilkaar."

Søknaden er underskrevet av Strand (kommunekasserer i Flatanger).

Han tilføyer også i søknaden at han har gjennomgått forberedelseskurset.

Det lønte seg for Ribsskog å sende søknad, for i brev av 4. desember 1902 fikk han beskjed om at han fikk kr 100 i stipend. Det var største stipendsum som ble utdelt det året. Det var noen få som fikk samme sum, mens andre fikk kr 80, 70 og 50.

Jeg har ikke klart å finne sikker dokumentasjon på om det ble betalt skolepenger ved seminaret i Levanger. Med utgangspunkt i Opplysningsvæsenets fonds regnskap for 1901-02 kan det tyde på at det ble innbetalt skolepenger. Det står ikke direkte, men regnskapet benytter betegnelsen skolepenger.

Det kan nevnes at også Ole Julius Johannesen Duun (dikteren) som var elev ved forberedelseskurset fra 1901 til 1902, den 24. september 1901 søker om fri plass ved seminarets forberedelseskurs for året 1901-02. Han opplyser i søknaden at han har fire søsken, hvorav tre er under 15 år, den yngste fire. Ut fra søknaden kan man lese at han har et lån i Fosnæs sparebank på kr 350 som forrentes med 5 1/2 % p.a. Han opplyser videre at han ikke har noen eiendommer eller livsforsikringer. Far Johannes Duun er skattelignet for kr 800 ved siste ligning, og farens gjeld oppgis til å være kr 2500. Lensmannen bekrefter at opplysningene er riktige. I tillegg skriver Chr. Tranaas (handelsmann og poståpner) på Faksdal i et følgebrev at Ole er ubemidlet og anbefaler fri plass på forberedelseskurset. Den 31. oktober 1901 bekrefter skoledirektøren i Trondhjems stift at Duun får halv fri plass. Det står ikke noe om hva det betyr, og heller ikke noe om hva som betales i skolepenger. Det er 12 medelever som får halv fri plass, og fem som får hel fri plass.

Det er tydelig at det rundt århundreskiftet var vanskelige økonomiske tider for folk flest. Mange skriver til skolen med spørsmål om å få en oversikt over hva som blir de totale

kostnadene for skolepenger, bøker, kost og losji, samt om muligheter for stipend og friplass for ubemidlede. For året 1897 ser man at departementet deler ut stipend til trengende elever. Noen får kr 50, andre 70 og 100 for skoleåret. Flere elever blir gitt friplass ved forberedelseskurset i 1899. Det ble gitt både hel og halv friplass. Det opplyses ikke noe om skolepengers beløp.

Verdien av 100 kroner den gang kan illustreres med følgende: Beretninger om Amtets økonomi i perioden viser at vanlig årslønn for tjenestegutter var mellom kr. 110 og 350. For jentene var lønnen mellom kr. 70 og 150. Daglønn for husmenn (pliktarbeide) og med egen kost om sommeren lå mellom kr. 1,20 og 2,80. Vinterstid lå den mellom kr. 0,93 og 2,00,-. Daglønn for dagarbeidere med egen kost sommers tid lå mellom 1,80 og 3,00. Tilsvarende vinters tid lå mellom kr. 1,20 og 1,50. Seminarelevene betalte ca. kr 30 for årlig leie av hybel, også Bernhof Ribsskog.

Bevilgninger til trengende studenter ser ut til å ha vart lenge. Einar Sigmund (1927) skriver i en artikkel om fordeling av elevstipendier både ved offentlige og private lærerskoler for året 1926-27. I denne perioden ble 83 av 126 studenter ved lærerskolen i Levanger innstilt til stipendier. Det var den enkelte lærerskole som fikk ansvar for å fordele midlene. Fram til 1925-1926 hadde departementet fordelt midlene.

Ribsskogs mor døde i 1901 mens han oppholdt seg ved lærerskolen på Levanger. Dersom det stemmer at hun hadde kreft, var hun nok syk en tid, og Bernhof visste at hun ble dårligere. Etter all sannsynlighet oppholdt hun seg i Ribsskogen mens hun var syk, og hun døde også der. Ifølge arkivene ved sykehuset i Namsos er det ikke noe som tyder på at hun i den forbindelse var innlagt der. For året 1901 har man bare operasjonsprotokoll å forholde seg til. Øyvind Moen (2006) skriver at sykehuset ikke har komplette pasientjournaler fra før 1913.

Mye kan tyde på at Bernhof Ribsskog og Olav Duun kjente til hverandre fra Levangerperioden. Miljøet den gang var ikke stort, så det er sannsynlig. Marie, kona til Bjarne Ribsskog, Bernhof Ribsskogs nevø fortalte at hun og Bernhof hadde god kontakt de gangene de møttes. Under samtalene fortalte han at han var en stor beundrer av Duun (Stamnes, 2002). Imidlertid var de nok ulike som personer. Olav Duun karakteriserte seg selv som en plaget mann. Ofte skrev han til venner og kjente om at han følte seg utenfor og

deprimert med både hodepine og kvalme. Duun unngikk festligheter og ansamlinger av folk. Det gjorde ikke Bernhof. Han så lysere på livet, og likte fest med høg stemning.

Samme året som Bernhof dimitteres fra Levanger lærerskole, tas Røstad åndssvakeskole i bruk. Enda en ny moderne bygning ble åpnet på Levanger med både sentralvarme og dusjer. Denne skolen skulle frem mot 1989 gi mange elever, også fra Flatanger, opplæring i ferdigheter for å øke mulighetene til å klare seg selv. Bernhof kom ikke til å frekventere Levanger særlig hyppig etter at han avsluttet skolegangen i 1903. Den 3. november 1939 deltok han imidlertid med helsing fra Lærerskolerådet i forbindelse med feiringen av lærerskolens 100 årsjubileum (Ræder, 1965). Det er mulig dette var første gang etter dimittering at han var på Levanger?

7.0 Bernhof Ribsskog forlater Levanger, og en lang yrkeskarriere i skolen starter

Ute i verden skjer det også store ting. Wright- brødrene (Orville og Wilbur) klarte for første gang å få et fly til å ta av for egen maskin. I 1903 undertegnet Panama og USA en avtale om bygging av en kanal fra Atlanteren til Stillehavet. I Vatikanet utånder pave Leo XIII. Prins Alexander (senere kong Olav V) blir født i England. Her hjemme blir Bjørnstjerne Bjørnson tildelt nobelprisen i litteratur, Hans Fredrik Gude dør og den første kvinnelige doktorgraden avlegges på Universitetet i Oslo.

Etter endt lærerskole dro Bernhof til Steinkjer. Han fikk da et tre måneders vikariat i folkeskolen der. Sannsynligvis tok han noe undervisning i friperiodene mellom de avsluttende eksamener på lærerskolen. Dette kommer fram fra attestene, da han i 1907, etter Harstadperioden søker stilling i folkeskolen i Trondheim. Høsten 1903 er han tilbake i Flatanger. Han begynte da som lærer ved Hårnes og Oppland skoler. Ifølge Sigurd Laukvik (Stamnes, 2001b) gikk barn fra Jøssund på Oppland skole frem til 1910, da ble det skole på Jøssund. Ribsskog (1959) skriver selv at årslønna var kr. 442. Det var ikke rare greiene når vi vet at han hadde tatt opp lån for å gjennomføre lærerskolen. Arne Garborg som selv var utdannet lærer, kom gjentatte ganger inn på de økonomiske vilkårene til lærerne, og han

polemiserer mot de som bad lærerne om å være "*smånøgde og sparsame og tenkje på den himmelske løn som dei visseleg får -for di dei sjølvsagt er kristne.*" Garborg understreker videre at en gjeldstynget lærerstand som har vansker med å fø seg selv, lett blir både slapp og likeglad (Thesen, R., 1933,s). 116-117). Garborg ville også fritak fra militærtjeneste for lærere til livs. Han hadde ingen tro på det som motivasjon til å bli i skolestua. For mange lærere hadde valgt yrket for å slippe "*herteneste*". Vi vet ikke hva som sto i bokhylla til Ribsskog, eller hva han leste. Kanskje var han godt informert om Garborgs holdning og utsagn til skole spørsmål.

Vanlig fremkomstmiddel mellom Jøssund og Hårnes var småbåt (færing) både for lærer og jordmor. Avstanden er ca. 1 mil, så i dårlig vær kunne det ta noe tid, avhengig av seilføringen. Sigurd Laukvik fortalte at strekningen kunne være lunefull med sterke og uberegnelige kastvinner. Flere har gjennom årene "*kullseglet*" i dette området, også mens Ribsskog var i Flatanger. Laukvik forteller at Bernhof ble betraktet som en streng lærer. Ingen torde komme på skolen uten å ha gjort leksene, da skulket man heller. Selv om han var streng, var han godt likt, av folket på stedet. Martha Simones (Stammes, 2001a) skriver at hennes mor Helga Bøhle, senere gift med Olaf Vikan, ofte snakket om tiden med Bernhof som lærer ved Hårnes skole. Han ble beskrevet som en enestående lærer, veldig godt likt, men streng. Hun skriver videre at læreren de fikk etterpå, ikke var like populær. "*Guttene kalte han for Svarte-Per*". Det var ikke noen egen skole på Hårnes. Skolen ble holdt i et leid rom på en av gårdene ved kaia på Hårnes.

Mye tyder på at Bernhof likte seg godt og fikk gode venner på Jøssund. Nesten 40 år senere, da han skulle konsentrere seg og fordype seg i arbeidet med Normalplanen av 1939, skrev han brev til Olav og Astrid Laukvik som da bodde på gården i Laukvika ved Jøssund i Flatanger og spurte om han og assistenten Asbjørn Ryen kunne få leie tre rom, inkludert kost sommeren 1938. I følge Asbjørn Ryen fikk de arbeidsro i Laukvika. Bernhof var på den tiden skoleinspektør i Oslo, og det var umulig for han å skjerme seg der. Asbjørn Ryen forteller at ofte arbeidet de om natten. Om dagen deltok de både i "*onnarbeid og aurefiske*".

Bernhof ble ett skoleår (1903-1904) som lærer i Flatanger. Da var det tid for nye utfordringer og muligheter.

8.0 Vedlegg med tilleggsopplysninger-

1. Anders Forfang (1848- 1923) Foreldre var Kristian Andreas Engum som ble gift med Ingeborg Roness (1816-1897). De fikk 5 barn, blant dem Anders. Faren til Anders tok i 1838 over gården Eming (Engum) i Kvam. Han tok navnet etter gården. Imidlertid greide han ikke å beholde gården. Han solgte den i 1858 og dro til Namsskogan og slo seg ned på Bekkaheim hvor de bodde til 1903. Anders ble igjen hos bestemora si. Faren Kristian ble ikke noen god gårdbruker, han fikk det liksom ikke til. Det ble ingen velstand, og arbeidet som ble nedlagt, kom det lite utav, så kona Ingeborg ble nok aldri fornøyd med de kårene hun fikk. Det gikk på nervene løs, og hun måtte "bort" en tur. Etter at Ingeborg døde, flyttet Kristian til Grønndalen hvor han døde i 1905.

Anders ville inn på seminaret for å utdanne seg til lærer. Sokneprest Balchen syntes ikke noe om faren Kristian, og mente derfor det var meningsløst at Anders skulle bli lærer. Familien hadde tro på Anders, og bl.a. faster Marta gikk omkring i bygda og samlet kausjonister for det lånet Anders måtte ha for å gjennomføre skolen. Høsten 1864 ble han konfirmert, og i 1865 startet han på Klæbu seminar og gjennomførte dette med gode karakterer. Forfang arbeidet så som lærer i Kolvereid, Grong, Mosvik og Orkdalen. I 1878 ble han ansatt som øvingslærer ved Klæbu lærerseminar. Anders og familien flyttet til Levanger da seminaret ble flyttet dit i 1892. Grande (1935) skriver i Norsk Skuleblad at Anders Forfang var med på å stifte Inntrøndelag lærarlag den 19. august 1897. Høsten 1908 sluttet han som lærer og flyttet til Trondheim. Han overtok da arbeidet som sekretær og forretningsfører for "*Trondhjems indremisjonskreds*". Dette drev han med til han døde. Det var mens han var i Orkdalen han kom i kontakt med "*Hauges venner*", noe som skulle får mye å si for hans senere livssyn.

I Levangerperioden var han i flere år medlem av bystyret, og i årene 1906-1909 var han varamann på Stortinget. Han var også med i styret for Innherred barnhjem på Levanger. Åsmund Forfang (2003) skriver at "*Han var en streng mann. Han kunne i mange år ikke tilgi den eldste son sin (min bestefar) at han bekjente seg til en frilyndt kristendom (den grundtvigianske) og eit radikalt livssyn (venstre).. Men det kom en engel og forsonte dei att*"

Anders Forfang var en aktiv skribent og sammen med lærer Klykken gav han ut "*Kristelige fortellinger for skole og hjem*" i tre bind. Videre publiserte han:

1. Gamle skoler og gamle skolemestre
2. Klæbu seminar og Levanger lærerskole
3. Kirkesaken
4. Vår landsindremisjon
5. Kirken og skolen
6. Norsk finnemisjons historie
7. Vår søndag
8. De hellige engler

Anders ble første gang gift med Karen Rebekka Eide (1844-1876), hun ble mor til Karl Ingvald. Andre gang med Pauline C. Wibe (1851-1935), og de fikk barna:

1. Karen Rebekka (1880-1967)
2. Einar (1881-1950)
3. Arne (1883-1949)
4. Åsmund (1885- 1928)
5. Helge (1887-1968)
6. Ingeborg (1889- 1948)

Anders Forfang døde 27 sept. 1923 etter et sykeleie på seks uker. Det var åreforkalkning som "*nedbrøt den ennu kraftig utseende mann*" (Norsk Skoletidende (1923, nr. 40, s.618). Det skrives videre at han i 1907 overtok etter inntrengende anmodning stillingen som kretssekretær for Trondhjems krets av indremisjonen, og hadde denne stillingen i 16 år. Rektor Falkenberg gir også Anders Forfang rosende omtale i nr. 41 av "*Norsk Skoletidene*" Han beskriver Forfang som en stillfarende mann både som nabo og kollega uten "*blæst eller søken etter reklame*". Videre beskrives han som en person som praktiserte sine teorier uten å bli en teoretiserende pedagog. I omgang med kolleger og elever var han alltid vennlig, hensynsfull og sympatisk uten å legge an på å vinne popularitet. Anders Forfang ønsket ikke noen tale ved båren, og i stedet for kranser ba han om at "*indremisjonens virksomhet måtte bli erindret*" (Norsk Skoletidene 1923, nr. 41, s. 632-633).

Sønnen Åsmund kom som 23-åring til Nærøy, og i 1908 kjøpte han Lilleval av Johan Henriksen for kr. 20000,-. Han skaffet seg jordbruksutdannelse på Mære. På Lilleval satte han i gang med stort oppryddingsarbeid, bl.a. med drenering av jord. I 1908 var "*Selskap til Emigrationens innskrænking*" (Omdannet til Ny jord fra 1916)) dannet med statsråd Johan E. Melbye som formann. Stornes (1943) hevder at Nærøy i Namdalen ble det første dyrkingsfeltet som ble kjøpt. Åsmund inngikk samarbeid med Melbye for å øke nydyrkingen i området. I 1910 framsatte han ideen om jordbruksskole på Lilleval. Dette ble en realitet, og Forfang ble første styrer. I 1916 startet han et kurs for småbrukere på eiendommen. Forfang deltok også i en del andre prosjekter i Nærøy. Videre deltok han noe politisk, bl.a. i utformingen av Venstres program. Senere ble det Bondepartiet han kom til å sympatisere med. Han ble gift med Hilda Henriksen, datter av forrige eier av Lilleval.

2. Vilhelm Andreas Wexelsen (1849-1909), født i Klæbu. Gift med Anna B. Nilssen (1874-1942) fra Sparbu. "*Dei nasjonale og demokratiske ideane som var oppe i tida, sette sterke merke på den unge Wexelsen*" (Sunnanå, 1949). Wexelsen ble teologisk kandidat i 1872 og var etter det en kort periode lærer ved katedralskolen i Trondheim. Arbeidet deretter som prest i Sparbu og Kolvereid. Han var Stortingsmann fra Nord-Trøndelag og kirkeminister i Steens venstre-regjering i periodene 1891-92 og 1898-1903. Johan Vilhelm Steen (1827-1906) var venstrepolitiker som sto Johan Sverdrup nær. De to skilte lag i en rekke saker, og Venstre sprakk. Steen kom på Stortinget i 1859 og var stortingspresident i perioden 1881-88 og fra 1895 til 1908. Statsminister i periodene 1891-93 og fra 1898 til 1902. "*I ordskiftet om folkeskulelovene i 1889 målbar Wexelsen kravet om auka skuletid både i by og landsfolkeskulen, og fekk gjennomført kravet om 7-årig folkeskule.*" (Sunnanå, 1949, s. 450). Han gikk også inn for å øke utdanningstiden ved lærerskolen til tre år. Wexelsen var prest i Overhalla og var også ordfører i en periode. Han var senere skoledirektør og biskop i Trondheim. Han fikk æren av å krone kong Håkon i Nidarosdomen i 1906. Teologen og venstremannen Wexelsen var på mange områder en liberal mann. Han støttet grunnlovsforslaget i 1890 om allmenn stemmerett både for kvinner og menn. I forhandlingene som foregikk 5. juni 1890 om forandring av grunnlovens § 50, argumenterer Wexelsen sterkt for kvinnelig stemmerett. Han argumenterer bl.a. mot biskop Heuchs utsagn om at kvinnen skal være "*i stillhet, unntatt offentligheten og livet i den.*" Det nytter ikke, hevdet Wexelsen, å argumentere med ut i fra hva Paulus eller "*nogen anden af de hellige Skribenter har skrevet ud af sin Følelse, sin Overbevisning, sin Tids Opfatning, er evig og gyldig Sandhed. Det er den ikke*" (Stortinget om stemmerett for kvinner, 1963). Faktisk gikk han så langt at han gikk

inn for kvinnelige prester. Han mente at kvinner passet bedre til prester enn mange av hans mannlige kolleger Tov Solheim (1989) skriver at det ikke var tilfeldig at Levanger trakk til seg Klæbu seminar, Nordre Trondhjems Amts sykehus og Strandkvarter for Trondhjemske ridende Jægerkorps og Ridehuset. Dette gav viktige tilskudd til næringslivet.

3. Christian Falkenberg. født i Fredrikstad 1851 og død 1932. Han var leder for lærerutdanningen i Trøndelag i hele 38 år, fra 1882 til 1920. Falkenberg var utdannet cand. theol. i 1875, og var en periode styrer ved Ringerike mellomskole før han kom til Klæbu seminar. Anders Todal som var elev ved Levanger lærerskole i perioden 1901-04 og som senere ble skoledirektør, skrev i et minneord om Falkenberg at han var av en optimistisk og fordomsfri natur med klar intelligens og var åpen for nye krav og endringer lærerskolen sto ovenfor. Da Falkenberg sluttet som rektor i 1920, holdt elevlaget ved lærerskolen avskjedsfest for han. Det hadde da foregått en innsamling av midler en tid, og Mikael Hoel fra Oppdal ble invitert til å male et bilde av han. Det var høgskolelærer Ingvald Forfang som holdt talen ved avdukingen av bildet. (Ræder & Vatne, 1965; Levanger bibliotek (2005) Opplysninger om Christian Falkenberg). Falkenberg fylte 75 år 1. mars 1926, og hadde da sitt alderdomshjem i Ullevål haveby i Oslo, skriver "Norsk Skoletidende" (1926, nr. 10). Året etter retter Falkenberg en takk til de i Levanger *"Den 1. juli samlede 25-års jubilarer som gledet mig ved sin hjertelige hilsen, bringer jeg herved en varmt følt takk"* Det kan tyde på at Falkenberg ble husket som en god venn og leder. Almar Næss gav i Norsk Skoletidende (1931, nr. 9) en fyldig omtale av Chr. Falkenberg i forbindelse med hans 80-årsdag der han omtales som en av landets mest ansette skolemenn. I Norsk Skoletidende (1931, nr. 10) presenteres et dikt om Chr. Falkenberg. I samme nr. s. 133 takker han lærere i Trøndelag, Oslo og Aker for nydelig sølvvase i forbindelse med dagen. I Norsk Skoletidende (1932, nr. 37, s. 497-498) meldes det om at rektor Chr. Falkenberg var avgått ved døden i sitt hjem i Ullevål haveby 80 1/2 år gammel. Han ble begravet 9. september fra Vestre Gravlunds kapell i Oslo. Det var avdødes sønn kallskapellan Carl Falkenberg som forrettet og tegnet et vakkert bilde av sin far (Norsk Skoletidende, 1932, nr. 38). Han fikk dermed 12 år som pensjonist etter at han forlot rektorstillingen i 1920.

4. Matias Skard. Norsk Skoletidende (1927, nr. 31, s. 427) skriver at skoledirektør Matias Skard døde 28. juli 1927 i en alder av 81 år i samme værelse som han ble født, på gården Skar i Øyer. Han gjennomførte Lillehammer latinskole og fortsatte i 1871 med universitetsstudier.

Årbeidet flere år som privatlærer (på Ulefoss og i Bjørnør) og fikk erfaring med folkehøgskolebevegelsen ved Vonheims folkehøgskole. Han ble i 1892 utnevnt til lærer ved Levanger lærerskole og virket der til han i 1901 ble utnevnt til skoledirektør i Kirstiansands stift en stilling han hadde til han ble pensjonist i 1921. Skard publiserte flere bøker, bl.a. lærebøker for lærerskolen. Eftestøl (1921) skriver at i lærerskolen var Skard med på en fornyelse med å flytte oppmerksomheten fra Pontoppidan til Grundtvig. *"Det største ved han er at han har ført disse tanker inn i folkeskolen"* Videre hevder Eftestøl at målsaken var en hjertesak for Skard. Ingvald Forfang (ukjent år) som var lærer ved Levanger lærerskole i samme periode, beskriver Skard som en fremragende lærer, veltalende og omgjengelig mann med mange interesser.

9.0 Noen kritiske betraktninger.

Dette perspektiv er ikke skrevet med datidens øyne. Jeg har brukt kilder, og mitt perspektiv er bak skrivebordet. Dermed blir ikke dette en historie fra slutten av det nittende århundre, men et perspektiv fra skrivebord og kilder. Det finnes i dag ingen gjenlevende fra denne perioden, så man har ingen å spørre om hvordan det faktisk var. Svært sjeldent tok allmuen pennen fatt og skrev ned det de opplevde og fikk høre. Det som ble skrevet ned, var av protokollførere med sine perspektiv. De som skrev, sto ikke fiskerne og småkårsfolket nær, og dermed ble det hva de så og hørte som ble nedtegnet og ikke bondens og fiskerens opplevelser og følelser. Beretteren deltok ikke selv i det som ble nedskrevet. Andre kunne være deltakende observatører. Imidlertid er jeg henvist til å sette min lit til de kildene som finnes.

Det er ikke enkelt fra et postindustrielt kunnskaps og informasjonssamfunns ståsted å betrakte og skrive om barns hverdag i 1880- årene. Det er lett å ta på dagens briller i forsøket på å beskrive og forstå oppvekst, skole og familieforhold med det som utgangspunkt. Oppvekst, skole og familie var annerledes enn det vi opplever i dag. I beste fall kan vi forstå noe av den tid med dagens briller. Det har bodd mennesker i Flatanger i 10000 år. Dette har vært med på forme og befeste en felles bevissthet og kanskje skapt en felles identitet.

10.0 Litteratur

Adresseavisen. Levanger lærerskole. 2. juli 1907

Balsvik, R. (1991) Kvinner i nordnorske kystsamfunn. *Historisk tidsskrift*, nr. 4, s. 636-651.

Bandura, A. (1969). *Principles of Behavior Modification*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman

Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bibelen.

Bjørnson, B. (1997) Synnøve Solbakken. En del av serien Søyler i Norsk litteratur, bd. nr. 6.

Bueng, H. (1997) *Fotografene Brevold*. Åfjord: Åfjord historielag.

Bull, E. (1955) *Arbeidsfolk forteller fra Sagbruk og Høvleri*. Oslo: Tiden Norsk Forlag.

Christophersen, H. (1959) *Eilert Sundt. Humanist og samfunnsforsker*. Oslo: Det Norske Studentersamfunds Kulturutvalg.

Christiansen, P. (1999) *Namdalens historie 1600-1837. Mellom skogen og havet*. Namsos: Hojems trykkeri.

Christophersen, H. O. (1959) *Eilert Sundt. Humasnist og samfunnsforsker*. Oslo: Det Norske Studentersamfunds Kulturutvalg.

Dale, L. E. (1999) *De strategiske pedagoger*. Oslo: Ad notam, Gyldendal.

Dahl, H. (1959) *Norsk lærerutdanning fra 1814 til i dag*. Oslo: Universitetsforlaget.

Dahl, H. (1989) *Lærere- først menn, så kvinner*. I Dokka, H., Jordheim, K., Lippestad, J. (red) *Skolen 1739-1889*, s. 94- 103. Oslo: NKS- Forlaget.

Dahl, H. (1992) *Fra privatseminar til høyskole. Lærerutdanningen gjennom 100 år 1892-1992*. I Bæra, G. (red) *Fra privatseminar til høyskole. Eleverum lærerhøyskole 1892-1992*. Elverum.

Diehl, A. (1986) The paradox of G. Stanley Hall. Foe of coeducation and education of women *American psychologist*, s. 868 –878.

Digitalarkivet 1900-telling for 1701 Levanger

Dokk, T. (1929) *Religiøs etisk oppseding frå Pontoppidans tid til våre dagar*. Oslo: Olaf Nordlis Forlag.

Dokk, T. (1951) Seminaristen, ein folkemann. *Norsk pedagogisk tidskrift*, s. 36-50.

Dokka, H. (1967) *Fra allmueskole til folkeskole*. Oslo: Universitetsforlaget.

Eftestøl, O. (1921) Matias Skard. *Skolebladet*, vol. 24, s. 107.

Eikeset, K. (1993) *Kystbygd i endring og kontinuitet. Samfunnsendring i Flatanger i perioden 1875-1930 med vekt på strukturendringer i primærnæringene*. Hovedfagsoppgave ved historisk institutt. Trondheim: Universitetet i Trondheim.

Ekker, J. (ukjent årstall) *Soga om skolestellet i Ottersøy herad*. Namsos: Namsos Folkebibliotek.

Eysenck, H. (1976) *The measurement of personality*. London: Lancaster: MTP.

Eysenck, H. (1982) *Personality, genetics, and behavior*. Selected papers. New York: Praeger Special studies

Eysenck, H., Eysenck, M. (1985) *Personality and individual differences. A natural science approach*. New York: Plenum Press.

Falkenberg, Chr. (1901) *Aarsberetningen for Levanger lærerseminiar for 1900-91*. Levanger.

Falkenberg, C. (1923) In memoriam. *Norsk Skoletidende*, nr 41, s. 621-622.

Flatanger kommune. Skolekontoret. *Skoleprotokoll fra Løfsnæs skole 1891-92*.

Fløttum, S. (2003) *Olav Duun- dikteren på Rambergfjellet*. En biografi. Melhus: Decennium Forlag.

Folketellingen i 1900

Forfang, I. (ukjent år) Matias Skard. *Norsk årbok*, s. 11- 116.

Forfang, D. (1982) *Forfangætta og ætter frå Kjerk-Føling*

Forfang, Å. (2003) *Brev og samtaler*.

Furre, B. (1990) *Soga om Lars Oftedal*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Garborg, A. (1883/2001) *Bondestudentar*. Oslo: H. Aschehoug & Co.

Garborg, A. (1950) Erik Pontoppidan. *I Tanker og Utsyn*. Artikler av Arne Garborg Oslo: H. Aschehoug & Co.

Grande (1935) Inntrøndelag lærerlag. *Norsk Skuleblad*, nr. 23, s. 541.

Grankvist, R. (2000) *Utsyn over norsk skole. Norsk utdanning gjennom 1000år*. Trondheim: Tapir Forlag.

Hagemann, G. (1990) Forskjellighetens dilemma. Kjønn og arbeid i norsk lovgivning 1890-1940. *Historisk tidsskrift*, nr. 2, s. 163- 177.

- Hallem, A. (1965) Arbeidsskolepedagogikken i Norge. I Ness E. (red) *Arbeides og aktivitetspedagogikken i Norge, Europa og USA*. Oslo.
- Hansen, G. (1953) *Arbeiderbevegelsen i Nord Trøndelag 50 år. En kort historikk*. Namsos: O.
- Hansen, R. (2000) *Nærøyfolket 1800-1920*. Nærøy kommune.
- Helgheim, J. (1980) *Allmugeskolen paa bygdene*. Oslo: H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).
- Hylland, J. (1962) *Flatangerboka*. Utgitt av Flatanger kommune.
- Hylland, J. (1988) *Omgangsskolen i Flatanger*. I Grunnskolen i Nord Trøndelag 250 år. Skoledirektøren.
- Høverstad, T. (1918) *Norsk Skulesoga. Det store interregnum 1739-1827*. Kristiania: Steenske Forlag.
- Haarstad, K. (1980) Sult, sykdom, død. Et teoretisk problem belyst med empirisk materiale. *Historisk tidsskrift*, Vol. 59, s.1-25.
- Haavind, H. (1987) *Liten og stor. Mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johansen P. (1992) *Et hundreårsminne*. Levanger historielags årbok.
- Jæger-Leirvik, P. (1960) *Anders Forfang*. Årbok for Namdalen. Namdal historielag
- Korsvold, H. (1999) "Den som kan, han skal, just han" Anathon Aall - Fra teolog til eksperimentopsykolog. Hovedfagsoppgave i historie. Universitetet i Oslo.
- Krogh, C. (1988) *Albertine*. Bokklubbens levende klassikere. Stabekk: Den norske bokklubben.

Kaartvedt, A. (1967) *Kampen mot parlamentarismen 1880-1884. Den konservative politikken under vetostriden*. Bergen: Universitetsforlaget.

Landre, A. (1999) *Fastlandsfolket i Flatanger*. Nord for Jøssundfjorden Bind II. Flatanger.

Laukli, O. (1954) *Miljø og skolefremgang. I Forskning og danning*. Samleskrift fra Universitetets pedagogiske forskningsinstitutt, nr. 1. Oslo: J. W. Cappelens Forlag.

Levanger lærerskole. *Aarsberetning for 1902-1903* ved H. Hartmann.

Levanger Bibliotek. Opplysninger om Levanger by gitt av Levanger bibliotek av Sveinung Havik, 2005.

Levanger bibliotek (2005) Opplysninger om Christian Falkenberg.

Lillegaard, L. (1983) *Banken min- og jeg. Flatanger sparebank hundre år*. Namsos: O. Højems Trykkeri A/S.

Lov om Folkeskolen paa Landet. Stockholms slott den 26 de juni 1889. Kristiania: Grøndal & Søns Bogtrykkeri.

Lov om Lærerskoler og Prøver for Lærere og Lærerinder i Folkeskolen (1902). Christiania: I Norsk Pedagogisk Studiesamling

Lov om seminarier og Prøver for Lærere og Lærerinder i Folkeskolen 1890.

Lønnå, E. (2000) *Helga Eng og tidens kvinnesyn*. I Buk-Berge, E., Harbo, T., Hjørdemaal, F. (red) *Pionerer i norsk fagpedagogikk*. Helga Eng og Einar Høigård på nært hold. Oslo: Didakta Forlag. AS.

Mediås, O. A (2004) *Enhetsskolens utvikling i Danmark og Norge*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Mediås, O. A. (1988) *Pietismens skoletiltak. Landsskoleloven av 1739 og trekk fra allmueskolens utvikling de første hundre år*. I Grunnskolen i Nord Trøndelag 250 år. Steinkjer: Skoledirektøren i Nord Trøndelag.

Mediås, O. A. (2006) Opplysninger gitt i forbindelse med dette arbeidet.

Nicolaisen, J. (1920/1888) *Regnebok for landsskolen*. 1 ste hefte. Kristiania: J.W. Cappelens Forlag.

Moen, Ø. (2003) Sykehus i Vemundvik. *Atterljom*, s. 16- 22.

Moen, Ø. (2006) Brev til John H. Stamnes ang. pasientjournal etter Martha og Johannes Ribsskog.

Munkeby, F., Skaanes, O. (1963). *Inntrønderslekter*. Levanger.

Myhre, R. (1972) Pedagogisk idéhistorie. Oslo: Fabritius Forlag.

Myrberget, S. (1934) Normalform og karakterbetegnelser. *Norsk Skuleblad*, nr. 12, s. 280-281.

Namdalen Arbeiderblad (1955) *Sagbruksarbeidere fra Namdalen forteller om gamle dager*. 15. september.

Nordtrønderen og Namdalen. Bevilgning til dampskipsfart. 5. februar 1891.

Nordtrønderen og Namdalen Pryglestraffen 11. mai 1891.

Nordtrønderen og Namdalen 18. juni 1891. Det norske totalavholdsselskaps kretsmøte i Namdalen 5 og 6. juni.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Hvad bør der gjøres for at ophjælpe den tiltagende mangel på budeier? 11. september 1899.

Nordtrønderen og Namdalen. Fra kvinnestemmeretsforeningen. 7. april 1892.

Nordtrønderen og Namdalen. Bjørnsons digtergage 1. juni 1892.

Nordtrønderen og Namdalen. Fra Flatanger. 1. juni 1900.

Nordtrønderen og Namdalen. Fra Flatanger 12. januar 1900.

Nordtrønderen og Namdalen. Annonse om Forberedelsesklassen ved Levanger seminar. 13. juni 1900.

Nordtrønderen og Namdalen. Venstremænd i Flatanger. 29. august 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Generalforsamling i Indherreds dampskipsselskap 6. desember 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Fra Namsos. 19. juli 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Nyt middel mot tuberkulose. 22. januar 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Basar. 6. desember 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Indherreds barnehjem. 6. desember 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Levanger sparebank annonserer rente på 4 %. 11. januar 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Den høiere lærerprøve. 21. mai 1900

Nordre Trondhjems Amtstidende. Levanger husflidskole. 21. mai 1900

Nordre Trondhjems Amtstidende. Jernbanedebatten i Amtstinget. 5. juli 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Levanger seminar. Oppmøte 1. sept. 30. august 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Seminarets indvielse. 6. september 1900

Nordre Trondhjems Amtstidende. Levanger seminar. 10. september 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Levanger seminarets lærerpersonale. 10. september 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Ekstratur i anledning Generalforsamlingen i Innhereds dampskipsselskap. 6. desember 1900.

Nordre Trondhjems Amtstidende 20.03.1901

Nordre Trondhjems Amtstidende. Optagelsesprøven. 10. juli 1901.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Program for 17 de mai. 15. mai 1901. Forfang holdt tale i Levanger.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Fortsættelsesskole i Levanger herred. 12. desember 1901

Nordtrønderen og Namdalen den 14. november 1902.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Den Høiere lærerprøve. 5. mai 1903.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Skoletur til Trondhjem. 5. mai 1903.

Nordre Trondhjems Amtstidende. Den høiere lærerprøve. Opgaver i tal - og bogstavregning. 26. mai 1903.

1. Norges officielle statistikk utgiven aaret 1871. *Beretning om sundhetstilstanden og medicinalforholdene i Norge for året 1868*. Christiania Trykt i Det Steenerske Bogtrykkeri.

2. Norges officielle statistikk utgiven aaret 1878. *Beretning om sundhetstilstanden og medicinalforholdene i Norge for året 1876*. Christiania Trykt i Det Steenerske Bogtrykkeri.

3. Norges offisielle statistikk utgiven aaret 1884. *Beretning om sundhetstilstanden og medicinalforholdene i Norge for året 1880*. Christiania Trykt i Det Steenerske Bogtrykkeri.

4. Norges offisielle statistikk utgiven aaret 1886. *Beretning om sundhetstilstanden og medicinalforholdene i Norge for året 1884*. Christiania Trykt i Det Steenerske Bogtrykkeri.

Norske skolefolk. Bjarne Ribsskog.

Norsk Skoletidende (1921) Monument på adjunkt Scheldes grav, nr. 36, s.539

Norsk Skoletidende (1921). Til minnestein på adjunkt Scheldes grav.

Norsk Skoletidende (1921) Avskjedsfest og innsamling av midler til maleri i forbindelse med Chr. Falkebergs 70-årsdag, nr. 1, 2, 5, 6, 8, 43.

Norsk Skoletidende (1922) Drikkefontene nr. 17, s. 257.

Norsk Skoletidende (1922) Skoledirektør Matias Skard, nr. 28, s. 429.

Norsk Skoletidende (1922) Sekretær Anders Forfang, nr. 40, s. 618.

Norsk Skoletidende (1923) Sekretær Forfangs begravelse, nr. 41, s. 632- 633.

Norsk Skoletidende (1924) Fru Julie Bragstad. Noen minneord av elevlaget ved Levanger lærarskule, nr. 36, s. 544.

Norsk Skoletidende (1926) rektor Chr. Falkenberg, nr. 10, s. 147.

Norsk Skoletidende (1927) Fhv. skoledirektør Matias Skard, nr. 31, s. 427.

Norsk Skoletidende (1927) Takk fra Falkenberg, nr, 28, s. 389.

Norsk Skoletidende (1927) Fhv. skoledirektør Matias Skard, nr. 31,s. 427.

Norsk Skoletidende(1932) Rektor Chr. Falkenberg, nr. 37, s. 497-498.

Norsk Skoletidende (1932) fhv. rektor Chr. Falkenbergs begravelse, nr. 38, s. 517.

Norsk Skuleblad (1937) Skoleinspektør O. K. Ribsskog, Trondheim, nr. 25, s. 479.

Næss, A. (1931) rektor Chr. Falkenberg. *Norsk Skoletidende* nr. 9, s. 113-114.

Olav Duun ringen (2003) *Medlemshefte for Olav Duun venner*. hefte nr. 3.

Statsarkivet i Trondheim. Eske merket Sunnhetstilstand og medisinalforhold:

Olafsen, O (1905) Naar lærte den almindelige mand i Norge, særlig paa landet, at læse og skrive? *For kirke og kultur*, s. 590-602.

Opplysninger gitt av Levanger bibliotek 2005.

Ording, A. (1931) Bøndene i Norge i 2dre halvparten av de 19de hundreåret. *Syn og segn*, s. 49-64.

Ribsskog, B. (1927) Nogen av hukommelsesforskningens resultater og deres betydning for skolen. I *Norsk pedagogisk årbok*, s. 76- 85.

Ribsskog, B. (udatert) *Brev til Dagny Holmsen fa Bjarne Ribsskog med spørsmål om økonomisk bidrag til bru over Årfjordstømmen*. Kopi i eie hos John H. Stamnes.

Ribsskog, B. (1948) *Gjensitting i folkeskolen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Ribsskog, B. (1959) *Norsk Pedagogisk Tidsskrift* nr. 5.

Ribsskog, B. (1959) *Norsk pedagogisk tidsskrift* nr. 5-7, s. 262- 270.

Ribsskog, B.(1959) *Norsk Pedagogisk Tidsskrift* nr. 5.

Rutter, M. (1972) *Maternal deprivation reassessed*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin

Rutter, M., Silberg, J. (2002) Gene -environment interplay in relation to emotional and behavioral disturbance. *Annual Review of Psychology*.

Ræder, K., Vatne, Å. (1965) *Frå Levanger lærerskole til 125 års minnet for Klæbu seminar*. Levanger.

Raabe, H. (1914) *Norges folkeskolevæsen i hundre år*. Kristiania: I hovedkommissjon hos J. M. Stenersens Forlag.

Scarr, S. (1992) Developmental theories for the 1990s: Development and individual differences. *Child development*, vol. 63, no. 1, s. 1-19

Seligman, M. (1975) *Helplessness: On depression, development, and death*. San Francisco: Freeman Press.

Seligman, M. (1991) *Learned optimism*. New York: Knopf.

Sigmund, E. (1927) Lærerskolens transgstipendier. *Norsk Skoletidende*, nr. 4, s. 46-47.

Sigmund, E. (1943) *Minner og tanker. Korte kapitler om to mennesker- og en del til*. Oslo: Forlagt av Cammermeyers Boghandel.

Sivertsen, B. (2001) *Klæbu seminar et intellektuelt arnested på bygda 1839-1892*. Trondheim: tapir Akademisk Forlag.

Skard, S. (1972) *Det levande ordet*. Ei bok om Matias Skard. Oslo: Det Norske Samlaget

Skinner, B. (1953) *Science and human behavior*. New York: The Free Press.

Skinner, B. F. (1976) *About behaviorism*. London: Cape.

Slagstad, R. (1998) *De nasjonale strateger*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Sogner, S., Telste, K. (2005) *Ut å søkje teneste. Historia om tjeneste jentene*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Sturlason. S. *Nasjonalutgaven av 1900*.

Stamnes, J. (2001a) *Intervju med Asbjørn Ryen*.

Stamnes, J. (2001b; 2002, 2003a, 2005, 2006a) *Intervju med Gudlaug Elden*.

Stamnes, J. (2000a, 2001c) *Intervju med Emma Renbjør vedr. Ribsskogs onnaarbeid på Holandsøya i Grong kommune*.

Stamnes, J. (2002a) *Intervju med Gudrun Lein*.

Stamnes, J. (2002b) *Intervju med Astrid Madsen*.

Stamnes, J. (2002c) *Intervju med Sigvart Meland*

Stamnes, J. (2003b, 2006b) *Intervju med Aslaug Ribsskog*.

Stamnes, J. (2004) *Intervju med Anniken Holmsen (barnebarn av Johan, Bernhof Ribsskogs bror)*.

Stamnes, J. (2005a) *Opplysninger gitt ved Leif Kjøenstad*.

Stamnes, J. (2005b) *Opplysninger gitt av Asbjørn Eklo*.

Stamnes, J. (2001a) *Brev fra Marta Simones datert 22. april 2001*.

Stamnes, J. (2001b) *Samtaler med Sigurd Laukvik*

Stamnes, J. (2000b) *Intervju med Marie Ribsskog*.

Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole 1892-1894. Eske nr. 32, merket brev. Brev fra Det Nordenfjeldske Dampskipsselskap av 18. desember 1896 vedr moderasjon for seminarets studenter.

Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole 1892-1894. Eske nr. 31, merket brev. Brev fra Skoledirektøren i Trondhjems stift av 14. juni 1890 til seminarbestyrer Falkenberg med opplysninger om ansettelse av Matias Skard.

Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole 1892-1894. Eske nr. 31, merket brev. Brev fra skoledirektøren av 1. oktober 1892 vedr. Anders Forfang.

Statsarkivet i Trondhjem. Søknad fra Bernhof til Kirkedepartementet datert 18. september 1901.

Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole skoleåret 1901. Eske nr. 33. Brev fra distriktslege Hiorth av 27. mars 1901 til seminarbestyrer Falkenberg.

Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole. Skoleåret 1902. Eske nr. 33

Statsarkivet i Trondheim. Levanger seminar/Levanger lærerskole. Stipendsøknader 1900-1915. Brev fra departementet av 4. desember 1902 med melding om at Ribsskog hadde fått kr 100 i seminarstipend.

Statsarkivet i Trondheim. Levanger seminar/Levanger lærerskole. Stipendsøknader 1900-1915. Søknad fra Ole Julius Johannesen Duun av 24. september 1901 om fri plass ved forberedelseskursert ved Levanger seminar.

Statsarkivet i Trondheim. Levanger seminar/Levanger lærerskole. Stipendsøknader 1900-1915. brev av 31. oktober fra Skoledirektøren i Trondhjems stift som bekjentgjør at Duun er tilkjent halv fri plass ved forberedelseskurset,

Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole 1892-1894. Eske nr. 31, merket brev. Søknad fra bl.a. Fredrikke Rambeck om å få hospitere ved lærerseminaret. Brev

av 26. september 1892 fra Skoledirektøren om at departementet hadde akseptert hospitering i første klasse ved seminaret.

Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole. Budsjetter m.v. 1849-1937, nr. 113-126) Brevveksling mellom emisær Ødegaard og seminarbestyrer Falkeberg vedr. seminaristers beruselse på toget ved Hamar.

Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole. Boks merket dagbøker 1876 - 1902, nr. 49-56. Opplysninger om Åge Schelde, Konrad Justin Halmø, Rolf Angen, Inga Aagård, Jørgen Ekker, Karl Olav Olsen.

Statsarkivet i Trondhjem. Søknad fra Bernhof Ribsskog til Kirkedepartementet datert 18. september 1901.

Statsarkivet i Trondheim. Klæbu seminar/Levanger lærerskole. Kontrakt av 12. august 1904 inneholdende bestemmelser om Levanger lærerskoles adgang til å benytte byens folkeskole. Året 1904, eske nr. 33.

Statsarkivet i Trondheim. *Kirkeboken for Vik sokn.*

Stortinget om stemmerett for kvinner (1963). *Utsnitt av lovforslag, komiteinnstillinger og debatter 17. mai 1814-11. juni 1913.* Oslo: A/S O. Fredr. Arnesen Bok -og Akcidenstrykkeri.

Straume, J. (1954) *Kristenliv i Namdalen.* Eit festskrift. Namdal krets av Norsk

Strøm, E. (2003) *Johannes Duun og Jøasamfunnet 1865-1900.* Et bidrag til Olav Duuns biografi. I Olav Duunringen, nr. 3, s. 1- 76.

Strøm, T. (1985) *Om skolegangen ute i øyriket.* I Trøndelag i nær fortid, s. 161-162. Redigert av Tove Gylland. Oslo: Det Norske Samlaget.

Sundt, E. (1867-1868) *Om husfliden i Norge.* Kristiania.

Sunnanå, O. (1949) V.A. Wexelsen. *Norsk Skuleblad*, nr. 23, s. 450-451.

Sødal, H. (1933) *Prost Johan Støren i Fosen 1765-74. Eit kapitel av striden for folkeskulen i Noreg i det attande hundreåret*. Levanger: Nordre Trondhjems Amtstidende.

Søraa, G. (1980) *Nord- Trøndelag landbruksselskap 1830-1980*. Steinkjer: Utgitt av Nord-Trøndelag landbruksselskap.

Sørensen, P. (1995) *Fra førkristen til kristen ethos*. I Christoffwersen, S., Wyller, T. (red) *Arv og utfordring. Mennesket og samfunn i den kritiske moraltradisjon*, s. 24-39. Oslo: Universitetsforlaget.

Telhaug, A., Mediås, O. (2003) *Grunnskolen som nasjonsbygger. Fra statspietisme til nyliberalisme*. Oslo: Abstrakt Forlag..

Thesen, R. (1933) *Arne Garborg. Frå Jærbu til europear*. Oslo: H. Aschehoug & Co.

Thuen, H., Vaage, S. (2004) (red) *Pedagogiske profiler. Norsk utdanningstenkning fra Holberg til Hernes*. Oslo: Abstract Forlag

Tønnesen, L. (2004) *Norsk utdanningshistorie. En innføring med fokus på grunnskolens utvikling*. Oslo: Fagbokforlaget.

Tveit, K. (1991) *Allmugeskolen på austlandsbygdene 1730-1830*. Oslo: Universitetsforlaget

Trondheim Byarkiv. Bernhof Ribsskogs vitnemål fra Levanger lærerskole. (Lademoen skole eske) Kopi i eie hos John H. Stamnes.

Turkheimer, E. (2000) *Three laws of behavior genetics and what they mean*. *Current directions in psychological science*, Vol 9, no. 5, s. 160-164

Vikholt, A. (1935) Namdal krins av Noregs lærarlag. *Norsk Skuleblad*, nr. 23, s. 542-543.

Watson, J. (1913) Psychology as the behaviorist views it. *Psychological review*, 20, s. 158-177.

Wisløff, C. (1961) *Politikk og kristendom. En studie omkring oppropet " Til Christendommens Venner i vort Land "* Oslo: A.S. Lunde & Co`s Forlag.

Aas, G. (2001) Den tredje mann. Bernhof Ribsskog- en reformpedagogisk handlingsideolog. *Årbok for norsk utdanningshistorie*, s. 64-80.

Aas, G. (2004) Bernhof Ribsskog. Elevenes læring i sentrum. I Thuen, H., Vaage, S. (red) *Pedagogiske profiler. Norsk utdanningstenkning fra Holberg til Hernes*. Oslo: Abstract Forlag